

วิทยานิพนธ์

การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชน
บริเวณเขากะโลง – เขาขาด จังหวัดตราด

PREPARATION AND ADOPTION OF FOREST
REHABILITATION PLAN OF KHAO KALONG – KHAO
KHAD COMMUNITY, TRAT PROVINCE

นายอภิสิทธิ์ เสนาวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2550

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน)

ปริญญา

วนศาสตร์ชุมชน

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณเขากะโลง – เขากหาด
จังหวัดตราด

Preparation and Adoption of Forest Rehabilitation Plan of Khao Kalong – Khao Khad
Community, Trat Province

นามผู้วิจัย นายอภิสิทธิ์ เสนาวงศ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑล จำริญญพฤกษ์, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, Ph.D.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเดิม จำใจ, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑล จำริญญพฤกษ์, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อัจจงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชน
บริเวณเขากะโลง – เขาขาด จังหวัดตราด

Preparation and Adoption of Forest Rehabilitation Plan
of Khao Kalong – Khao Khad Community, Trat Province

โดย

นายอภิสิทธิ์ เสนาวงศ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน)

พ.ศ. 2550

อภิสิทธิ์ เสนาวงค์ 2550: การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณเขาคะโลง – เขาคาด จังหวัดตราด ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน) สาขาวนศาสตร์ชุมชน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา ปรชชานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มณฑล จำริญพฤษ, Ph.D. 108 หน้า

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่เขาคะโลง-เขาคาด จังหวัดตราด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนการฟื้นฟูป่าแบบมีส่วนร่วมและศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่า โดยได้เชิญผู้นำชุมชนเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 2 ครั้ง เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะการจัดทำแผน ต่อจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างผู้แทนครัวเรือนจำนวน 92 ครัวเรือน ซึ่งอาศัยอยู่รอบบริเวณพื้นที่ศึกษาเพื่อสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ได้ใช้สถิติแบบเชิงพรรณนาและแบบค่าไควสแควร์

ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ผู้นำชุมชนในพื้นที่ตระหนักในความสำคัญของการจัดทำแผนการฟื้นฟูพื้นที่เขาคะโลง-เขาคาด และเห็นชอบกับแนวทางของแผนจัดทำร่วมกับผู้วิจัย กล่าวคือ พื้นที่หน่วยจัดการทั้งหมดมีเนื้อที่ 2,102.54 ไร่ แบ่งออกเป็นเขตการจัดการได้ 17 เขต โดยในแต่ละเขต จำแนกการใช้ที่ดินได้ 4 รูปแบบ ซึ่งโดยรวมแล้วใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ทุ่งหญ้า ร้อยละ 23.54 เป็นพื้นที่ป่าทดแทน ร้อยละ 51.00 เป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ ร้อยละ 16.62 และเป็นพื้นที่แนวกันชน ร้อยละ 6.37 ซึ่งแผนดังกล่าวได้เสนอแนวทางการจัดการพื้นที่ในแต่ละรูปแบบไว้พร้อมระยะเวลาและงบประมาณที่จะต้องใช้จ่าย

สำหรับผลการศึกษาความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่น เกี่ยวกับแผนดังกล่าวนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชายร้อยละ 52.13 นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ร้อยละ 68.09 และ 31.91 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 45.99 ปี มีการศึกษาส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 70.21 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 71,530.85 บาท มีที่ดินทำกินติดกับเขาคะโลง-เขาคาด ร้อยละ 18.09 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ราษฎรส่วนใหญ่ยอมรับกับแผนฟื้นฟูป่า ร้อยละ 90.43 ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่ฟื้นฟูป่ามีนัยสำคัญยิ่งต่อการไม่ยอมรับแผนการฟื้นฟูดังกล่าว

จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า รัฐควรส่งเสริมการวางแผนการฟื้นฟูป่าโดยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการยอมรับแผน โดยเน้นการประสานประโยชน์ร่วมกับราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่ซึ่งต้องฟื้นฟู

Apisith Senawong 2007: Preparation and Adoption of Forest Rehabilitation Plan of Khao Kalong – Khao Khad Community, Trat Province. Master of Science (Social Forestry), Major Field: Social Forestry, Department of Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Assistant Professor Monton Jamroenprucksas, Ph.D. 108 pages.

The study was carried out at Khao Kalong – Khao Khad area Trat province from 11 April 2006 to 15 July 2006. It had the objective to do participatory planning on forest rehabilitation and assess local peoples' acceptance on the plan. Community leaders, at about 24-25 persons, were invited and attended in the two workshops. After that, 92 household representatives were sampling for interviewing using questionnaires. Descriptive statistics and Chi square test were used to analyse the data.

The results of the study showed that the community leaders were aware of significance on forest rehabilitation planning in Khao Kalong-Khao Khad area and agreed with the strategies of the plan formulated in the workshop. In the plan, total management area was 2,102.54 rai which was divided into 17 zones. In each zone, there were four main types of land use. In the whole area, they were grassland at about 23.54 percent, secondary forest at about 51.0 percent, natural forest at about 16.62 percent and buffer zone area at about 6.37 percent. The proposed plan included management guideline, time table as well as estimating budget.

For the study on the local peoples' opinions related to the said plan, it found that the interviewees were male at about 52.13 percent, buddhists and muslims at about 68.09 and 31.91 percent respectively, the average age at about 45.99 years, having primary education at about 70.21 percent, having average income per household at about 71,530.85 baht, having agriculture land adjacent to the rehabilitation area at about 18.09 percent. It also found that most of local people accepted the plan at about 90.43 percent. However, having land close to the rehabilitation area was the main factor negatively affecting on accepting the plan.

The study recommended that government should promote participatory planning process on forest rehabilitation to get more acceptances from local people. Benefit sharing should be emphasized especially with those having land close to the rehabilitation area.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าต้องขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.มณฑล จำริญพฤกษ์ ประธานกรรมการ ที่คอยให้คำชี้แนะในการทำวิทยานิพนธ์ตลอดจนได้ช่วยเหลือข้าพเจ้าในหลาย ๆ ด้านในระหว่างที่ศึกษาระดับปริญญาโท จนทำให้การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.วุฒิพล หัวเมืองแก้ว ผศ.ประเดิม ฉ่ำใจ กรรมการที่ปรึกษา ที่ช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ดร.รุ่งเรือง พูลศิริ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้ช่วยแก้ไขและแนะนำจนทำให้การทำวิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ผศ.รัชณี โปธิแทน ผู้ที่คอยช่วยดูแลให้คำแนะนำและมีส่วนในการช่วยเหลือหลาย ๆ ประการจนทำให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพลทุกท่าน ราษฎรในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 ตำบลด่านชุมพล อำเภอป่าไร่ จังหวัดตราดทุก ๆ คน ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สถานีวิทยวนเกษตรตราดทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณ น้องวรมล สิทธิพันธ์ น้องคุณัญญา ปัญญาหล้า น้องปริดาพร คำที น้องเสกสรรค์ ส่งพุ่ม และน้องจุฑารัตน์ ยางทอง ที่ช่วยในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และขอบคุณทุก ๆ ท่านที่มีส่วนช่วยเหลือแต่ไม่ได้กล่าวชื่อไว้ ณ ที่นี้

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณพ่อและแม่ที่คอยอบรมเลี้ยงดูเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าเรื่อยมา คุณความดีที่เกิดจากการศึกษาในครั้งนี้ขอยกให้แก่ทุก ๆ ท่านที่ได้มีส่วนในความสำเร็จและหากมีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้ายินดีน้อมรับและปรับปรุงต่อไป

อภิสิทธิ์ เสนาวงศ์

มีนาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(4)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	2
การตรวจเอกสาร	3
อุปกรณ์และวิธีการ	28
อุปกรณ์	28
วิธีการ	29
ผลและวิจารณ์	35
สรุปและข้อเสนอแนะ	74
สรุป	74
ข้อเสนอแนะ	74
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	76
ภาคผนวก	83
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	108

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รูปแบบการฟื้นฟูผู้ป่วยด้วยวิธีการการฟื้นฟูผลผลิต (Rehabilitation)	18
2	การจำแนกเขตการจัดการ ตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์พื้นที่	40
3	รูปแบบเขตการจัดการและการฟื้นฟูสภาพป่า สำหรับพื้นที่ป่าเขากะโลง – เขา ขาด	41
4	ประเด็นของการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 11 เมษายน 2549 และ วันที่ 19 พฤษภาคม 2549	44
5	ข้อมูลพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไป	50
6	สภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชนโดยทั่วไป	53
7	การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชุมชนต่อการวางแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขา ขาด	58
8	การยอมรับของชุมชนต่อมติของที่ประชุมเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าเขา กะโลง - เขาขาด	60
9	การยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด	61
10	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการฟื้นฟูป่า	62
11	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของประชาชนต่อการยอมรับ แผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด	64
12	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุของประชาชนต่อการยอมรับ แผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด	65
13	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการนับถือศาสนาของประชาชนต่อการ ยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด	66
14	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของประชาชนต่อการ ยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด	67
15	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของประชาชนต่อการยอมรับ แผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด	68

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้ของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด	69
17	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด	70
18	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ทำกินของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด	71
19	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด	72
20	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด	73

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การจำแนกรูปแบบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน	6
2	รูปแบบการปลูกป่าโดยชุมชนเป็นฐาน	19
3	กรอบแนวคิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่า	21
4	กรอบแนวทางการดำเนินการศึกษา	29
5	ที่ตั้งของป่าเขากะโลง-เขาขาด ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	36
6	ขอบเขตการฟื้นฟูตามแผนที่พื้นที่กันออก สปก ของกรมป่าไม้ (ก) ขอบการฟื้นฟูตามการใช้ประโยชน์ที่ดินจริงในปัจจุบัน (ข)	43
7	องค์การสำหรับการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด	47

การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณ

เขากะโลง – เขาขาด จังหวัดตราด

Preparation and Adoption of Forest Rehabilitation Plan

of Khao Kalong – Khao Khad Community, Trat Province

คำนำ

ปัจจุบันทุกฝ่ายในสังคมต่างตระหนักดีถึงเรื่องความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ที่จะต้องมีการเร่งดำเนินการฟื้นฟูป่าในสู่สภาพเดิม เพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตและเกิดความสมดุลในการพัฒนา ทรัพยากรป่าไม้นับได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ที่เกิดความยั่งยืน การให้ความสำคัญต่อศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นของตนเอง นับเป็นยุทธศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กล่าวถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง

การวางแผนการฟื้นฟูป่าเป็นงานที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญด้านวิชาการป่าไม้ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีความเฉพาะ ทำให้การจัดการป่าไม้โดยชุมชนในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจำเป็นที่ฝ่ายวิชาการป่าไม้จะช่วยในการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบที่ครอบคลุมไปถึงการนำข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพเข้าร่วมประกอบในการจัดทำแผน แม้ว่าแผนการฟื้นฟูป่าที่นักวิชาการจัดทำขึ้นจะมีความสมบูรณ์และดีเพียงใดนั้น แต่หากขาดกระบวนการส่งเสริมที่ดีและมีประสิทธิภาพ ขาดการรับรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน ขาดการยอมรับแผนจากชุมชน การฟื้นฟูป่าอาจไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แผนต่างๆ ที่สร้างขึ้นมาก็เป็นเพียงแผนที่ไม่ได้มีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

พื้นที่ป่าเขากะโลง-เขาขาด ในเขตป่าสงวนแห่งชาติท่ากุ่ม เดิมเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ชุมชนท้องถิ่นได้อาศัยเป็นแหล่งปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ ภายหลังจากที่ภาครัฐได้เปิดให้มีการทำสัมปทานป่าไม้ แต่ขาดการควบคุมและการจัดการที่เหมาะสม ส่งผลให้ป่าที่

เคยอุดมสมบูรณ์ได้รับความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการเร่งการฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมาทำหน้าที่อีกครั้ง และเพื่อให้การดำเนินการที่เกิดขึ้นสอดคล้องความเป็นอยู่และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยในขณะเดียวกันนั้นก็ต้องอยู่ภายใต้พื้นฐานทางวิชาการ กรอบกฎเกณฑ์กติกาของสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมการวางแผนการฟื้นฟูป่าที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงความสำคัญและแนวทางในการจัดทำแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด อ. เมือง จ.ตราด
2. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด อ. เมือง จ.ตราด
3. ศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด อ. เมือง จ.ตราด
4. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด อ. เมือง จ.ตราด

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาถึงเรื่อง การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณเขาเกะโลง - เขาขาด จังหวัดตราดในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. ขอบเขตการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าไม้โดยชุมชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในแง่มุมมองต่างๆ มากมาย ดังนั้นความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วม จึงอาจมีมิติที่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วใจความเนื้อหาหลัก ๆ ก็ยังคงคล้ายกัน โดยในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชน มองว่าการมีส่วนร่วมเป็น สิทธิ (right) และเป็นเอกสิทธิ์ (privilege) ที่จะต้องได้รับการเคารพและให้เกียรติ ไม่ถูกบังคับและครอบงำ ไม่มีใครเป็นหุ่นเชิดในกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นนั้น ต้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีความคิดริเริ่ม มุ่งใช้ความพยายามและความเป็นตัวเองที่เข้าดำเนินการ ตลอดจนควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน และการเข้าร่วมนั้นจะต้องนำมาซึ่งการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ชินรัตน์, 2539; ยูวัฒน์, 2526) ในส่วนของนักพัฒนาชุมชน โดยส่วนมากแล้วจะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในแง่ของกระบวนการว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างอิสระในขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ของการพัฒนาได้แก่ การคิดค้นหาปัญหา การวางแผน การดำเนินการ การติดตามประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชน (เพิ่มศักดิ์, 2543; วันรักษ์, 2531) นอกจากนี้แล้วการมีส่วนร่วมยังอาจหมายความได้ถึงว่าเป็นรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทางที่มีเป้าหมายเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นเพื่อการหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2543; วันชัย, 2543)

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังที่ได้กล่าวในข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วม นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ได้เข้าร่วมในกระบวนการของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มคนเหล่านี้อาจจะได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นในทางบวกหรือทางลบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication)

ในการหาข้อสรุปต่อการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนหรือชุมชน โดยระดับการเข้าร่วม นั้นมีหลายระดับด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามในการเข้าร่วมนั้น ต้องเป็นการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ มีอิสระ ต่อการเข้าร่วม(freedom) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการต้องมีการกระจายอย่างเป็นธรรม(equity) ไปสู่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าร่วมอย่างเป็นธรรม

1.2 สาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการป่าไม้ ดุสิต (2535) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1.2.1 ผลประโยชน์ จิตสำนึกของมนุษย์โดยทั่วไปย่อมต้องการผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ตนหรือคนที่ใกล้ชิด ดังนั้นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินการด้านการป่าไม้ จึงย่อมหวังผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการป่าไม้

1.2.2 ความเดือดร้อน มนุษย์ย่อมต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบาย เมื่อมีความเดือดร้อนเกิดขึ้นก็พยายามที่จะขจัดสาเหตุของความเดือดร้อนนั้นให้หมดสิ้นไป การดำรงชีวิตที่เดือดร้อนเพราะการขาดแคลนป่าไม้ในท้องถิ่น จึงทำให้ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการป่าไม้ โดยมุ่งหวังที่จะให้ความเดือดร้อนนั้นหมดไป

1.2.3 ความสนใจ การเผยแพร่ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่เอื้อประโยชน์อย่างมหาศาลทั้งทางตรงและทางอ้อม ของสื่อต่าง ๆ ทำให้ประชาชนได้ตระหนักและให้ความสนใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้านป่าไม้ จึงทำให้ชุมชนหรือประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม

1.2.4 ความศรัทธา ประชาชนในชนบทโดยมากจะมีความศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเคารพนับถือหรือเลื่อมใส ดังนั้นจึงมักพบอยู่เสมอว่าการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการป่าไม้เป็นผลมาจากความเลื่อมใสศรัทธาและการเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

1.2.5 ความเกรงใจ เป็นนิสัยของคนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ดังนั้นจึงมักพบอยู่เสมอว่าการเข้ามีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับการป่าไม้เกิดจากความเกรงใจ

1.2.6 อำนาจบังคับ ในบางครั้งการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนด้านการป่าไม้พบว่าการเกิดจากการบังคับ แม้ว่าจะเป็นการบังคับโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม แต่เป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนเกรงกลัวต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้น จึงต้องเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม

1.3 ระดับการมีส่วนร่วม The regional environmental center for central and eastern europe (1996) และ ถวิลวดี (2543) กล่าวไว้ ว่าระดับการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ระดับได้แก่

1.3.1 ระดับที่ 1 การให้ข้อมูล เป็นระดับการมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุด เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนและประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับ

การตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ แต่ไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการแสดงข้อคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

1.3.2 ระดับที่ 2 การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน ผู้วางแผนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลและประเด็นสำหรับการประเมินผลชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3.3 ระดับที่ 3 การปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนและประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็น หรือข้อสงสัยต่าง ๆ

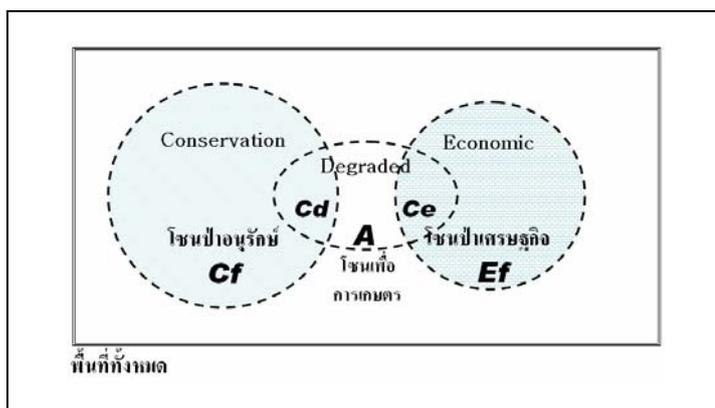
1.3.4 ระดับที่ 4 การวางแผนร่วมกัน เป็นการมีส่วนร่วมที่กว้างขึ้น มีความรับผิดชอบที่ร่วมกัน ในการวางแผนและผลที่เกิดขึ้น ใช้สำหรับประเด็นที่ซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก

1.3.5 ระดับที่ 5 การร่วมปฏิบัติ เป็นการร่วมกันในการดำเนินการ ในกิจกรรมของโครงการ

1.3.6 ระดับที่ 6 การร่วมควบคุม เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด เป็นการร่วมในการควบคุม โดยชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาที่ขัดแย้งกันอยู่ทั้งหมด วิธีการปฏิบัติ เช่น การลงประชามติ

1.4 ขอบเขตและเป้าหมายการพัฒนาป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วม ภายหลังจากยกเลิกสัมปทานไม้ในปี 2532 รัฐบาลเร่งดำเนินการจัดการป่าตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติ 2528 อย่างจริงจัง โดยทำการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ ทั้งเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตต้นน้ำชั้น 1 เอ และในปี 2535 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ออกเป็น 3 เขต ตามลักษณะภูมิประเทศและศักยภาพในการนำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ เขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าเศรษฐกิจ และเขตป่าเพื่อการเกษตร

จากภาพที่ 1 เห็นได้ว่าในความเป็นจริงแล้ว ไม่สามารถที่จะแยกแต่ละเขตออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด แต่มันกลับมีการซ้อนทับของพื้นที่ ดังนั้นการพัฒนาป่าไม้โดยชุมชนหรือประชาชนมีส่วนร่วม นั้น จึงต้องมีรูปแบบหรือยุทธศาสตร์การส่งเสริมที่แตกต่างกันออกไป ระดับความเข้มข้นการจัดการและวิธีการของการเข้ามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาป่าไม้ ก็จะมีแตกต่างกันไปในแต่ละเขต โดยรูปแบบของการพัฒนาป่าไม้โดยชุมชนมีได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ระบบวนเกษตร หมู่บ้านป่าไม้ การปลูกสร้างสวนป่า การป่าไม้ในเมือง ฟาร์มป่าไม้ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละเขตมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดการที่แตกต่างกันจึงต้องเลือกรูปแบบที่มีความเหมาะสมทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 การจำแนกรูปแบบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ที่มา: ดัดแปลงจาก Jamroenprucksas (2002)

มณฑล (2535) ได้เสนอว่า วนศาสตร์ชุมชนเป็นยุทธวิธีในการจัดการป่าไม้ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนดีขึ้น เป็นแนวทางการจัดการป่าไม้ที่มุ่งกระจายความรับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ไปสู่ท้องถิ่น โดยมีหลักการสำคัญคือ การสร้างให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงความเป็นเจ้าของและนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกัน เป้าหมายของการพัฒนาป่าไม้ตามแนวทางวนศาสตร์ชุมชนนั้น มี 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) การมีผลผลิต (productivity) กล่าวคือ ผลผลิตจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ในชุมชนนั้นมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม 2) ก่อให้เกิดเสถียรภาพและความยั่งยืน (stability and sustainability) คือ ผลผลิตที่ได้รับนั้น จะต้องมียั่งยืนต่อเนื่อง ยั่งยืนนาน มิใช่ทำให้ผลผลิตดีแต่ไม่คงที่ ผลผลิตขึ้น ๆ ลง ๆ การจะทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีความต่อเนื่องนั้น จะต้องอาศัยมาตรการด้านการอนุรักษ์เข้ามาช่วยแก้ไขไปด้วย และ 3) การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม (equity) คือผลประโยชน์ที่เกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิตหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นๆ จะต้องมีการกระจายอย่างเป็นธรรม ตามระดับการเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาป่าไม้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมและการยอมรับนวัตกรรม

2.1 ความหมายและปรัชญาการส่งเสริม

การส่งเสริม เป็นกระบวนการการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งมุ่งให้ความรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์และนำไปปฏิบัติได้แก่ กลุ่มบุคคลเป้าหมายอันได้แก่เกษตรกรและครอบครัวเป็นหลัก ใน

รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายนั้นได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญและเจตคติที่ดี ในการที่จะกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จด้วยการช่วยเหลือและพึ่งพาตนเอง เป็นสำคัญ (สุรพล, 2532)

การส่งเสริมป่าไม้ กรมป่าไม้ (มปป.) เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเทคโนโลยีที่มีประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแหล่งความรู้ต่าง ๆ ไปยังบุคคลเป้าหมายที่มีระบบและมีเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อให้บุคคลเป้าหมายคุ้นเคยและเกิดการเรียนรู้ในสาระสำคัญของข่าวสารและความรู้นั้นพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองครอบครัว และชุมชนให้ดีขึ้น

ปรัชญาของการส่งเสริม คือ การมุ่งช่วยประชาชนให้สามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้ การกิจอันสำคัญยิ่งของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ก็คือ การกระตุ้นและสนับสนุนให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายได้มีโอกาสฝึกฝนทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความชำนาญจนเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำได้ในสถานการณ์จริง และในที่สุดกลุ่มบุคคลเป้าหมายนั้นก็พึ่งตนเองได้เป็นสำคัญ

2.2 วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมป่าไม้

สุรพล (2532) วัตถุประสงค์สำคัญของการส่งเสริมป่าไม้จะมุ่งที่การให้การศึกษา และกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาการบุกรุกแผ้วถางทำลายป่า และต้นตอถึงอันตรายที่เกิดจากการที่ป่าถูกทำลาย แล้วเข้าร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่ ด้วยการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาด ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างพื้นที่ป่าไม้ให้เพิ่มขึ้นและอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วย ส่วน สมศรี (2539) ได้อธิบายไว้ว่า เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และทำความเข้าใจ ทั้งชาวบ้านและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเป็นเครื่องมือสร้างความร่วมมือในการทำงานโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของงาน และประการสุดท้าย เพื่อใช้กระตุ้นให้เกิดความคิดในการอนุรักษ์แก่ประชาชน

2.3 วิธีการส่งเสริมป่าไม้

ความสำเร็จของงานด้านการส่งเสริมป่าไม้ คือ การเปลี่ยนแปลงบุคคลเป้าหมายทั้งด้านการพัฒนาอาชีพ ทักษะคติ และความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น ดังนั้นวิธีการส่งเสริมจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต่องานส่งเสริมการป่าไม้มาก ซึ่งวิธีการส่งเสริมแบ่งตามลักษณะของบุคคลเป้าหมายได้ 3 วิธีคือ (สุรพล, 2532)

2.3.1 วิธีการส่งเสริมเป็นรายบุคคล (individual contact) ใช้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้รับข่าวสาร ความรู้ข้อปรึกษาแนะนำโดยละเอียดตามความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความต้องการและปัญหาแตกต่างกันไป เป็นวิธีที่ใช้เวลามาก ซึ่งวิธีการที่ใช้เพื่อการเข้าถึงเป็นรายบุคคล ได้แก่ การสาธิตผล การเยี่ยมเยียนตามบ้าน การที่บุคคลเป้าหมายมาขอคำแนะนำ ณ. ที่ทำงาน การมีจดหมายติดต่อยังรายบุคคล การติดต่อสอบถามทางโทรศัพท์

2.3.2 วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม (group contact) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มนี้ ใช้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลผู้สนใจได้ทราบข้อมูลรายละเอียดมากขึ้น เพื่อจะได้เข้าใจและนำไปซึ่งใจ ใตรตรงกว่าเรื่องนั้นมีคุณค่าเพียงใด มีข้อดีข้อเสียอย่างไร โดยวิธีการสามารถติดต่อกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายได้จำนวนน้อยกว่าวิธีการแบบมวลชน แต่ก็ให้ข้อมูลได้มากกว่าละเอียดกว่า วิธีการเพื่อที่จะใช้เข้าถึงกลุ่มบุคคล ได้แก่ การสาธิตวิธี การสาธิตผล การฝึกอบรม การประชุม การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การศึกษาดูงาน

2.3.3 วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน (mass contact) โดยวิธีการนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องมุ่งติดต่อกับบุคคลทั่วไปเป็นจำนวนมากเข้าไว้ เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อจะแจ้งข่าวสารให้บุคคลทั้งหลายได้รับทราบเรื่องราวไว้เบื้องต้น ซึ่งวิธีการที่จะเข้าถึงมวลชน ได้แก่ การใช้วิทยุ การใช้โทรทัศน์ การใช้หนังสือพิมพ์ การจัดนิทรรศการ การใช้แผ่นป้ายโฆษณา การใช้แผ่นปลิว การใช้จดหมายเวียน การใช้เอกสารเผยแพร่

2.4 การยอมรับนวัตกรรม

สุรพล (2532) บุญธรรม (2540) ณรงค์ (2542) ได้ให้ความหมายของ นวัตกรรม (innovation) ว่าหมายถึงความรวมถึงความคิด การกระทำ วัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลรู้สึกว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา นวัตกรรมหรือสิ่งปฏิบัติใหม่ อาจเป็นไปได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพราะเมื่อนวัตกรรมหรือสิ่งปฏิบัติใหม่ ๆ ได้มีการยอมรับนำไปปฏิบัติแล้วย่อมกลายเป็นของธรรมดาไป (Roger, 1971)

Rogers (1983) ให้ความหมายของกระบวนการยอมรับว่าเป็นกระบวนการใช้ความคิดของบุคคล เป็นการตัดสินใจแบบเป็นขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ได้รับรู้ว่ามีนวัตกรรมผ่านขั้นต่าง ๆ จนถึงการยอมรับ ซึ่งกระบวนการยอมรับเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ สุรพล (2532) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการยอมรับ เป็นเรื่องของบุคคลเป้าหมายแต่ละคน ซึ่งอาจมีขั้นตอนในการยอมรับเหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ กล่าวคือบางคนอาจตัดสินใจไปตามขั้นตอน แต่บางคนอาจข้ามขั้นตอนไปบ้างก็มี โดยเฉพาะในขั้นการลองทำซึ่งเขาอาจยอมรับสิ่งใหม่โดยที่ไม่ได้ลองทำ

คู่มือ หรือในขั้นสุดท้ายของกระบวนการ บุคคลเป้าหมายอาจยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรมนั้นก็ได้ ซึ่ง Rogers (1971) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับขั้นต่างๆ ของการยอมรับไว้ โดยแบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 5 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (awareness stage) เป็นระยะที่บุคคลได้รับรู้ว่ามีความคิด หรือมีนวัตกรรมแต่ไม่มีความรู้ที่ลึกซึ้งในเนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ การรับรู้

ขั้นที่ 2 ขั้นการสนใจ (interest stage) เป็นระยะที่บุคคลเกิดความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม ขั้นนี้บุคคลเพียงแต่ต้องการความรู้เพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 ขั้นการไตร่ตรอง (evaluation stage) เป็นระยะที่บุคคลใช้ความสามารถทางความคิดเพื่อประเมินนวัตกรรมเข้ากับสถานการณ์ของแต่ละบุคคล ขั้นนี้เป็นการทดลองในระดับความคิด (mental trial)

ขั้นที่ 4 ขั้นการลองทำ (trial stage) เป็นขั้นที่บุคคลได้ทดลองใช้นวัตกรรมในขอบเขตที่จำกัดเพียงบางส่วนในสถานการณ์จริงของแต่ละบุคคล เพื่อทราบถึงผลประโยชน์จะดีจริงอย่างที่คิดในขั้นประเมินหรือไม่

ขั้นที่ 5 ขั้นการนำไปใช้ (adoption stage) เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการยอมรับของบุคคลที่รับนวัตกรรมใช้อย่างเต็มที่หลังจากการได้พิจารณาถึงผลของการทดลอง

ในการยอมรับนวัตกรรม บุคคลเป้าหมายแต่ละคนมีการยอมรับในอัตราเร็วต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดแบ่งประเภทของบุคคลเป้าหมายออกเป็น 5 ประเภท (สุรพล, 2532)

พวกหัวไวใจสู้ (innovator) เป็นพวกที่กระตือรือร้นในแนวความคิดใหม่ๆ เสมอ กล้าได้กล้าเสีย ชอบเสี่ยงโชค กล้าทำ กล้าเสี่ยง บางครั้งอาจยอมรับนับปล้นจนขาดความรอบคอบไปก็มี

พวกรอดูท่าที (early adopters) เป็นพวกที่มีความคิดเห็นเป็นที่เชื่อถือและยอมรับของคนในท้องถิ่นมากกว่าพวกหัวไวใจสู้ เพราะพวกรอดูท่าทีจะเป็นผู้มองการณ์ไกล และจะรอดูจนแน่ใจแล้วจึงยอมรับ

พวกศึกษารอบคอบ (early majority : deliberate) เป็นพวกที่ใช้เวลาไตร่ตรองมาก กว่า จะตัดสินใจยอมรับก็จะใช้เวลานานกว่าสองพวกแรกที่กำลังกล่าวมา พวกเขาจะติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติจากผู้อื่นที่ได้ทำไปก่อน จากนั้นในช่วงเวลาไม่นานนัก พวกเขาก็จะยอมรับทำตามหากเห็นผลดีจนมั่นใจ

พวกชอบพะวงสงสัย (late majority : skeptical) เป็นพวกที่มักพะวงสงสัย กังวล ถ้านวัตกรรมใดยังไม่มีความแน่นอนในสิ่งใดอยู่อีก พวกนี้จะไม่ยอมรับจนกระทั่งพวกเขาารู้สึกว่าการยอมรับนวัตกรรมนั้นปลอดภัย ไม่มีผลกระทบทางลบต่อพวกเขา

พวกไม่ใคร่ยอมรับ (laggards : traditional) เป็นพวกที่ยึดมั่นถึมั่นในความคิดเดิมหรือการกระทำเดิมเป็นสำคัญ จึงเป็นกลุ่มสุดท้ายที่จะมีการยอมรับนวัตกรรม

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรม

ดิเรก (2522) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับแนวคิดใหม่ดังนี้

2.5.1 ปัจจัยของบุคคลเป้าหมาย (target person)

ก. พื้นฐานทางสังคม พบว่า เพศ ระดับการศึกษา การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ อายุ มีผลต่อการยอมรับในระดับที่แตกต่างกันออกไป

ข. พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ผู้ที่มีทรัพยากรในการผลิตมากกว่า มีแนวโน้มในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าผู้ที่มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้น้อยกว่า

ค. พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของผู้รับการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการอ่าน ฟัง พูด และเขียน เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

ง. พื้นฐานในเรื่องอื่นๆ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมและต่อเทคโนโลยี ที่นำมาเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีความสนใจปัญหาและความต้องการของตนเอง และกิจกรรมของเพื่อนบ้าน มีความสามารถในการจัดการจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากกว่าและรวดเร็วกว่า

2.5.2 ปัจจัยอันเนื่องมาจากนวัตกรรม

ก. ต้นทุนและกำไร (cost and profit) นวัตกรรมที่ลงทุนน้อยที่สุดกำไรมากที่สุด จะยอมรับสูงกว่าและเร็วกว่า

ข. ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน(similar and fit)

ค. ความสามารถในการปฏิบัติได้และเข้าใจง่าย (practical and understood)

ง. สามารถเห็นได้ว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว (visibility)

จ. สามารถแบ่งแยกเป็นตอนหรือเป็นเรื่อง ๆ ได้ (divisibility)

ฉ. ใช้เวลาน้อยหรือประหยัดเวลา (time-saving)

ช. เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม (group decision)

จากที่กล่าวในข้างต้น เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทั้งหมด หากมีปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้ครบมากที่สุด การยอมรับนวัตกรรม เทคโนโลยีหรือสิ่งปฏิบัติก็จะเกิดขึ้นได้เร็วและดีกว่าปกติ

3. การวางแผนแบบมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายของการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันการวางแผนได้ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งในองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและภาคเอกชน หรือในชีวิตประจำวันของทุกคนก็จำเป็นต้องมีการวางแผน ซึ่งแผนที่เกิดขึ้นนั้น อาจจะเป็นแผนที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ สุรัสวดี (2546) ได้อธิบายไว้ว่า การวางแผนเป็นกิจกรรมหรือกระบวนการที่กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและวิธีการปฏิบัติล่วงหน้า แล้วสร้างแผน (plan) หรือวิธีการที่เป็นสะพานเชื่อมโยงปัจจุบันไปยังอนาคต เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และบรรลุผลสำเร็จได้ในที่สุด ซึ่งการวางแผนเป็นกระบวนการการตัดสินใจเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดก่อนลงมือทำ และเป็นการมุ่งป้องกันปัญหาล่วงหน้ามากกว่าคอยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (ธงชัย, 2545) และโดยทั่ว ๆ ไปแล้วการวางแผนมักจะเป็นการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบต่าง ๆ เหล่านี้คือ จะทำอะไร (what) ทำไมต้องทำ(why) ใครบ้างที่ เป็นผู้กระทำ (who) จะกระทำเมื่อใด(when) จะกระทำกันที่ไหนบ้าง(where) และจะกระทำกันอย่างไร(how) (อนันต์, 2543)

ดังนั้นจึงสามารถที่จะสรุปได้ว่า การวางแผนเป็นเรื่องของการกำหนดอนาคตโดยมีการกำหนดทิศทาง วิธีการ และ เป้าหมาย ในการกระทำหรือดำเนินการกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไว้เป็นกรอบอย่างแน่นอน แต่สามารถที่จะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและอยู่ภายในกรอบที่วางไว้ ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมามาตรการในการวางแผน แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดำเนินการ โดยหน่วยงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควรบางครั้งการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนจึงมักก่อให้เกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามปัจจุบันทิศทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ได้เปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงาน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาได้ตรงตามวัตถุประสงค์และตรงตามความต้องการของทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ดังนั้นจึงได้มีผู้ศึกษาและให้คำนิยามของการวางแผนแบบมีส่วนร่วมไว้อย่างกว้างขวางดังนี้

Theo (1995) ให้ความหมาย การวางแผนการแบบมีส่วนร่วม ว่าเป็นความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดการพัฒนาแผนงานและหาทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับที่พวกเขาจะนำไปปฏิบัติ มันควรจะเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบสองทางของการเจรจาต่อรองและการตัดสินใจ ระหว่างคนในชุมชนและคนมาจากภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของคนภายในท้องถิ่นและการสนับสนุนที่มาจากกลุ่มคนภายนอก

Anami (2001) คือ กระบวนการเพิ่มความสามารถให้กับประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานภาพชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่สถานภาพความเป็นอยู่ที่ประชาชนพึงปรารถนาในอนาคต โดยได้รับเสียงส่วนใหญ่หรือไม่ก็ทุกคนมีส่วนร่วมในแนวทางการตัดสินใจของการกระทำที่ซึ่งจะเป็นสะพานที่เชื่อมโยงระหว่างช่องว่างของการพัฒนา การมีส่วนร่วมในแนวทางของการวางแผนนั้น เป็นมากกว่าเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวางแผนหรือการเข้าร่วมประชุมเพื่อการปรึกษาหารือ แต่มันเป็นกระบวนการที่ยาวนาน โดยที่เป็นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเป็นการตัดสินใจเพื่อที่จะบรรลุถึงของเป้าหมายชุมชนในอนาคตที่ต้องการ

Office of the Deputy Prime Minister [ODPM] (2003) ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นกลุ่มของกระบวนการที่ทำกับคนที่มาจากหลากหลายกลุ่ม เพื่อที่จะหาประชามติในเรื่องของการวางแผนและการดำเนินงาน การวางแผนอย่างมีส่วนร่วมสามารถที่จะเริ่มทำจากใครก็ได้โดยต้องมีการจัดรูปแบบและตารางการทำงานของกลุ่มที่ต้องผ่านกระบวนการเจรจาและการหาข้อตกลงระหว่างผู้เข้าร่วมในกระบวนการ เป็นกระบวนการที่เป็นรากฐานของสังคมที่มีความหลากหลาย ความสนใจที่แตกต่างกัน และในวิธีการในการหาประชามติ การวางแผนแบบมีส่วนร่วมนี้ต้องระวางในเรื่องของวัฒนธรรมและประเด็นที่อ่อนไหวในเชิงของอำนาจ ที่ไม่ใช่เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า กลุ่มต่างๆ ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและต้องมีจุดยืนร่วมกัน มีการประนีประนอมหาทางที่จะลดการขยายตัวของความขัดแย้ง ความไม่เห็นด้วย ทุกคนต้องได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน

3.2 กระบวนการวางแผนจัดการป่าแบบมีส่วนร่วม

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (2541) อธิบายถึงกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า ในการจัดทำแผนฯ กระบวนการทำแผนมีความสำคัญมากกว่าตัวแผน เพราะจะช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจแนวคิด หลักการ เนื้อหาสาระในตัวแผน เกิดการ

มีส่วนร่วมและปฏิบัติตาม แผนควรเกิดจากองค์กรชุมชนและชุมชนอย่างแท้จริง และชาวบ้านต้องเป็นผู้จัดทำแผน โดยเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ในการสนับสนุน และช่วยให้กระบวนการจัดทำแผนการจัดการป่าของชุมชนประสบความสำเร็จ กระบวนการจัดทำแผนแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การผูกมิตรและสร้างความไว้วางใจกับชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจร่วมกัน รับรู้เรื่องราวปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก แลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ชุมชนทราบข้อมูลในชุมชน และข้อมูลป่า โดยข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการป่าในแต่ละส่วน และกิจกรรมการที่ควรมีเพื่อให้ป่าได้รับการจัดการป่าตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการจัดการ การจัดทำแผนการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วม มักดำเนินการโดยใช้การประชุม การปรึกษาหารือของตัวแทนชุมชน หรือคณะกรรมการจัดการป่า การประชุมมักจะจัดขึ้นหลายครั้ง และอาจมีการเจรจา ต่อรองในเรื่องที่ป็นความขัดแย้งหรือได้ประโยชน์ และห้ามติงจากชุมชนเพื่อให้เกิดการยอมรับ ในการจัดทำแผนการจัดการป่าเจ้าหน้าที่จะมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการประชุมแลกเปลี่ยนเป็นผู้ให้ข้อมูลประสานงานกับภายนอก และให้คำปรึกษาทางวิชาการกับกลุ่มและชุมชนสำหรับการประชุม

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการตามแผน คณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องดูแลให้มีการดำเนินการตามแผน นอกจากนั้นอาจจะขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา เพื่อขอคำปรึกษาทางวิชาการ รวมทั้งการเสริมข้อมูลและเทคนิควิธีในการจัดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามประเมินผลและทบทวนแผน การติดตามประเมินผลเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และข้อบกพร่องของแผนการจัดการ เพื่อนำไปสู่ การปรับแผนที่เหมาะสมชาวบ้านควรร่วมกัน กำหนดการประเมินผล และการติดตามความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรในป่าและชุมชน ทั้งนี้แผนการจัดการป่าอาจจะมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสอดคล้องมากยิ่งขึ้น

Sylvia *et al.* (1994) ได้แบ่งลำดับของกิจกรรมในการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชนชนบนพื้นที่สูงภายใต้โครงการการบูรณาการวนศาสตร์ชุมชน (Integrated Social Forestry Program) ออกเป็น 7 ขั้นตอนด้วยกันคือ ขั้นตอนของกิจกรรมของเตรียมการ (preparation activity) การแบ่งทีมและการเก็บรวบรวมข้อมูล (defining sector and data gathering) ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลในระดับกลุ่มย่อยและการวิเคราะห์ (sector-level presentation and analysis) ขั้นตอนการรวบรวมผลลัพธ์ของแต่ละกลุ่มย่อย (collecting sector output) ขั้นตอนการจัดทำแผน (creating) ขั้นตอนประสานงานกับผู้ใช้ทรัพยากรในส่วนอื่นๆ (coordinating with the other resources user) และขั้นสุดท้าย ขั้นที่ 7 เป็นขั้นของการปรับปรุงแผน (updating)

เกี่ยวกับกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547) ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการร่วมจัดทำแผนในระดับชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาการจัดทำแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมระดับชุมชนที่อำเภอเชียงดาว โดยมีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. กระบวนการทำแผนในระดับประชาชนจะต้องใช้เวลาพอสมควร เพราะประชาชนติดภารกิจการทำมาหากิน ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาล หรือมีปัญหาการเมืองท้องถิ่น นอกจากนี้ข้อมูลในระดับท้องถิ่นจะต้องรวบรวมขึ้นใหม่จากการสอบถามชาวบ้าน ไม่สามารถใช้ข้อมูลราชการ
2. การทำแผนในระดับท้องถิ่น ต้องอาศัยทั้งวิทยากรกระบวนการและวิทยากรเนื้อหา ซึ่งวิทยากรเนื้อหาอาจใช้นักวิชาการในท้องถิ่นได้ แต่วิทยากรกระบวนการค่อนข้างขาดแคลน
3. เริ่มเสริมพลังองค์การบริหารส่วนตำบลด้านการจัดเก็บข้อมูลในระดับท้องถิ่นซึ่งมีอยู่กระจัดกระจาย ให้สามารถนำมาใช้ทำแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจจะเป็นฐานข้อมูลระดับท้องถิ่นเพื่อช่วยการวางแผน
4. สร้างกลุ่มสมัชชาขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่ม อบต. ที่อยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน เพื่อจัดทำแผนระดับลุ่มน้ำ อบต. กลุ่มนี้จะต้องมีกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นกลุ่ม อบต. ที่เข้มแข็งในที่สุด
5. ในการทำแผนต้องค่อยๆ ปรับกระบวนการทำแผนปฏิบัติการให้เป็นกระบวนการจากล่างขึ้นบน โดยใช้แผนระดับประเทศเป็นกรอบกำหนดของการทำแผนปฏิบัติการระดับพื้นที่

การวางแผนนั้นมิใช่จะประสบผลสำเร็จเสมอไป มีปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้การวางแผนต้องหยุดชะงักลงไป ดังนั้นลักษณะของแผนที่ดีควรจะเป็นแผนมีความเป็นไปได้สูงสามารถที่จะนำไป

ปฏิบัติได้จริงไม่ยุ่งยากมากเกินไป มีความยืดหยุ่น สื่อความหมายได้ชัดเจนเข้าใจง่าย มีประสิทธิภาพหรือสามารถบังเกิดผลได้โดยไม่ต้องประหยัดทั้งเวลาและทรัพยากร (อัญชลี, 2543)

อย่างไรก็ตามในส่วนของการจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (2541) ได้สรุปไว้ว่า แผนการจัดการป่าชุมชนที่ดีควร เป็นแผนการที่ง่าย ชาวบ้านเข้าใจ และปฏิบัติได้ เป็นแผนที่คิดและทำโดยชาวบ้าน เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเท่านั้น แผนต้องมีการบอกวิธีการจัดการป่าที่ชัดเจนเพื่อให้ป่าชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ แผนต้องมีความยืดหยุ่น มีการทบทวนแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ (แต่ถ้าต้องการแก้ไขมากควรมีการปรึกษาเจ้าหน้าที่) และแผนต้องมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านอื่น ๆ ของชุมชน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่า (forest rehabilitation concept)

4.1 การทดแทนป่าตามธรรมชาติ

ตามธรรมชาติแล้วระบบนิเวศที่ได้รับความเสื่อมโทรมสามารถฟื้นตัวสู่สภาพธรรมชาติได้เอง แต่เนื่องมาจากปัจจัยและข้อจำกัดหลายประการทำให้การฟื้นตัวของระบบเป็นไปค่อนข้างช้า และมักใช้ระยะเวลาที่ยาวนานในการฟื้นตัว โดยจากผลการศึกษาของ Dhanmanonda (1994) พบการทดแทนตามธรรมชาติของป่าธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำพบว่าพื้นที่ป่าประเภทนี้จะมีพรรณไม้ดั้งเดิมประจำถิ่นของชนิดป่านั้นๆ เหลือน้อยและยากที่ฟื้นตัวกลับสู่สภาพป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ดั้งเดิมได้ หรืออาจต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน โดยเฉลี่ยแล้วพื้นที่ที่สภาพเดิมเป็นป่าดิบแล้ง ต้องการเวลาถึง 60 ปี ในการฟื้นตัว (gap phase) และ ใช้เวลาอีกประมาณ 62 ปี ในการพัฒนาการเจริญเติบโต (building phase) และสุดท้ายต้องการเวลาอีก 122 ปี ในการเจริญเติบโตและพัฒนาเป็นป่าที่สมบูรณ์ (mature phase) ดังนั้นการเข้าช่วยจัดการโดยมนุษย์จะเป็นตัวช่วยเร่งอัตราของการกลับคืนสภาพเดิมให้เร็วขึ้น

โดยปรกติแล้ว การทดแทนของสังคมพืช คือ การที่สังคมพืชหนึ่งค่อย ๆ เข้าไปแทนที่สังคมพืชอีกกลุ่มหนึ่งและทดแทนกันไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะถึงจุดหนึ่งที่โครงสร้างและกิจกรรมของสังคมอยู่ในสภาพคงที่ซึ่งจัดว่าเป็นสังคมถาวรที่ยังคงไว้แต่ความผันแปรภายในเท่านั้น (นิวัติ, 2534) ซึ่งการทดแทนของพืชเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของถิ่นที่อยู่ (habitat) หรือสิ่งแวดล้อม และมีพันธุ์ไม้ใหม่ ๆ บุกกรุกเข้ามา (Stoddart and Smith, 1955) ทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงจากสภาพป่าประเภทหนึ่งไปเป็นอีกประเภทหนึ่ง การทดแทนของสังคมพืชจะดำเนินไปเรื่อย ๆ ถ้าไม่มีสิ่งใดมาขัดขวาง หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในที่นั้น ขบวนการจะไปถึงสุดที่สังคมพืชซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป สังคมพืชขั้นสุดท้ายนี้เรียกว่า สังคมสุดยอด หรือ climax community (สง่า, 2509) ช่วงของการทดแทนจะเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เวลา 1-500 ปี (Barbour et al., 1987) ซึ่งการทดแทนของสังคมพืชสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ (คอรัก, 2548) คือ การทดแทนขั้นปฐมภูมิ (primary succession) หมายถึงการทดแทนที่เกิดขึ้นในพื้นที่โล่งที่ไม่มีพรรณพืชขึ้นอยู่ก่อน (primary bare land) และการทดแทนขั้นทุติยภูมิ (secondary succession) คือ ขบวนการทดแทนที่เกิดขึ้นในที่โล่งที่เคยมีพรรณพืชยึดครองมาก่อน (secondary bare land) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เคยปกคลุมด้วยพรรณพืชและถูกทำลายลงเนื่องจากไฟป่า พายุ ไร้อ่อนลอย หรือพื้นที่เกษตรที่ถูกทิ้งร้าง พื้นที่เหล่านี้มักมีส่วนสืบพันธุ์ของพืชตกค้างอยู่บ้าง

4.2 การฟื้นฟูป่าภายใต้การจัดการของมนุษย์

วิธีการ รูปแบบของการบูรณะหรือการฟื้นฟูให้ภูมิทัศน์ป่าที่มนุษย์เข้าแทรกหรือเข้าช่วยในการจัดการพื้นที่ที่เสื่อมโทรมหรือถูกทำลายแล้วเพื่อให้กลับมาปกคลุมด้วยป่าใหม่อีกครั้งมีหลายวิธีการด้วยกัน ดังนี้ (Forest Restoration Information Service [FRIS], 2003)

การฟื้นฟูป่าด้วยวิธีการแบบ reclamation วิธีการนี้ต้องการฟื้นฟูผลผลิตของพื้นที่ตรงนั้นให้กลับมาใหม่หลังจากที่ถูกทำลายไปแล้ว วิธีการนี้ไม่ได้เน้นเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ให้กลับมาเหมือนเดิม (แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปอาจได้รับผลทางสิ่งแวดล้อมกลับมาบ้าง) วิธีการนี้มักใช้ชนิดไม้ต่างถิ่น แต่ก็อาจมีไม้ดั้งเดิมรวมอยู่ด้วยบ้างก็ได้

การฟื้นฟูป่าด้วยวิธีการแบบ rehabilitation วิธีการนี้มุ่งฟื้นฟูผลผลิตของพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้น และให้มีพืชและสัตว์ดั้งเดิมของพื้นที่กลับมาบางส่วน แต่ไม่ได้เน้นว่าจะต้องให้มิกกลับมาครบทุกชนิด โดยมุ่งหวังผลทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ป่าที่เกิดขึ้นใหม่อาจจะมีต้นไม้ต่างถิ่นรวมอยู่ด้วยและเมื่อเวลาผ่านไป ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของป่าที่เคยมีก็จะพอลกลับมาได้บ้าง

การฟื้นฟูป่าด้วยวิธีการแบบ restoration วิธีการนี้มุ่งให้ระบบนิเวศดั้งเดิมพื้นที่กลับมาอีกครั้ง ทั้งในแง่ของโครงสร้างของป่า ผลผลิต และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ตรงนั้น (เมื่อกาลเวลาผ่านไปกระบวนการทางนิเวศวิทยาแบบดั้งเดิมของระบบนิเวศก็จะกลับมาอีกครั้ง)

อย่างไรก็ตามในการศึกษาค้างนี้ ได้เน้นไปที่ประเด็นของการฟื้นฟูป่าในรูปแบบที่เรียกว่า การฟื้นฟูผลผลิต (rehabilitation) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวาง ดังนี้

Gilmour *et al.* 2000 อธิบายถึงคำว่า การฟื้นฟูผลผลิตว่าเป็นการทำเพื่อการสร้างผลผลิตและชนิดพรรณของพื้นที่ให้เกิดขึ้น แต่ไม่จำเป็นต้องทั้งหมด เพียงให้มีชนิดพืชและสัตว์ซึ่งชนิดดั้งเดิมของพื้นที่บางส่วนกลับคืนมา สำหรับเหตุผลทางนิเวศวิทยาหรือทั้งทางเศรษฐกิจ ป่าที่เกิดขึ้นใหม่นั้นอาจจะประกอบด้วยชนิดไม้ที่ไม่ใช่ชนิดดั้งเดิมของพื้นที่อยู่ด้วยก็ได้ หน้าที่ในการป้องกันและบริการทางนิเวศวิทยาเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาให้เกิดการกลับมาอีกครั้ง

David (1994) กล่าวว่า การฟื้นฟูผลผลิต คือ การใช้ชนิดไม้ดั้งเดิมเท่าที่จำเป็นบวกกับชนิดไม้ต่างถิ่นเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ให้กลับมาเป็นป่าใหม่อีกครั้ง ในกรณีนี้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพยายามสร้างระบบนิเวศให้เหมือนระบบนิเวศดั้งเดิมก็ได้ โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการทำป่าสามารถที่จะสร้างผลผลิตได้ตลอด

USDA Forest Service (1997) กล่าวว่า การฟื้นฟูผลผลิต เป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดการฟื้นฟูหรือทำให้กลับคืนมาของผลผลิตของพื้นที่ คุณภาพน้ำ หรือคุณค่าด้านอื่น ๆ

International Timber Tropical Organization [ITTO] (2002) อธิบายว่า การฟื้นฟูผลผลิต คือ การประยุกต์กลยุทธ์เพื่อการจัดการในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพื่อการฟื้นฟูศักยภาพของป่าในการสร้างผลผลิตและบริการ

จากการให้คำจำกัดความข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำว่า การฟื้นฟูผลผลิต (rehabilitation) คือ การฟื้นฟูหรือการบูรณะให้เกิดมีป่าขึ้นในพื้นที่ดินอีกครั้ง โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนระบบนิเวศเดิมก่อนที่มันจะได้รับความเสื่อมโทรมทั้งด้านชนิดและจำนวนพันธุ์ แต่สิ่งสำคัญที่ได้จากการบูรณะหรือการฟื้นฟูป่าในรูปแบบนี้คือหน้าที่ของป่าที่จะกลับมา ซึ่งหน้าที่ของป่ามีอยู่ 3 หน้าที่หลักได้แก่ การให้บริการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยบริการต่างๆ เหล่านี้ได้จากการฟื้นฟูป่า จะต้องมีความสมดุลและความยั่งยืนไปพร้อมกัน

David (2002) ได้เสนอรูปแบบวิธีการและข้อเสนอแนะในการฟื้นฟูป่าในรูปแบบที่เรียกว่า การฟื้นฟูผลผลิต (rehabilitation) ไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบการฟื้นฟูป่าด้วยวิธีการการฟื้นฟูผลผลิต (Rehabilitation)

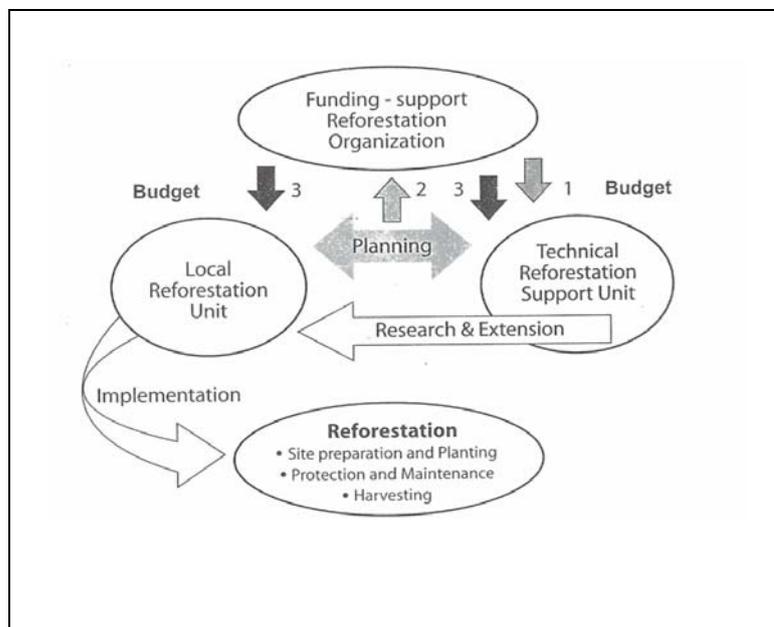
วิธีการ	ข้อเสนอแนะ
การจัดการป่าชั้นสองที่กำลังฟื้นตัวใหม่ (Manage secondary (regrowth) forests)	ช่วยในการเพิ่มพูนความหลากหลายของชนิดพันธุ์ให้กับพื้นที่
การบำรุงป่าชั้นสอง (Enrich secondary forests)	การเพิ่มไม้มีค่าทางเศรษฐกิจเข้าไปในพื้นที่
การใช้ระบบวนเกษตร (Agroforestry)	การปลูกที่มีความหลากหลายแม้ว่าชนิดพืชที่ใช้โดยส่วนมากจะเป็นชนิดพืชที่มีโดยทั่วไป
การปลูกเชิงเดี่ยวโดยใช้ชนิดพันธุ์ท้องถิ่น (Monocultures of indigenous species)	การใช้ชนิดท้องถิ่นที่มีคุณค่าแทนการใช้ไม้ที่ไม่ใช่พันธุ์ท้องถิ่น
การปลูกเชิงเดี่ยวแบบเป็นแถบ (Monoculture with buffer strips)	การนำระบบสวนป่าเข้าไปใช้เพื่อการฟื้นฟูป่าธรรมชาติ
การปลูกเชิงเดี่ยวที่กระจายเป็นหย่อม ๆ ทั่วทั้งภูมิทัศน์ (Mosaic of species monocultures)	การได้มาซึ่งความหลากหลายในพื้นที่ขนาดใหญ่
สวนป่าไม้ผสม (Mixed species plantations)	เป็นระบบวนวัฒนที่มีความยุ่งยากแต่มีศักยภาพในการให้ผลประโยชน์มากมาย
การพัฒนาและจัดการไม้พื้นล่างของป่า (Foster understorey development)	น่าจะมีผลหลากหลายมากถ้าป่าธรรมชาติอยู่ใกล้

ที่มา: David (2002)

David (2002) กล่าวว่า ในการฟื้นฟูผลผลิตป่า (forest rehabilitation) จำเป็นต้องใช้วิธีการทางวนวัฒนที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ทิศทางวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นอีกแนวทางที่จะช่วยในการฟื้นฟูผลผลิตของป่า แต่อย่างไรก็ตามการฟื้นฟูผลผลิตแบบ rehabilitation จะมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ที่ต่ำกว่า และการฟื้นตัวในเชิงของความหลากหลายทางชีวภาพช้ากว่าการฟื้นฟูระบบนิเวศแบบ restoration ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความต้องการในการเก็บเกี่ยวหรือใช้ผลประโยชน์จากพืชหรือต้นไม้ในระหว่างที่สังคมพืชยังคงอยู่ในช่วงแรกของการเจริญเติบโต นั้นหมายความว่า เป็นการแลกเปลี่ยน (trade-offs) ความต้องการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำกับความสมดุลของการผลิตและความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นผลได้ทางเศรษฐกิจก็ต้องหักลบกลบกันกับผลทางความหลากหลายก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย

4.3 แนวคิดการฟื้นฟูป่าแบบมีส่วนร่วม

Jamroenprucksa (2003) ได้เสนอตัวแบบของการฟื้นฟูป่าโดยชุมชนเป็นฐานดัง ภาพที่ 2 โดยได้อธิบายไว้ว่า องค์กรที่หนึ่งนั้นเรียกว่าหน่วยการฟื้นฟูป่าส่วนท้องถิ่น (local reforestation unit: LRU) ที่มาจากองค์กรท้องถิ่นที่ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งใน โครงสร้างขององค์กรบริหารส่วนตำบล (local administration organization) หรือเป็นรูปแบบหนึ่งของความร่วมมือกับเกษตรกร โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับสถานภาพของชุมชนต่าง ๆ เหล่านั้น และในส่วนของอีกองค์กรหนึ่งนั้น เรียกว่า หน่วยสนับสนุนวิชาการการปลูกป่า (technical reforestation support Unit: TRUS) เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการปลูกป่าและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ TRUS มีหน้าที่ในการหาทุนจากหน่วยงานหรือกองทุนสนับสนุนการปลูกป่า (funding-support reforestation unit: FRO) เพื่อที่จะดำเนินการวางแผนการปลูกป่าไปพร้อมกับการทำการศึกษาวิจัยและส่งเสริมแผนให้กับประชาชนในท้องถิ่นและหน่วยการฟื้นฟูป่าส่วนท้องถิ่น หลังจากนั้นพวกเขาก็จะดำเนินการยื่นแผนเพื่อขอความเห็นชอบจากกองทุนสนับสนุนการปลูกป่า เพื่อการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการต่อไป

ภาพที่ 2 รูปแบบการปลูกป่าโดยชุมชนเป็นฐาน

ที่มา: Jamroenprucksa (2003)

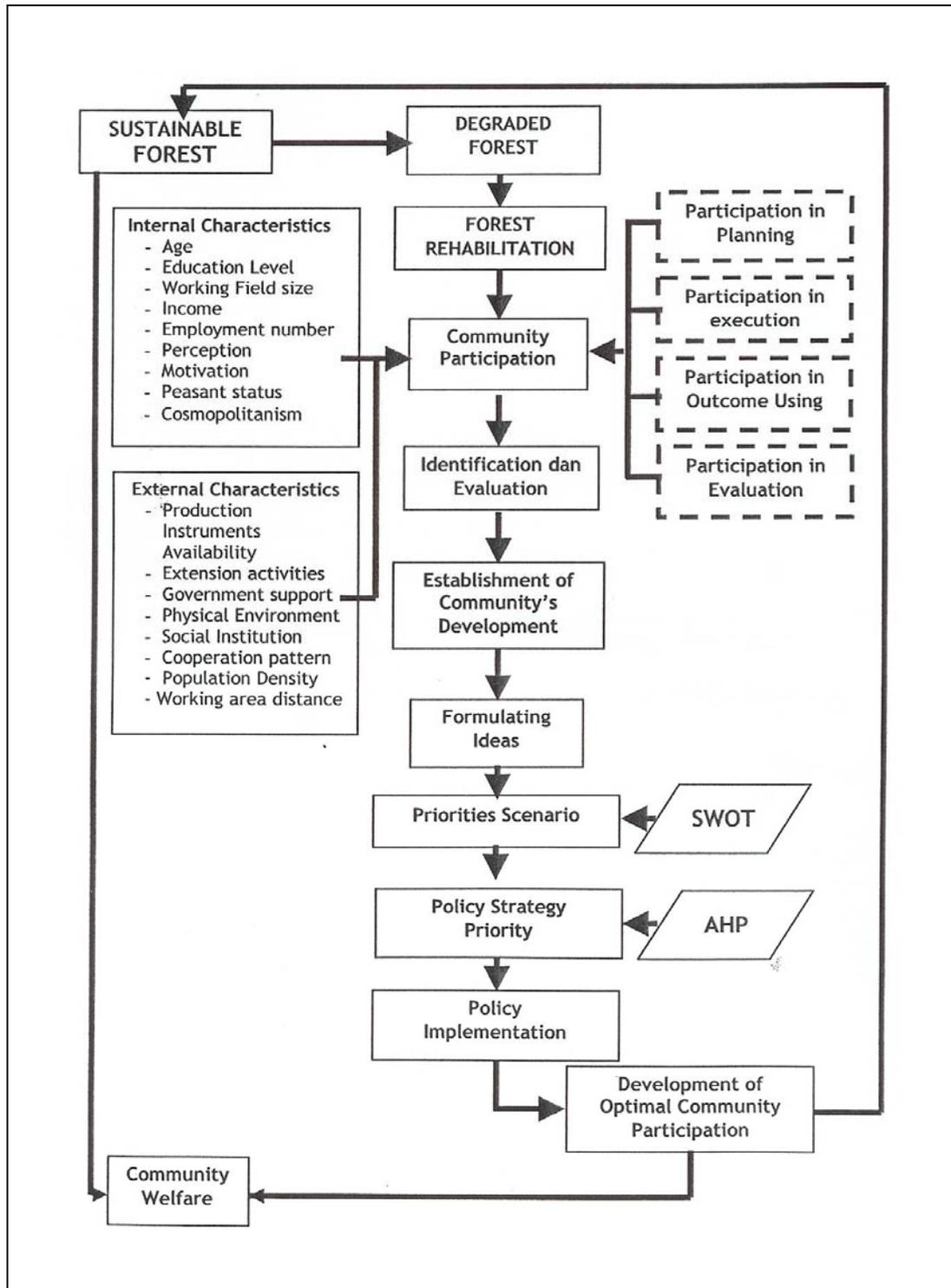
อย่างไรก็ตามการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หน่วยการฟื้นฟูป่าส่วนท้องถิ่นต้องเป็นองค์กรที่มีบทบาทหลักในการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นของโครงการ ไปจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ โดยในระหว่างช่วงการดำเนินการของโครงการ กองทุนสนับสนุนการปลูกป่าจะให้การสนับสนุนเงินทุนในการฟื้นฟูป่าแก่ หน่วยสนับสนุนวิชาการการปลูกป่า และ หน่วยการฟื้นฟูป่าส่วนท้องถิ่นไปพร้อมกันโดยขึ้นอยู่กับความร่วมมือในข้อเสนอการรายงานผล กองทุนสนับสนุนการปลูกป่าจะได้ผลตอบแทนโดยตรงจากการทำไม้เพื่อการสนับสนุนด้านการเงินของวงจรต่อ ๆ ของการดำเนินการ

Soni (2003) ได้กล่าวไว้ว่ากิจกรรมการฟื้นฟูป่าเป็นกระบวนการของการพัฒนาชุมชนฐานของการพัฒนาชุมชนคือความรู้และประสบการณ์ของชุมชน โดยการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายเพื่อสร้างให้ชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเอง ภายใต้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นที่มีอยู่

ซึ่งการพัฒนาชุมชนโดยทั่วไปต้องการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถเป็นไปในรูปแบบของแบบบุคคลรวมหรือแบบกลุ่มก็ได้ ประชาชนจะมีความกระตือรือร้นต่อการเข้ามีส่วนร่วม เมื่อมีผลประโยชน์เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมตามที่เขาต้องการ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเข้าร่วมนั้น ได้แก่ ความตั้งใจต่อการเข้าร่วม มีความสามารถในการเข้าร่วม และมีโอกาสต่อการเข้าร่วม นั้นหมายถึงว่าการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดสำหรับบุคคลที่ซึ่งมีความตั้งใจต่อ มีความสามารถ และมีโอกาสต่อการเข้าร่วม

โดยปัจจัยของความสามารถต่อการเข้าร่วม มีผลมาจากอายุ รายได้ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และการส่งเสริมที่ต่อเนื่อง ความตั้งใจต่อการเข้าร่วมเป็นผลมาจากเรื่องของจิตใจซึ่งประกอบด้วย แรงจูงใจ การรับรู้ และ พฤติกรรมต่างๆ ไป ในขณะที่ปัจจัยทางด้านของโอกาสต่อการเข้าร่วมเป็นผลมาจาก สถานภาพในปัจจุบัน ได้แก่ แรงงาน ขนาดพื้นที่ทำกิน เครื่องมือการผลิตที่จำเป็นและช่องทางการสื่อสาร

ปัจจัยทางด้านความสามารถ ความตั้งใจ และโอกาสต่อการเข้าร่วม จะถูกนำไปวิเคราะห์และจัดเป็นกลุ่มนำไปสู่การทำวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง (SWOT analysis) เป็นการตัดสินใจโดยอาศัย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ที่ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาชุมชน หลังจากนั้นการจัดลำดับความสำคัญของนโยบายด้วยวิธีการที่เรียกว่า analytical hierarchy process รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการดัง ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่า

ที่มา: Trison 2003

4.4 การปลูกและการฟื้นฟูสภาพป่าของประเทศไทยที่ผ่านมา

ในการดำเนินการด้านการฟื้นฟูสภาพป่า การปลูกป่าเป็นมาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ ซึ่งกรมป่าไม้ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 โดยชาวไร่ช่วยหยอดเมล็ดสักลงหลุมที่ขุดไว้ในบริเวณที่ปลูกพืชผลกสิกรรม วิธีการนี้เรียกว่า การปลูกสวนป่าระบบตองยา (taungya system) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมปฏิบัติและได้ผลดีในประเทศพม่า แต่การปลูกสร้างสวนป่ามีขึ้นอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ. 2453 ที่สวนสักแม่พวก อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และที่สวนสักแม่จิว อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นอกจากนี้กรมป่าไม้ยังทำการปลูกสร้างสวนป่าไม้กระยาเลย เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2462 ที่ป่าชายเลน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2543) อย่างไรก็ตามการปลูกสร้างสวนป่าของกรมป่าไม้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแยกประเภทหรือวัตถุประสงค์ของการปลูกสร้างสวนป่าเป็นช่วงๆ ตามสถานะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมได้ดังนี้ (ส่วนปลูกป่าภาครัฐ 2548)

ช่วงปี พ.ศ. 2449 – พ.ศ. 2508 การปลูกสร้างสวนป่าตลอดระยะเวลาประมาณ 60 ปี ในช่วงนี้กรมป่าไม้เน้นการปลูกป่าเชิงเศรษฐกิจ โดยปลูกไม้ท้องถิ่นที่มีค่าทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญเพื่อทดแทนไม้ซุงที่ทำออกจากป่าธรรมชาติ เช่น ปลูกไม้สักในท้องที่ภาคเหนือ ปลูกไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้พยุง ในท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกไม้ยางนา ไม้ตะเคียนทอง และไม้หลุมพอง ในท้องที่ภาคใต้ เป็นต้น

ช่วงปี พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518 ได้เริ่มการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการปรับปรุงพื้นที่ดินน้ำ โดยปลูกไม้เพื่อปกคลุมพื้นที่สำหรับช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นเป้าประสงค์แรกโดยไม้หวังผลจากเนื้อไม้ที่ปลูกเป็นสำคัญชนิดไม้ที่ปลูกเป็นพวกไม้สน เช่น สนสองใบ และสนสามใบ ตลอดจนไม้โตเร็วที่ไม่ผลัดใบซึ่งมีเรือนยอด กว้าง กิ่งก้านมาก เช่น ไม้กระถินณรงค์ กระถินยักษ์ พญาเสือโคร่ง ขณะเดียวกันในพื้นที่ราบก็ปลูกป่าเชิงเศรษฐกิจควบคู่กันไป

ช่วงปี พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2521 เริ่มโครงการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมขึ้น โดยเน้นการปลูกไม้โตเร็วทุกประเภทที่เหมาะสมกับพื้นที่ราบ เพื่อให้ต้นไม้เจริญเติบโตขึ้นปกคลุมพื้นที่โดยเร็ว เป็นการยึดพื้นที่คืนจากราษฎรที่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนอย่างผิดกฎหมาย ดังนั้นชนิดไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพวกไม้ยูคาลิปตัส ไม้กระถินณรงค์ ไม้นนทรี และ

กรมป่าไม้เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของราษฎรชนบทต่อการพัฒนาป่าไม้ โดยเริ่มแก้ปัญหาด้วยการจัดหมู่บ้านป่าไม้ขึ้นแต่การปลูกป่ายังคงดำเนินการ โดยรัฐเช่นเดิม

ช่วงปี พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2530 เป็นช่วงที่ทั่วโลกประสบปัญหาวิกฤติด้านพลังงาน การปลูกไม้โตเร็วเพื่อพลังงานควบคู่กับการปลูกเพื่อการใช้สอย ตลอดจนการปลูกไม้โตเร็วอเนกประสงค์จึงเริ่มขึ้นโดยกรมป่าไม้กำหนดให้ปลูกภายใต้โครงการปลูกป่าชุมชนในท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525 เป็นต้นมา กรมป่าไม้ได้รับงบประมาณการปลูกป่าในลักษณะการปลูกป่าฟันและไม้ใช้สอย หรือปลูกป่าไม้ใช้สอยสำหรับราษฎรในหมู่บ้านป่าไม้ทั่วไป หรือหมู่บ้านชาวเขา ส่วนการปลูกป่าของกรมป่าไม้ยังคงดำเนินการใน 4 ลักษณะคือ ปลูกป่าพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ปลูกป่าตามโครงการพระราชดำริปลูกป่าพื้นที่เพื่อความมั่นคงและปลูกป่าพื้นที่ราบ

ช่วงปี พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2535 เป็นช่วงของการปลูกป่าเชิงพาณิชย์โดยภาคเอกชนรายใหญ่ โดยการปลูกไม้ยูคาลิปตัส เพื่อเป็นวัตถุดิบสำหรับทำเยื่อและกระดาษแต่ก็ได้รับการคัดค้านจากราษฎรหรือองค์กรเอกชนอย่างรุนแรง ในช่วงนี้ระบบวนเกษตรและโครงการพัฒนาป่าชุมชนเริ่มได้รับความสนใจจากกรมป่าไม้ รวมทั้งมีการดำเนินงานปลูกป่าชายเลนซึ่งได้รับงบประมาณดำเนินการในปีงบประมาณ 2534 เป็นต้นมา

ช่วงปี พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2541 กรมป่าไม้เน้นการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เฉพาะแต่เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร แต่มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมุมกว้าง ทั้งในแง่ของการปรับปรุงสภาพภูมิอากาศ เช่น การควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ ตลอดจนการลดปริมาณมลพิษในอากาศ เป็นต้น ดังนั้นพื้นที่ปลูกป่าจึงครอบคลุมอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ทั้งหมด สำหรับการปลูกป่าเพื่อเศรษฐกิจและใช้สอยจะเน้นให้เอกชนรายย่อยหรือราษฎรปลูกในพื้นที่กรรมสิทธิ์ ภาครัฐจะเน้นการปลูกป่าในเชิงอนุรักษ์เป็นสำคัญ

ช่วงปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน เป็นช่วงต่อระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และที่ 9 ซึ่งได้กำหนดให้มีการ ส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน และราษฎรในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสภาพป่า และการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม นอกจากภารกิจด้านการปลูกฟื้นฟูป่าตามปกติ แล้วกรมป่าไม้จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรและประชาชนทั่วไป จึงได้มีโครงการปลูกและบำรุงป่าประชารัฐ ดำเนินการในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและที่สาธารณะประโยชน์อื่น ๆ

โดยสรุปในการดำเนินการด้านการฟื้นฟูสภาพป่า การปลูกป่าเป็นมาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ และได้บรรลุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 จนมาถึงปัจจุบัน ผลการปลูกป่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 10,613,730.36 ไร่ แยกเป็น 7 ประเภทดังนี้

1. พื้นที่สวนป่าที่กรมป่าไม้ปลูกโดยใช้งบประมาณตั้งแต่ พ.ศ. 2449 – 2547 รวมเนื้อที่ 4,685,215.40 ไร่
2. พื้นที่สวนป่าที่กรมป่าไม้ปลูกโดยใช้เงินนอกงบประมาณ ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 – 2547 รวมเนื้อที่ 345,010.33 ไร่
3. การปลูกป่าตามโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ รวมเนื้อที่ 3,156,444.46 ไร่
4. การปลูกฟื้นฟูป่าต้นน้ำและปรับปรุงระบบนิเวศต้นน้ำ รวมเนื้อที่ 2,235,239 ไร่
5. การปลูกป่าโดยจ้างเอกชนปลูกป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 – 2547 รวมเนื้อที่ 36,866.25 ไร่
6. การปลูกป่าตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-2548 รวมพื้นที่ 92,455 ไร่
7. ผลการปลูกป่าโครงการปลูกและบำรุงป่าประชาอาสา ซึ่งดำเนินการโดยประชาชนทั่วไป องค์กรรัฐวิสาหกิจ บริษัท และนิสิต นักศึกษา นักเรียนจากสถาบันต่างๆ โดยไม่ใช้งบประมาณของรัฐ รวมเนื้อที่ได้ 62,500 ไร่ และปลูกต้นไม้สองข้างถนนอีกประมาณ 50 กิโลเมตร

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับและการจัดทำแผนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

สุมาลี และคณะ (2548) ศึกษาเรื่อง แนวทางการวางแผนระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้มีกรอบแนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาในระดับชุมชน และความยั่งยืนของชุมชนขึ้นอยู่กับคุณภาพชีวิตของประชาชนและความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า คุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r = 0.49-0.52$) จากผลการศึกษาในครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในระยะเบื้องต้นของการวางแผนพัฒนาชุมชนการวางแผนจำเป็นที่จะต้องมีลักษณะจากบนลงล่างในระดับหนึ่ง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้นำการพัฒนาของชุมชน ควรได้รับการสนับสนุนด้านการจัดทำโครงการและแผนงาน การจัดทำงบประมาณ ตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติงานในการดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

พวงทอง (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่ออธิบายกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษาพบว่า การจัดทำแผนส่วนใหญ่ได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย แต่ยังมีองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนยังปฏิบัติไม่ครบตามระเบียบวาระที่กำหนด โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดทำแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี และการนำเสนอร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะก่อนจะมีการประกาศใช้ ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องของกฎระเบียบเท่าที่ควร ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนท้องถิ่น พบว่ายังอยู่ในระดับน้อย ประชาชนยังไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่ไม่ตรงกับความต้องการของชุมชนตลอดจนไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

วีระ (2544) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นด้านการฟื้นฟูป่าชายเลนของราษฎร ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรในตำบลบางหญ้าแพรกมีบทบาทที่สำคัญต่อการฟื้นฟูป่าชายเลนให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยจากการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการฟื้นฟูป่าชายเลน ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ขนาดของพื้นที่ทำกิน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ของครัวเรือน การได้รับผลประโยชน์จากโครงการ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร ความรู้ด้านนิเวศวิทยา การได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลน

วรวิภา (2544) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ หลังเกิดอุทกภัย ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2531 ของตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ เพศ การศึกษา อาชีพ ประเพณี และวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร การได้รับข้อมูลข่าวสาร การเป็นผู้นำหรือกรรมการของหมู่บ้าน

สุวิน (2541) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ต่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และคุณภาพชีวิต ของราษฎรในพื้นที่โครงการ จังหวัดนครพนม จากการศึกษาพบว่านโยบายของรัฐบาลที่สำคัญในด้านเกี่ยวกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ได้ดำเนิน การสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประกอบด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนยก ระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน ผลการดำเนินโครงการฯ ทำให้มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น จำนวน 3,015 ไร่ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟู จำนวน 1,900 ไร่ และได้ส่งผลต่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้รายได้เป็นตัวพิจารณา ซึ่งปรากฏว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนหลัง ดำเนิน โครงการฯ สูงกว่าก่อนการดำเนินโครงการฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับสูงกว่า 99 เปอร์เซ็นต์ แต่การกระจายรายได้หลังดำเนิน โครงการฯ ไม่ได้เท่าก่อนดำเนินโครงการฯ ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่รายได้สูงขึ้นจะอยู่ในเฉพาะกลุ่มของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของ โครงการฯ เท่านั้น เพราะมีอาชีพเสริม และได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมทาง การเกษตร ในส่วนของทัศนคติที่มีต่อโครงการฯ ปรากฏว่าไม่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมตัวใดมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อโครงการฯ

นริศรา (2540) ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทที่คาดหวังต่อสภาตำบลในการปลูกสร้างป่าชุมชน : ศึกษา เฉพาะกรณีเกษตรกรในเขตพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความคาดหวังต่อบทบาท การให้ทางสภาตำบลจัดกิจกรรมในการปลูกป่าในวันสำคัญ มากที่สุด ด้านที่เกี่ยวข้องกับกล้าไม้ที่ใช้ปลูกในพื้นที่ เกษตรกรมีความคาดหวังต่อบทบาทที่ให้ทางสภาตำบลประสาน ความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ คณะกรรมการสภาตำบล และเกษตรกรมากที่สุด และด้านที่เกี่ยวกับการจัดการใช้ ประโยชน์จากป่าชุมชน พบว่า เกษตรกรมีความคาดหวังต่อการให้ สภาตำบลจัดตั้งกองทุนพัฒนาป่าไม้ของหมู่บ้านมากที่สุด สภาพปัญหาของเกษตรกรที่พบมากที่สุดคือการไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่สภาตำบลจัดขึ้น

วิบุรย์ (2539) ทำการศึกษาเรื่อง การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น มี 5 ขั้นตอน คือ การคิดค้นปัญหา วิเคราะห์ปัญหา การวางแผนพัฒนา การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล กลุ่มที่เข้าร่วมทุกกระบวนการ ได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนา ท้องถิ่นตามสภาพปัญหา และความต้องการของตน โดยตนเองเป็นผู้กำหนด ในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ที่ชุมชนเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจและควบคุมมีความเป็นไปได้สามารถจะนำไปใช้ ในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น

ของชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการ แก้ปัญหาของชุมชนได้ ซึ่งเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ โอกาสและอำนาจของประชาชนในการที่จะกำหนดแนวทาง และการ ดำเนินการแก้ปัญหาของตนเอง ส่วนข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน กระบวนการวางแผน คือ ขาดการส่งเสริมสนับสนุน จากนักพัฒนา ที่เข้าใจ แนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในลักษณะที่ให้โอกาสและให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจ และอำนาจในการควบคุมการดำเนินงานพัฒนาของตน

สมมติฐานการศึกษา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยที่อาจมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณเขาทะโลง-เขาขาด ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้หลัก จำนวนแรงงานในครัวเรือน ภาวะหนี้สิน สถานภาพทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน การรับข้อมูลข่าวสารของโครงการ ลักษณะการถือครองที่ดิน การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ระดับความคาดหวังต่อผลประโยชน์ที่ได้จากแผน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาในสภาพชุมชนจริง ซึ่งผู้ศึกษาไม่สามารถควบคุมข้อมูลข่าวสาร หรือการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อชุมชนได้ ซึ่งสมมติฐานข้อต้นจะเกิดขึ้น ได้ก็ต่อเมื่อ

1. การตอบแบบสอบถาม ของกลุ่มประชากรศึกษาเป็นการตอบตามความเป็นจริงมากที่สุด
2. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการตอบแบบสอบถามในวัน เวลา ที่แตกต่างกัน ถือได้ว่าข้อมูลที่ได้ไม่มีความแตกต่างกัน

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แบบสอบถาม (questionnaire)
2. แผนที่เส้นชั้นความสูง มาตรา 1:50,000
3. แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ
4. เครื่องบันทึกค่าพิกัดภูมิศาสตร์ (global positioning system: GPS)
5. เครื่องคอมพิวเตอร์ (personal computer)
6. โปรแกรมวิเคราะห์ค่าสถิติสำเร็จรูป
7. โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์
8. อุปกรณ์บันทึกภาพและอุปกรณ์บันทึกเสียง
9. อุปกรณ์เครื่องเขียน

วิธีการ

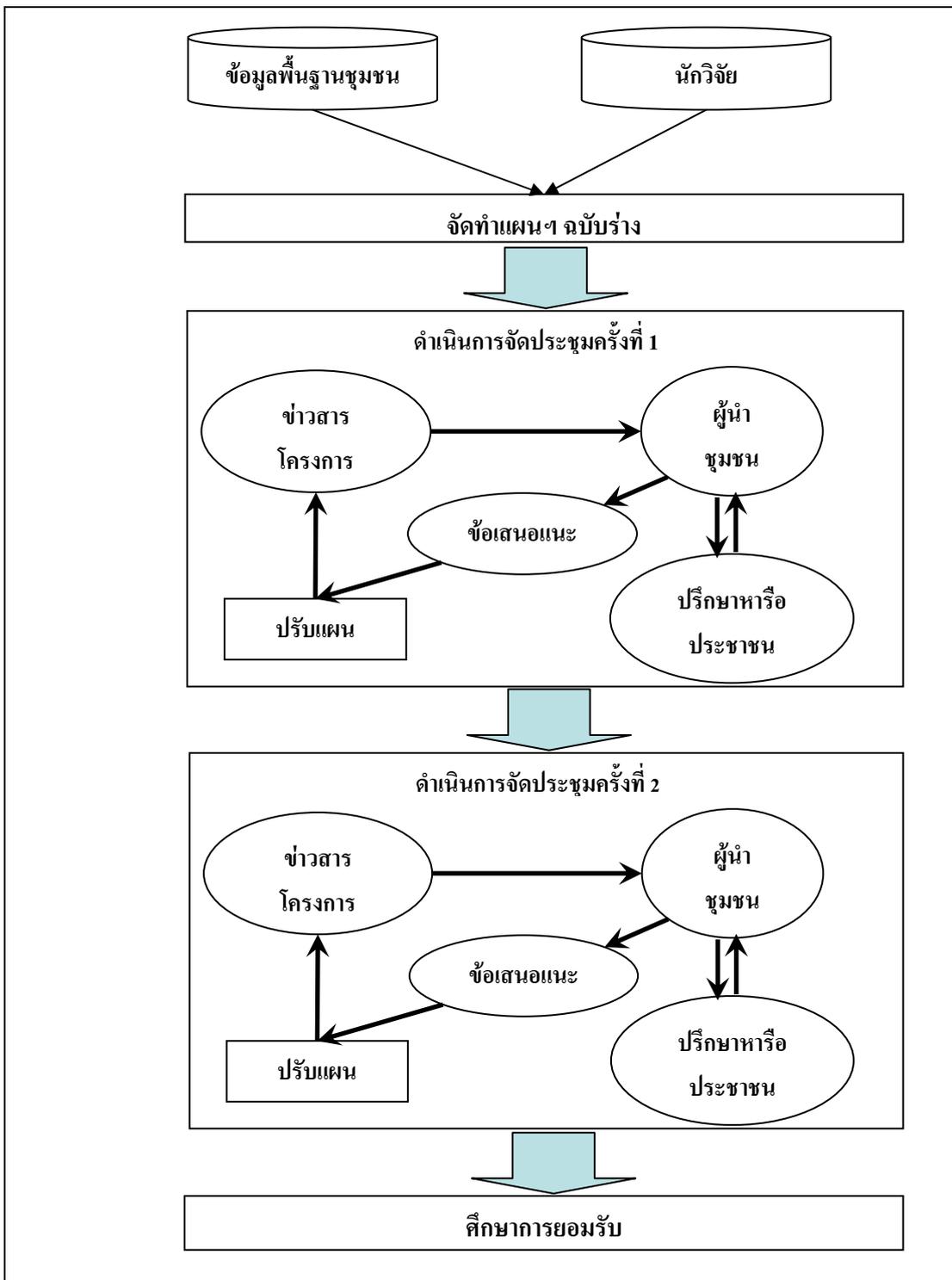
การศึกษาเรื่องการจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณเขาทะโลง-เขาขาด จังหวัดตราด ในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นหลัก ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังแผนภาพที่ 3 โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

1.1 ขั้นเตรียมการ ผู้ศึกษาจัดทำร่างแผนการฟื้นฟูป่าเบื้องต้น เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมในระดับผู้นำชุมชน โดยมีองค์ประกอบของแผนดังนี้

1.1.1 วัตถุประสงค์โครงการ

- ก. เพื่อเสนอแนะแผนการฟื้นฟูเขาทะโลง-เขาขาด ในรูปแบบของป่าชุมชน
- ข. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผลประโยชน์
- ค. เพื่อหาแนวทางด้านการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาล เพื่อการกระจายอำนาจสู่ชุมชน

ภาพที่ 4 กรอบแนวทางการดำเนินการศึกษา

- 1.1.2 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่เขากะโลง-เขาขาด
 - ก. ที่ตั้งและขนาดของพื้นที่
 - ข. สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป
 - ค. ลักษณะพืชพรรณของพื้นที่
 - ง. สภาพภูมิอากาศ
 - จ. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรอบพื้นที่เขากะโลง-เขาขาด
- 1.1.3 ความสัมพันธ์ของพื้นที่เขากะโลงกับระบบนิเวศลุ่มน้ำ
- 1.1.4 แผนการฟื้นฟูและจัดการป่าเขากะโลง-เขาขาด
 - ก. การแบ่งเขตการจัดการ
 - ข. การจัดทำแนวเขต เส้นทางตรวจการ และแนวกันไฟ
 - ค. การประเมินค่าใช้จ่าย
- 1.1.5 แผนการบริหารโครงการ
 - ก. แผนปฏิบัติงาน
 - ข. การติดตามประเมินโครงการ

1.2 ขั้นการนำเสนอต่อที่ประชุมและการปรับแผน กำหนดมีการจัดประชุมในระดับผู้นำชุมชน จำนวน 2 ครั้ง เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม ซึ่งในการจัดประชุมในระดับผู้นำชุมชน มีแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้

- 1.2.1 จัดทำหนังสือเชิญขอความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลไปยังผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนการฟื้นฟูป่า
- 1.2.2 สร้างความเข้าใจรวมเพื่อกำหนดเป้าหมาย
- 1.2.3 ผู้ศึกษานำเสนอแนวทางการวางแผนการฟื้นฟูป่าเบื้องต้นต่อที่ประชุม โดยใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง หรือตามความเหมาะสม
- 1.2.4 ภายหลังจากที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอเสร็จสิ้นแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมได้ซักถามประเด็นปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวทางการวางแผนที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอ
- 1.2.5 เมื่อหมดข้อซักถามจากที่ประชุม วิทยากรกระบวนการ (facilitator) จากภายนอกชุมชน จะเป็นผู้นำกระบวนการในการระดมสมองจากที่ประชุม โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากแต่ละกลุ่ม นำเสนอต่อที่ประชุม
- 1.2.6 ผู้นำกระบวนการ สรุปข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากที่ประชุม

1.2.7 ผู้นำกระบวนการขอให้ผู้นำชุมชนจากแต่ละหมู่บ้าน ได้นำเสนอแผนและผลการประชุมต่อเวทีประชาคมของแต่ละหมู่บ้านเพื่อหาข้อคิดเห็นและในระดับชุมชน โดยข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากเวทีประชาคมจะผ่านผู้นำชุมชนมายังที่ประชุมระดับผู้นำชุมชน

1.3 การศึกษาการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ศึกษา ภายหลังจากดำเนินการประชุมในครั้งที่ 2 เสร็จสิ้น 1 เดือนทำการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ต่อการยอมรับแผนฟื้นฟูป่าเขากะโหลง - เขาขาด ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้าง

2. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาการยอมรับต่อแผนการฟื้นฟูป่า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้แทนของครัวเรือนใน 2 หมู่บ้านที่อยู่โดยรอบพื้นที่เขากะโหลง - เขาขาดในรัศมี 2 กิโลเมตร ได้แก่ บ้านทับมะกอก หมู่ที่ 5 และ บ้านเขาขาด จำนวน หมู่ 2 ตำบลด่าน ชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อจะมาเป็นตัวแทนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ อาศัยเทคนิคของการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (purposive sampling) ในการดำเนินการเก็บตัวอย่างจากประชากรศึกษา โดยขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา สามารถหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมได้โดยใช้สูตรของ Krejcie and Morgan ในการหาขนาดตัวอย่างได้ดังนี้

$$n = \frac{\chi^2 NPQ}{e^2 (N - 1) + \chi^2 PQ}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนประชากร (ครัวเรือน)

χ^2 = ค่าไค-สแควร์ ที่ค่าองศาความเป็นอิสระ เท่ากับ 1 และระดับค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 95 %

N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (120)

P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร ($P=0.5$)

Q = $1-P = 1-0.5 = 0.5$

e = ค่าความคลาดเคลื่อนเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ มีค่าเท่ากับ 0.05

จำนวนครัวเรือนที่คำนวณได้จากสูตรของ Krejcie and Morgan จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้เท่ากับ 92 ครัวเรือน

3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงปริมาณ (quantitative research) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิด (closed question) และคำถามปลายเปิด (open-ended question) โดยมีวิธีการในการสร้างแบบสอบถามดังนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือวิจัย

3.2 กำหนดวัตถุประสงค์ขอบเขตเนื้อหาที่จะถาม โดยพิจารณาจากปัญหา และวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.3 ร่างแบบสอบถาม โดยให้ข้อคำถามอยู่ในขอบเขตของเนื้อหาที่กำหนดพยายามตั้งข้อคำถามให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วตรวจสอบว่าจะได้คำตอบตามวัตถุประสงค์วิจัยหรือไม่

3.4 ทำการกำหนดและการให้ค่าตัวแปร ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและรายละเอียดทั่วไปของบุคคล กำหนดการวัดเป็นแบบกำหนดให้ตอบ (check list) และเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารของโครงการและการยอมรับ กำหนดการวัดเป็นแบบกำหนดให้ตอบ (check list) และเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ลักษณะการวัด เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) ตามแนวทางของ Likert ซึ่งแต่ละข้อคำถามมีคำตอบให้เลือกตามลำดับความพึงพอใจ 5 ระดับ

3.5 ทำการตรวจสอบว่าข้อความหรือคำถามใดอ่านแล้วกำกวม ไม่ชัดเจน เข้าใจยาก หากมีหลายความหมายก็ตัดออก และดูความเหมาะสมและสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3.6 สร้างเครื่องมือการวิจัยเบื้องต้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและแก้ไข

3.7 การวัดความเที่ยงตรง (validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญหาคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในที่นี้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้อง

ภายหลังจากการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกคนที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์หรือเกณฑ์ เพื่อหาค่าเฉลี่ยสำหรับข้อความแต่ละข้อ โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์
(index of item objective congruence)

$\sum X$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยหากค่าที่ได้จากแต่ละข้อความ มีค่าตั้งแต่ 0.50 – 1.00 คัดเลือกไว้ใช้งาน แต่ถ้าหากที่ได้จากข้อความนั้น ๆ มีค่าต่ำกว่า 0.50 ก็ทำการปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

3.8 ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.9 นำแบบเครื่องมือวิจัยไปทดลองใช้ เพื่อทดสอบหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของ ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1951)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อมั่นหรือความเที่ยงของแบบสอบถาม

k = จำนวนข้อคำถาม

$$S_i^2 = \text{ผลรวมค่าความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ}$$

$$S_t^2 = \text{ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ}$$

3.10 ปรับแก้และนำไปใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามทุกฉบับมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ทุกฉบับ (editing) แล้วทำการลงรหัส (coding) และประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป อธิบายและวิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (qualitative method) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ทำการศึกษามารวบรวมแจกแจงในรูปของค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าสูงสุด ต่ำสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสถิติเชิงปริมาณ (quantitative method) โดยการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยวิธีการหาค่า ไคสแควร์ (chi-square) กำหนดให้มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.05 เป็นหลักในการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์

ผลและวิจารณ์

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาถึงกระบวนการส่งเสริมเพื่อการยอมรับของชุมชนในแผนการฟื้นฟูป่าเขาอะโลง-เขาขาด ในพื้นที่จังหวัดตราด ซึ่งในการอธิบายผลการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสำคัญของพื้นที่ศึกษาและแผนการจัดการ

ตอนที่ 2 การรับฟังความคิดเห็นผู้นำชุมชนต่อการจัดทำแผนการฟื้นฟูป่า

ตอนที่ 3 การศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่า

ตอนที่ 4 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาอะโลง-เขาขาด

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสำคัญของพื้นที่ศึกษาและแผนการจัดการ

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานประกอบกับการวิเคราะห์โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สามารถศึกษาความสำคัญและแนวการจัดการฟื้นฟูป่าเขาอะโลง-เขาขาด กลุ่มน้ำห้วยแรง-คลองพืด อ.เมือง จ.ตราด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความสำคัญของพื้นที่เขาอะโลง-เขาขาด ในกลุ่มน้ำห้วยแรง-คลองพืด

พื้นที่ป่าเขาอะโลง – เขาขาด ตั้งอยู่ระหว่างค่าพิกัดที่ E 243750 - 247000 N 1372200 - 1374400 เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติท่ากุ่ม - ห้วยแรง โดยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2102.53 ไร่ ซึ่งอยู่ภายใต้เขตการปกครองของตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด

เดิมเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ชุมชนท้องถิ่นได้อาศัยเป็นแหล่งปัจจัยในการดำรงชีพ ภายหลังจากที่ภาครัฐได้เปิดให้มีการทำสัมปทานป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยขาดการควบคุม การจัดการที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งผลให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้รับความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับเมื่อหมดอายุสัมปทาน ราษฎรที่เป็นคนงานบางส่วนได้เข้าไปในเขตป่าสัมปทานที่โล่งเตียนเพื่อเพาะปลูกทำการเกษตร และเนื่องจากเป็นพื้นที่เปิดใหม่ความอุดมสมบูรณ์ยังมีสูงทำให้มีการอพยพของประชากรจากนอกพื้นที่เข้ามามากขึ้นและมีทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ส่งผลให้เกิดการทำเกษตรแบบถาวรขึ้นในพื้นที่เขต

ป่าสงวน ทำให้พื้นที่ป่าได้รับผลกระทบอย่างหนักจนอยู่ในสภาพที่เรียกได้ว่าเป็นป่าเสื่อมโทรม อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่ทำให้พื้นที่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ ทำกุ่ม-ห้วยแครง เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นนั้นไม่ได้แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศเลย พื้นที่ป่าของประเทศที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเพื่อใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ จนอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อสภาพความสมดุลของธรรมชาติและมีผลต่อเนื่องถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป

ภาพที่ 5 ที่ตั้งของป่าเขาคะโลง-เขาขาด ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด

ผลจากสภาพความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้น ได้มีอิทธิพลต่อระบบนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นอย่างมากเนื่องจาก พื้นที่เขาคะโลง-เขาขาด เป็นพื้นที่รับน้ำที่ไหลลงสู่พื้นที่การเกษตรและลำน้ำในบริเวณใกล้เคียง เขาคะโลง-เขาขาดเป็นผืนป่าที่รองรับน้ำและไหลลงสู่พื้นที่ 5 ลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ ลุ่มน้ำย่อยคลองพลู-คลองปุก ลุ่มน้ำย่อยห้วยแครงตอนบน-ปุนเปี้ยก ลุ่มน้ำย่อยคลองกระยาง-เขาไม้ซี้ ลุ่มน้ำย่อยคลองสังข์ และลุ่มน้ำย่อยคลองพืด-คลองแสง โดยลุ่มน้ำย่อยต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ภายใต้ลุ่มน้ำห้วยแครง-คลองพืดซึ่งเป็นลุ่มน้ำหลัก (ภาพประกอบที่ 5) ที่ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนของจังหวัดตราด การใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือการประกอบกิจกรรมใดที่ไม่เหมาะสม ก็อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวมของพื้นที่ได้ อย่างไรก็ตามสามารถสรุปถึงบทบาทหรือความสำคัญของป่าเขาคะโลง-เขาขาดต่อระบบนิเวศในพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้

1.) บทบาทต่อพื้นที่การเกษตร การหมุนเวียนธาตุอาหารในระบบนิเวศเป็นอีกหน้าที่หนึ่งของป่า พื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงย่อมจะมีปริมาณแร่ธาตุสารอาหารในระบบมากกว่าพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำหรือพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม อย่างไรก็ตามเนื่องจากป่าไม่ใช่ระบบปิด จึงมีการถ่ายเทแลกเปลี่ยนแร่ธาตุ สารอาหาร และพลังงานกับระบบนิเวศอื่น ๆ จึงจะเห็นได้ว่า พื้นที่การเกษตรที่อยู่บริเวณรอบพื้นที่ป่าเขากระโหลง-เขาขาด ส่วนหนึ่งได้รับแร่ธาตุ สารอาหารที่ชะล้างและไหลลงมากับน้ำฝนซึ่งจะช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่การเกษตร ช่วยลดปริมาณการใช้ปุ๋ยและค่าใช้จ่ายของเกษตรกรด้วย

2.) บทบาทต่อระบบนิเวศของกลุ่มน้ำ ระบบนิเวศกลุ่มน้ำของจังหวัดตราด ประกอบไปด้วยกลุ่มน้ำหลัก 11 กลุ่มน้ำ ซึ่งในแต่ละกลุ่มน้ำก็มีการใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและมีความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันไป ความสัมพันธ์ของกลุ่มน้ำในเชิงนิเวศน์ จะเชื่อมโยงผ่านกระบวนการทางด้านอุทกวิทยา กล่าวคือ น้ำฝนที่ตกในกลุ่มน้ำตอนบนจะถูกถ่ายเทเคลื่อนย้ายสู่กลุ่มน้ำตอนล่างแล้วไหลลงสู่ทะเล ธาตุอาหารต่างๆ จากระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ของกลุ่มน้ำตอนบน จะเคลื่อนย้ายและเป็นประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตในกลุ่มน้ำตอนล่าง ตลอดจนถึงป่าชายเลน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มน้ำตอนบน อาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อกลุ่มน้ำตอนล่างได้

เขากระโหลง-เขาขาด เป็นภูเขาที่ตั้งอยู่ในกลุ่มน้ำห้วยแรง – คลองพืด ซึ่งจัดเป็นกลุ่มน้ำตอนบนเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เป็นกลุ่มน้ำที่รองรับน้ำฝนจากเทือกเขาบรรทัด แล้วไหลผ่านคลองพืดและคลองแสง สูดท้ายรวมกันลงสู่กลุ่มน้ำแม่น้ำตราด และไหลลงสู่ทะเลที่บริเวณบ้านปากคลองด่านเก่า ต.หนองคันทรอง อ.เมือง ซึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าชายเลน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าระบบนิเวศน์ของกลุ่มน้ำห้วยแรง-คลองพืด มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของกลุ่มน้ำแม่น้ำตราด และป่าชายเลนดังกล่าวเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นที่จะต้องรักษาและควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้เหมาะสม รวมถึงเร่งฟื้นฟูสภาพพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบให้กลับมาโดยเร็ว

3.) บทบาทต่อการลดการกษัยการของหน้าดิน ซึ่งเป็นสาเหตุของลำน้ำตื้นเขินและการสูญเสียธาตุอาหารไปจากพื้นที่ จากผลการศึกษาของโครงการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพของระบบวนเกษตรรูปแบบต่างๆ ต่อการอนุรักษ์ดิน ธาตุอาหาร และน้ำ ในพื้นที่กลุ่มน้ำห้วยแรง-คลองพืด พบว่าในพื้นที่ป่าธรรมชาติมีการชะล้างพังทลายของหน้าดิน 0.172 ตัน/ไร่/ปี ส่วนพื้นที่เปิดโล่งที่มีการชะล้างพังทลายของหน้าดิน 3.33 ตัน/ไร่/ปี จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการฟื้นฟูสภาพป่าแล้วจะช่วยลดการ

พังทะลายของหน้าดินได้ถึง 3.158 ตัน/ไร่/ปี หรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เขาทะโลง-เขาขาดแล้ว สามารถที่จะลดการเกิดภัยการได้ถึง 6,639.82 ตัน/ไร่/ปี

4.) บทบาทต่อการเป็นแหล่งพันธุกรรมของพืชและสัตว์ ป่าไม้เขตร้อนเป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงทั้งชนิดพืชและสัตว์ ป่าเขาทะโลง-เขาขาดก็เช่นกัน ในอดีตจากการสอบถามพบว่าเป็นพื้นที่ป่าดิบแล้งที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งชนิดพืชและสัตว์ แต่ภายหลังจากการเข้ามีการทำสัมปทานป่าไม้ และบุกรุกเข้าทำการเกษตรในพื้นที่ มีการแผ้วถางป่าเพิ่ม รวมถึงการใช้สารเคมีและเครื่องจักรกลต่าง ๆ ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบทำให้สัตว์และพืชบางชนิดที่เคยมีหรือเคยพบเห็นได้สูญหายไปหรือไม่สามารถพบในพื้นที่ได้อีก อันเนื่องมาจากภาวะการรบกวนจากภายนอกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนชนิดพันธุ์เหล่านั้นไม่สามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ บางชนิดก็หมดไปจากพื้นที่ หรือบางชนิดก็มีการอพยพไปแหล่งที่อยู่อาศัยอื่น ๆ ดังนั้นหากพื้นที่ป่าแห่งนี้ได้รับการฟื้นฟูให้เป็นป่าก็จะสามารถคงความหลากหลายทางชีวภาพส่วนที่เหลือไว้ได้

5.) บทบาทในการเป็นแหล่งอาหารชุมชน ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนโดยรอบได้อาศัยป่าเขาทะโลง-เขาขาด เป็นแหล่งเก็บหาของป่าเพื่อทั้งการใช้สอยในครัวเรือนและเพื่อการค้าบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เห็ด หวาย ระกำ เร่ว และตำรอง อย่างไรก็ตามจากสภาพความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผนวกกับการเก็บหาที่ไม่ถูกวิธี ทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ลดลงไปเป็นอย่างมาก ดังนั้นการฟื้นฟูสภาพป่าเขาทะโลง-เขาขาดก็จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนมีแหล่งอาหารและลดค่าใช้จ่ายบางส่วนลงไปได้ด้วย

6.) แหล่งนันทนาการและศึกษาหาความรู้ พื้นที่ป่าเขาทะโลง-เขาขาด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เข้าถึงได้ไม่ยาก มีทัศนียภาพที่สวยงามประกอบกับพื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่สวนผลไม้ ดังนั้นในอนาคตหากพื้นที่ป่าเขาทะโลง-เขาขาด ได้รับการฟื้นฟูและมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์ มีการจัดการที่ถูกต้องเหมาะสม ก็สามารถที่จะพัฒนาเป็นแหล่งนันทนาการและห้องเรียนธรรมชาติให้แก่คนในชุมชนรวมถึงบุคคลโดยทั่วไปได้

2. การจัดทำแผนการฟื้นฟูและการจัดการป่าเขากะโลง-เขาขาด เพื่อเสนอต่อชุมชน

2.1 การแบ่งพื้นที่เพื่อการฟื้นฟูและจัดการ

อาศัยการแปลภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2545 มาตราส่วน 1: 15,000 จากผลการแปลภาพถ่ายทางอากาศ และข้อมูลจากแผนที่ 1: 50,000 ของกรมป่าไม้ รวมถึงการสำรวจเบื้องต้นในภาคสนาม ทำให้สามารถแบ่งเขตการจัดการหรือแบ่งพื้นที่ป่าเพื่อการฟื้นฟูออกเป็นส่วนๆ ได้ทั้งหมด 17 เขตการจัดการ และแบ่งรูปแบบการจัดการออกเป็น 4 รูปแบบ ตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ซึ่งได้แก่ พื้นที่ทุ่งหญ้าหรือถูกทำลาย พื้นที่ป่าทดแทน พื้นที่ป่าสมบูรณ์ และพื้นที่เขตกันชน (รายละเอียดดังตารางที่ 2)

2.2 การวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละเขตการจัดการ

จากที่ได้กล่าวในข้างต้น ก็ได้แบ่งพื้นที่การจัดการออกเป็น 17 เขตการจัดการและแบ่งรูปแบบการจัดการออกเป็น 4 รูปแบบตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยเป้าหมายของการจัดการและฟื้นฟูเพื่อ การได้มาซึ่งป่าที่มีคุณค่า มีผลผลิต และมีสภาพที่คล้ายคลึงกับป่าดั้งเดิมรวมถึงสามารถที่จะอำนวยชุมชนมีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ดังนั้นเพื่อที่จะช่วยให้การเร่งการฟื้นตัวของสภาพทรัพยากรป่าไม้ให้เร็วขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์กิจกรรมการฟื้นฟูในแต่ละเขตการจัดการ รายละเอียดของรูปแบบการจัดการและวิธีการจัดการของแต่ละรูปแบบแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 การจำแนกเขตการจัดการ ตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์พื้นที่

เขตการจัดการที่	รูปแบบการจัดการ								รวม	
	ทุ่งหญ้า/ถูกทำลาย		ป่าทดแทน		ป่าสมบูรณ์		แนวกันชน		ไร่	ร้อยละ
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ		
1	-	-	24.55	1.17	-	-	-	-	24.55	1.17
2	54.98	2.62	64.86	3.09	36.75	1.75	-	-	156.60	7.45
3	13.85	0.66	170.27	8.10	65.02	3.09	-	-	249.14	11.85
4	4.05	0.19	133.62	6.36	-	-	-	-	137.68	6.55
5	48.88	2.33	105.80	5.03	6.79	0.32	-	-	161.47	7.68
6	42.14	2.00	71.87	3.42	68.37	3.25	-	-	182.38	8.67
7	30.38	1.45	120.60	5.74	39.14	1.86	-	-	190.12	9.04
8	20.10	0.96	31.03	1.48	12.65	0.60	-	-	63.78	3.03
9	52.67	2.51	54.86	2.61	30.78	1.46	-	-	138.32	6.58
10	18.02	0.86	35.85	1.71	-	-	-	-	53.88	2.56
11	58.99	2.81	33.23	1.58	8.08	0.38	-	-	100.31	4.77
12	18.85	0.90	32.12	1.53	23.30	1.11	-	-	74.27	3.53
13	47.74	2.27	55.76	2.65	2.92	0.14	-	-	106.42	5.06
14	30.00	1.43	65.50	3.12	9.12	0.43	-	-	104.61	4.98
15	76.75	3.65	60.15	2.86	13.82	0.66	-	-	150.71	7.17
16	29.54	1.41	12.23	0.58	32.63	1.55	-	-	74.40	3.54
17	-	-	-	-	-	-	133.94	6.37	133.94	6.37
รวม	546.95	23.54	1,072.3	51.00	349.38	16.62	133.94	6.37	2,102.57	100.0

ตารางที่ 3 รูปแบบเขตการจัดการและการฟื้นฟูสภาพป่า สำหรับพื้นที่ป่าเขากะโหลง - เขาขาด

เขตการจัดการ	เป้าหมายของการจัดการ	รูปแบบการฟื้นฟูและการจัดการ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา ดำเนินการ
1. พื้นที่ป่าสมบูรณ์	คงสภาพป่าและช่วยให้มีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การคุ้มครองและป้องกัน ▪ ตัดไม้บำรุงป่าเพื่อช่วยการเติบโต ▪ ปลูกเสริม (enrichment planting) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความเพิ่มพูนเฉลี่ย ระยะคาบ มากกว่า ร้อยละ 2.5 ต่อปี ▪ มีการกระจายของค่าเฉลี่ยจำนวนต้นต่อไร่ตามชั้น DBH อย่างเหมาะสม 	10 ปี
2. พื้นที่ป่าทดแทน	เพื่อส่งเสริมไม้ที่ต้องการให้เติบโตมีจำนวนไม้ที่ต้องการเพิ่มขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การป้องกันไฟป่า ▪ การตัดไม้ที่ไม่ต้องการออก เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของกล้าไม้ที่ต้องการ (Liberation cutting) ▪ การปลูกเสริม 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การเพิ่มพูนของพื้นที่หน้าตัดของต้นไม้ขนาดใหญ่ (GBH>4.5) มากกว่า 2.5 % ▪ จำนวนต้นของต้นไม้ที่มี DBH <4.5 ไม่น้อยกว่า 100 ต้นต่อไร่ 	10 ปี
3. หุ่นหญ้าหรือพื้นที่ถูกทำลาย	เร่งให้ไม้ยืนต้นขึ้นปกคลุมโดยเร็ว	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ปลูกไม้โตเร็วเพื่อคลุมดิน ▪ ปลูกแทรกไม้รอบตัดฟันยาว ▪ การปลูกต้นไม้เป็นแนวเชื่อมต่อระหว่างแปลง 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ จำนวนต้นต่อไร่ไม่น้อยกว่า 400 ต้นต่อไร่ ▪ มีการเจริญเติบโตที่เหมาะสม 	5-10 ปี
4. พื้นที่แนวกันชนรอบเขา	การมีแนวเขตที่ชัดเจน โดยปลูกไม้เป็นแนวเขตที่จะอำนวยความสะดวกชุมชนได้อย่างยั่งยืน	ปลูกไม้โตเร็วเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากไม้ดั้งเดิม เช่น ยางพารา กระถินเทพา เพื่อให้เห็นแนวเขตที่ชัดเจน	การเจริญเติบโตและการรอดตายของไม้ที่ปลูกไม่น้อยกว่า 80%	3-5 ปี

ตอนที่ 2 การรับฟังความคิดเห็นผู้นำชุมชนต่อแผนการจัดการและการฟื้นฟูป่าเขาชะโลง - เขาขาด

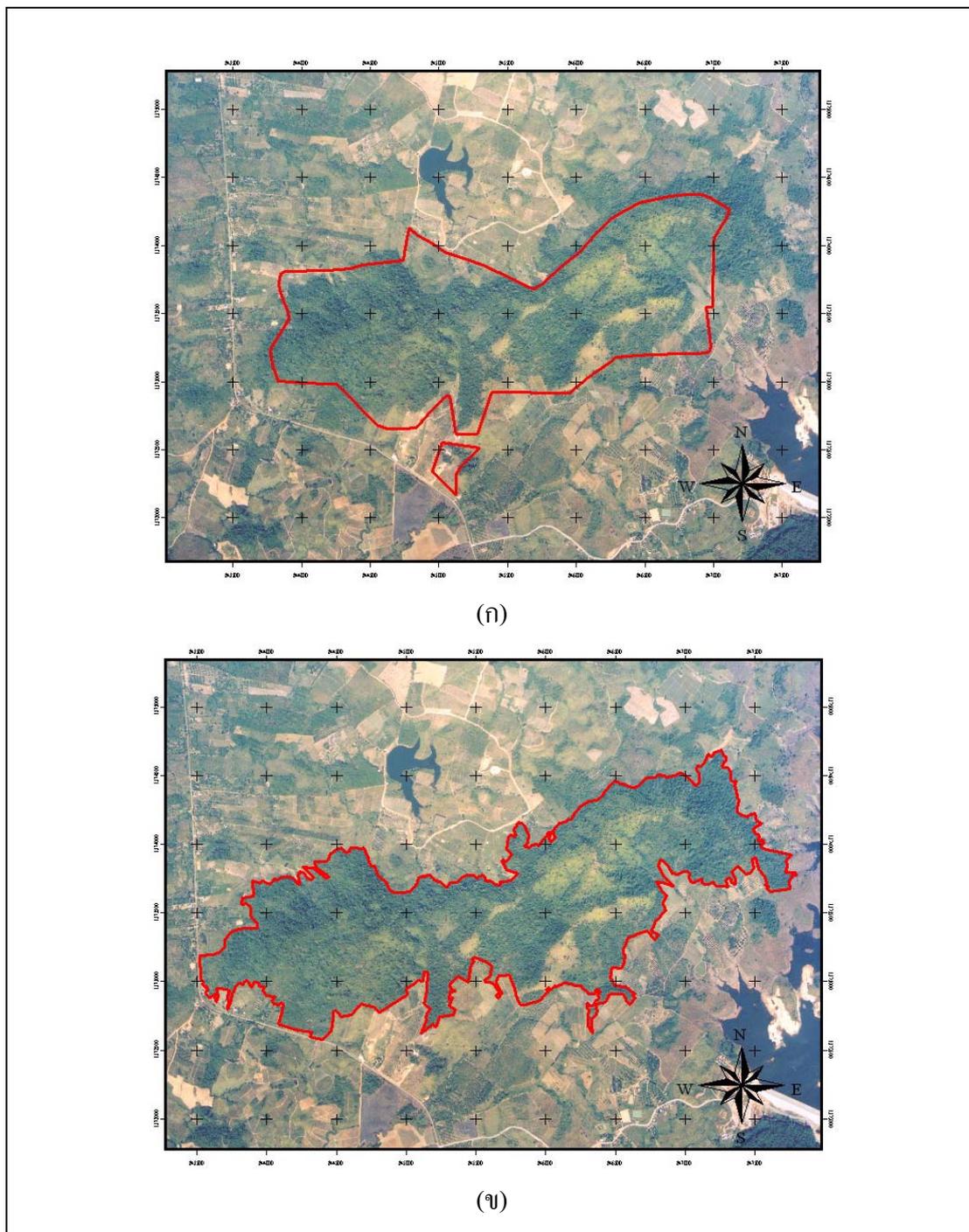
การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อนโยบายของแผนการฟื้นฟูป่าฯ นับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็นซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบของชุมชนต่อการนำไปสู่การปฏิบัติตามตลอดจนการมอบหมายงานแก่ส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ด้วยเหตุผลนี้เองการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงนับเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนของการแก้ไขปัญหา รวมถึงความเร่งรีบที่จะต้องดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน โดยวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดการประชุมก็เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่าที่ผู้วิจัยได้ร่างขึ้น

การดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่าฯ ได้ดำเนินการจัดการประชุม 2 ครั้ง โดยครั้งที่หนึ่ง จัดขึ้นในวันที่ 11 เมษายน 2549 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด มีผู้เข้าร่วมการประชุม 25 คน โดยมีรายชื่อดังภาคผนวกที่ 1 ครั้งที่ 2 ได้ดำเนินการจัดขึ้นในวันที่ 25 พฤษภาคม 2549 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด มีผู้เข้าร่วมการประชุม 24 คน รายชื่อดังภาคผนวกที่ 2 ผลสรุปที่ได้จากการประชุมในแต่ละครั้ง ผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์และใช้ในการปรับแผน เพื่อจัดทำแผนฉบับสมบูรณ์ (ภาคผนวกที่ 3) ในการจัดประชุมแต่ละครั้ง มีประเด็นและสาระสำคัญของการประชุมดังจะได้อธิบายเป็นในแต่ละประเด็นต่อไปนี้ (รายละเอียดตารางที่ 4)

1. ขอบเขตพื้นที่สำหรับการดำเนินฟื้นฟูป่า

สำหรับแนวเขตเพื่อการฟื้นฟูสามารถกำหนดได้ 2 แนวทางโดย 1) อาศัยแนวเขตตามหลักเขตที่กรมป่าไม้กำหนด (ภาพที่ 6 (ก)) 2) โดยอาศัยการเดินทางรอบตามสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันร่วมกับชุมชน (ภาพที่ 6 (ข)) ผลจากการระดมความคิดเห็นสรุปได้ว่า ขอบเขตการดำเนินการของโครงการนั้น ให้พิจารณาจากสภาพการใช้ประโยชน์จากพื้นที่จริงในปัจจุบัน และให้มีการสำรวจในพื้นที่จริง โดยมีตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ เข้าร่วมในการสำรวจ ได้แก่ เจ้าของที่ดินที่ติดกับพื้นที่โครงการ เจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชน ทั้งนี้โดยให้หาข้อตกลงระหว่างฝ่ายต่าง ๆ และผลสรุปที่ชัดเจนเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชนต่อไปสำหรับการจัดทำแนวเขต ควรให้มีการปักหลักหรือเสาปูนให้

เป็นหลักฐานที่มั่นคงถาวรและให้เห็นชัดเจน รวมทั้งควรมีการปลูกต้นไม้ที่ให้เห็นเป็นแนวขอบเขตของพื้นที่โครงการที่ชัดเจน

ภาพที่ 6 ขอบเขตการฟื้นฟูตามแผนที่พื้นที่ก้นออก สปก ของกรมป่าไม้ (ก) ขอบการฟื้นฟูตามการใช้ประโยชน์ที่ดินจริงในปัจจุบัน (ข)

ตารางที่ 4 ประเด็นของการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 11 เมษายน 2549 และ วันที่ 19 พฤษภาคม 2549

ประเด็นการประชุม	ข้อสรุปจากการประชุม	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
1. ขอบเขตการดำเนินการของพื้นที่โครงการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ควรกำหนดโดยอาศัยแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันและโดยความเห็นชอบจากประชาชน ▪ การจัดทำแนวเขต ควรให้มีการปักหลัก หรือเสาปูนให้เห็นชัดเจนหรือปลูกต้นไม้ให้เป็นแนวขอบเขตของพื้นที่โครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เห็นตามมติการประชุมครั้งที่ 1
2. วิธีการดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ กำหนดรูปแบบการจัดการออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ พื้นที่ป่าสมบูรณ์ พื้นที่ป่าทดแทน พื้นที่ทุ่งหญ้าและพื้นที่แนวกันชน 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เห็นตามมติการประชุมครั้งที่ 1
3. องค์กรและการจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ให้มีคณะกรรมการสำหรับการจัดการพื้นที่ป่า 2 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการระดับตำบล และคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ▪ การแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับหมู่บ้าน ให้ที่ประชุมของแต่ละหมู่บ้านได้คัดเลือกและเสนอรายชื่อขึ้นมา 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ คณะกรรมการระดับหมู่บ้านประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - ประธาน 1 คน - รองประธาน 2 คน - คณะกรรมการร่วม 12 คน
4. การจัดการพื้นที่บริเวณเขตกันชน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ควรให้มีการปลูกเป็นช่วง ๆ รอบบริเวณแนวพื้นที่ขอบเขตของโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ควรทำถนนรอบบริเวณพื้นที่โครงการ
5. ภาวะเทียบเพื่อการจัดการป่าชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ให้คณะกรรมการป่าชุมชนหรือผู้สนใจเข้าร่วมในการร่างภาวะเทียบในเบื้องต้น ▪ นำร่างภาวะเทียบที่ได้เข้าสู่ที่ประชุมของหมู่บ้านเพื่อหารือและหาข้อตกลงร่วมการในแต่ละหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เห็นตามมติการประชุมครั้งที่ 1

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็นการประชุม	ข้อสรุปจากการประชุม	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
	<ul style="list-style-type: none"> ร่างระเบียบที่ผ่านที่ประชุมหมู่บ้านเสนอต่อคณะกรรมการในระดับตำบลเพื่อขอความเห็นชอบในการดำเนินการ 	
6. แนวทางการสร้าง ความร่วมมือในชุมชน	ไม่มีการหารือ	<ul style="list-style-type: none"> การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้จักความสำคัญของเขากะโลง-เขาขาด จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักให้กับประชาชนด้านการอนุรักษ์ เช่น การจัดอบรมเยาวชน เป็นต้น การจัดกิจกรรมดูงาน ทัศนศึกษา ป่าชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ
7. ความต้องการความ ช่วยเหลือจาก หน่วยงานภายนอก	ไม่มีการหารือ	<ul style="list-style-type: none"> องค์การบริหารส่วนตำบล : งบประมาณ หน่วยงานกรมป่าไม้ : กล้าไม้ งบประมาณ วิชาการ หน่วยควบคุมไฟฟ้า : การดูแลเรื่องไฟฟ้าในพื้นที่เขา สถานีวิจัยวนเกษตรตราด : งบประมาณ วิชาการ การส่งเสริม
8. ปัญหาและอุปสรรค ของการดำเนินการ	ไม่มีการหารือ	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มนายทุนและคนนอกพื้นที่ที่มีที่ดินติดกับพื้นที่เขากะโลง-เขาขาด
9. ลำดับความสำคัญใน การดำเนินการ กิจกรรมการฟื้นฟูป่า	ไม่มีการหารือ	<ol style="list-style-type: none"> สำรวจเขตและจัดทำแนวเขตให้ชัดเจน ทำแนวกันไฟ ปลูกป่ารอบแนวเขต ปลูกป่าฟื้นฟูส่วนที่เสื่อมโทรม

2. รูปแบบการจัดการในแต่ละส่วนของเขตการจัดการ

ผู้ศึกษาได้นำเสนอรูปแบบการจัดการในแต่ละเขตการจัดการตามที่ได้มีการวิเคราะห์ไว้ดังตารางที่ 3 โดยสรุปย่อ ๆ ได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การจัดการในบริเวณที่เป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ มีเป้าหมายของการจัดการเพื่อช่วยให้มีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ วิธีการที่ใช้ในการจัดการ คือ การคุ้มครองป้องกันป่าเดิม การตัดไม้เพื่อช่วยการเติบโต และการปลูกเสริมในส่วนที่เป็นช่องว่าง (gap) ของป่า

รูปแบบที่ 2 การจัดการในบริเวณที่เป็นพื้นที่ป่าทดแทน มีเป้าหมายของการจัดการเพื่อการส่งเสริมไม้ที่ต้องการให้เติบโตมีจำนวนไม้ที่ต้องการเพิ่มขึ้น วิธีการที่ใช้ในการจัดการและดูแลป่าทดแทน ได้แก่ การป้องกันไฟป่า การตัดไม้ที่ไม่ต้องการออกเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของกล้าไม้ที่ต้องการ และการปลูกเสริมชนิดไม้ที่ต้องการเข้าไปในพื้นที่

รูปแบบที่ 3 การจัดการในบริเวณพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้า มีเป้าหมายของการจัดการเพื่อช่วยเร่งให้ไม้ยืนต้นขึ้นปกคลุมโดยเร็วที่สุด โดยการปลูกไม้โตเร็วเพื่อคลุมดินและมีการปลูกแทรกไม้รอบตัดฟันยาวเข้าไปในพื้นที่ รวมถึงการปลูกต้นไม้เป็นแนวเชื่อมต่อระหว่างแปลงที่จะช่วยเร่งตัวในการฟื้นฟูบริเวณรอบ ๆ แนวการฟื้นฟู

รูปแบบที่ 4 การจัดการในบริเวณกันชน เป้าหมายเพื่อการมีแนวเขตที่ชัดเจนโดยปลูกไม้เป็นแนวเขตที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยการปลูกไม้โตเร็วเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างจากไม้ดั้งเดิม ซึ่งในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีการหารือกันในที่ประชุมและเห็นด้วยกับการวิเคราะห์

ในประเด็นนี้มีการหารือกันในที่ประชุมอย่างกว้างขวางและโดยส่วนใหญ่ของที่ประชุมทั้งในการประชุมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีมติเห็นด้วยกับที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอต่อที่ประชุม

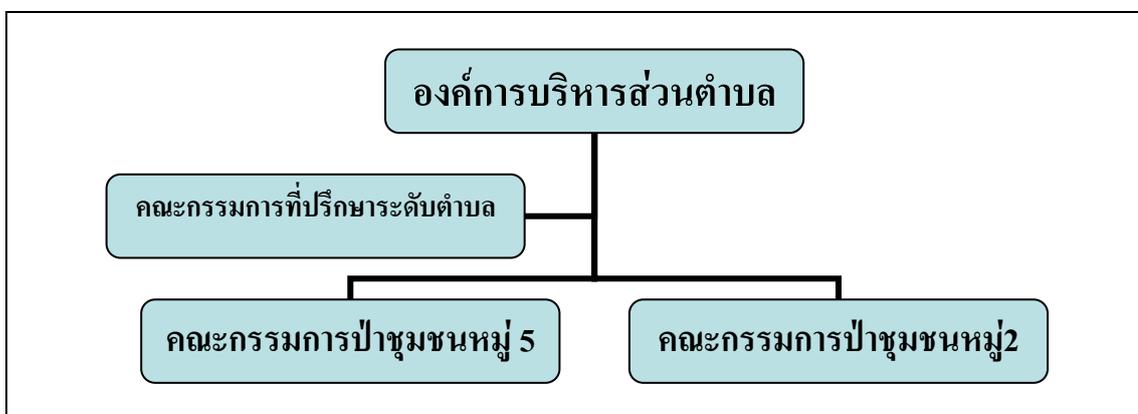
3. การจัดองค์กรสำหรับการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะ – เขาขาด

ผู้ศึกษาได้เสนอต่อที่ประชุมในการจัดองค์กรเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนเขาทะเลาะ - เขาขาด ซึ่งประกอบไปด้วยคณะกรรมการ 2 ชุด ได้แก่

3.1 คณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับชุมชน เป็นการแต่งตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลชุมพล โดยกลุ่มคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นจะต้องเป็นผู้แทนที่มาจากหมู่ 2 บ้านเขาขาด และหมู่ 5 บ้านทับมะกอก คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ในการดำเนินการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ในการฟื้นฟูป่า เพื่อเสนอความเห็นชอบจากคณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับตำบล รวมถึงการปฏิบัติตามแผนที่คณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับตำบล ได้ให้ความเห็นชอบแล้ว

3.2 คณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับตำบล ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดตราด มีหน้าที่ให้คำปรึกษา วางกรอบการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ป่าเขาทะเลาะ-เขาขาด รวมถึงพิจารณากิจกรรมที่จะดำเนินการและติดตามประเมินผล โครงการต่าง ๆ ที่ได้มีการดำเนินงานในพื้นที่เขาทะเลาะ-เขาขาด

สรุปความคิดเห็นได้ว่าที่ประชุมเห็นด้วยกับแนวทางที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอ แต่อย่างไรก็ตามในการประชุมครั้งที่ 2 ได้มีการเสนอจากที่ประชุม เกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการในระดับหมู่บ้านว่าในแต่ละหมู่บ้านควรจะประกอบไปด้วย ประธาน 1 คน รองประธาน 2 คน และคณะกรรมการร่วม 12 คน โดยคณะกรรมการจะต้องมาจากมติของที่ประชุมของแต่ละหมู่บ้าน

ภาพที่ 7 องค์กรสำหรับการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะ-เขาขาด

4. การจัดการพื้นที่บริเวณแนวกันชนรอบเขา

จากการศึกษาพบว่าในที่ประชุมมีความเห็นตรงกันว่า สำหรับบริเวณแนวพื้นที่กันชนรอบเขา ควรให้มีการปลูกเป็นช่วง ๆ รอบบริเวณแนวพื้นที่ขอบเขตของโครงการ เพื่อที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบางส่วน โดยชนิดไม้ที่ปลูกก็ควรจะเป็นไม้เศรษฐกิจโตเร็วเช่น ยางพารา กระถินเทพา หรืออื่น ๆ ซึ่งเป็นชนิดที่สามารถอำนวยความสะดวกและสร้างแรงจูงใจแก่ชุมชนในการเข้าร่วมในการดูแลและจัดการ

5. การจัดทำกฎระเบียบเพื่อการจัดการป่า

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมสรุปได้ว่า ให้คณะกรรมการป่าชุมชน หรือผู้สนใจเข้าร่วมในการร่างกฎระเบียบ จากนั้นนำร่างกฎระเบียบที่ได้เข้าที่ประชุมของหมู่บ้าน เพื่อหารือและหาข้อตกลงร่วมการในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นก็นำผลที่ได้ไปสู่การแก้ไขปรับปรุงและเสนอต่อคณะกรรมการในระดับตำบลเพื่อขอความเห็นชอบในการดำเนินการ และประกาศโดยองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล

6. แนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชน

ผลจากการระดมความคิดเห็นในที่ประชุมเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

- 1.) การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จักความเป็นมาของเขาคะโลง-เขาขาด
- 2.) จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักให้กับประชาชน เช่น การจัดอบรมเยาวชน เป็นต้น
- 3.) การจัดกิจกรรมดูงาน ทักษะศึกษา ป่าชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ

7. การสนับสนุนจากภายนอก

ผลจากการระดมความคิดเห็นในที่ประชุมเกี่ยวกับความการการสนับสนุนจากภายนอก สามารถสรุปผลได้ดังนี้

- 1.) องค์การบริหารส่วนตำบล ควรสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินการ

- 2.) หน่วยงานกรมป่าไม้ควรสนับสนุนด้านกล้าไม้ งบประมาณในการดำเนินการฟื้นฟูวิชาการในการดูแลและจัดการป่า
- 3.) หน่วยควบคุมไฟป่า เข้าช่วยเหลือด้านการดูแลเรื่องไฟป่าในพื้นที่เขาคะโลง – เขานาค
- 4.) สถาบันวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ สนับสนุนด้านวิชาการ การส่งเสริมงบประมาณบางส่วน

8. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการ

จากการระดมความคิดเห็นของที่ประชุม ซึ่งโดยส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่า ปัญหาที่สำคัญของการดำเนินการในการฟื้นฟูป่าคือ กลุ่มนายทุนหรือบุคคลภายนอกชุมชนที่มีพื้นที่ทำกินติดกับเขาคะโลง – เขานาค ซึ่งอาจจะมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งในการที่จะดำเนินการเรื่องแนวเขตเป็นสำคัญ

9. ลำดับความสำคัญของกิจกรรมการฟื้นฟูป่า

ผลจากการระดมความคิดเห็นในที่ประชุมเกี่ยวกับการลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่จะต้องมีการดำเนินการก่อนในกิจกรรมการฟื้นฟูป่า จากการระดมความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้ 1.) การสำรวจเขตและจัดทำแนวเขตให้ชัดเจน 2.) การทำแนวกันไฟ 3.) การปลูกป่ารอบแนวเขต และ 4.) การปลูกป่าฟื้นฟูส่วนที่เสื่อมโทรม

ตอนที่ 3 การศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่า

ภายหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้ว การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการสอบถามความคิดเห็นของชุมชน ที่อยู่รอบพื้นที่เขาคะโลง – เขานาค ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง โดยศึกษาหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนได้ ผลการศึกษาในครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น ประเด็นดังนี้

1. ลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ จากการศึกษาระชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 94 คนพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 52.13 และเป็นเพศหญิงจำนวน 45 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.87 (ตารางที่ 5)

1.2 อายุ พบว่าประชากรส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.79 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 22.34 และ 17.02 ตามลำดับ โดยอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้ เท่ากับ 45.99 ปี (ตารางที่ 5)

1.3 ระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.21 รองลงมาเป็นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือและกลุ่มที่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โดยคิดเป็นร้อยละ 11.70 และ 10.64 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ข้อมูลพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไป

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	49	52.13	
หญิง	45	47.87	
รวม	94	100.00	
อายุ			
น้อยกว่า 20 ปี	1	1.06	mean = 45.99
20 - 30 ปี	15	15.96	SD = 14.83
31 - 40 ปี	28	29.79	min = 19
41 – 50 ปี	13	13.83	max = 79
51- 60 ปี	16	17.02	
มากกว่า 60 ปี	21	22.34	
รวม	94	100	

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียนหนังสือ	11	11.70	
ประถมศึกษา	66	70.21	
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	10.64	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	5	5.32	
อนุปริญญา/ปวส.	1	1.06	
ปริญญาตรี	1	1.06	
รวม	94	100.00	
ศาสนา			
พุทธ	64	68.09	
อิสลาม	30	31.91	
รวม	94	100.00	

1.4 การนับถือศาสนา พบว่าโดยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 68.09 ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 31.91 (ตารางที่ 5)

2. ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.1 อาชีพหลัก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 47.87 รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างภาคการเกษตร และอาชีพค้าขาย หรือคิดเป็นร้อยละ 38.30 และ 8.51 ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

2.2 อาชีพรอง ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพรองที่สำคัญได้แก่ อาชีพรับจ้างภาคการเกษตร อาชีพเลี้ยงสัตว์ และอาชีพทำสวน โดยคิดเป็นร้อยละ 6.38 6.38 และ 5.32 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม โดยมีจำนวนถึง 67 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.28 (ตารางที่ 6)

2.3 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่พบ ส่วนใหญ่มีจำนวน 4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.79 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 และ 2 คนต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.40 และ 19.15 ตามลำดับ โดยจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 3.77

เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกของครัวเรือนเฉพาะที่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน จากครัวเรือนที่ศึกษาจำนวน 94 ครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนส่วนมากมีผู้ที่อยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงาน 2 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.81 รองลงมาได้แก่ครัวเรือนที่มีผู้ที่อยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงาน จำนวน 3 และ 1 คนต่อครัวเรือน โดยคิดเป็นร้อยละ 21.28 และ 10.64 ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

2.4 รายได้ครัวเรือน จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนโดยส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001-60,000 บาทต่อปี โดยคิดเป็นร้อยละ 23.40 รองลงมา เป็นเป็นกลุ่มที่มีรายได้อยู่ระหว่าง 40,001-50,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 18.09 และกลุ่มผู้มีรายมากกว่า 100,000 บาทขึ้นไปโดยคิดเป็นร้อยละ 14.89 (ตารางที่ 6)

2.5 ภาวะการเป็นหนี้ จากการศึกษาพบว่าประชากรตัวอย่างที่ศึกษา ร้อยละ 50.00 ไม่มีการกู้ยืม และอีกร้อยละ 50.00 มีการกู้ยืม โดยแหล่งกู้ยืมที่สำคัญได้แก่ กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 31.91 9.96 และ 9.96 ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

2.6 การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม พบว่าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมคิดเป็นร้อยละ 53.19 ส่วนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 46.81 โดยสมาชิกจำนวนมากที่สุดร้อยละ 30.91 สนใจเป็นเข้าร่วมกลุ่มกองทุน รองลงมาคือ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 11.70 และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 10.60 และ ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

2.7 ลักษณะการถือครองที่ดินทำกิน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาร้อยละ 63.83 มีที่ดินทำกิน และร้อยละ 36.17 ไม่มีที่ดินทำกิน โดยในกลุ่มที่มีที่ดินทำกินทั้งหมด ร้อยละ 41.49 มีจำนวนการถือครองที่ดิน 1 แปลง รองลงมาได้แก่กลุ่มที่มีการถือครองที่ดินจำนวน 2 แปลงต่อครัวเรือน โดยคิดเป็นร้อยละ 19.15 เฉลี่ยการถือครองที่ดินต่อครัวเรือนเท่ากับ 1.42 แปลงต่อครัวเรือน (ตารางที่ 6)

เมื่อพิจารณาถึงขนาดพื้นที่การถือครองที่ดินพบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.79 มีขนาดพื้นที่ถือครองไม่เกิน 10 ไร่ รองลงมาได้แก่ คราวเรือนที่มีขนาดพื้นที่ถือครองระหว่าง 11 – 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.51 และคราวเรือนที่มีขนาดพื้นที่ถือครองระหว่าง 41 - 50 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.83 นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 18.09 มีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่เขาชะโลง- เขาขาด ซึ่งเป็นพื้นที่ดำเนินการศึกษา (ตารางที่ 6)

2.8 การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 85.11 ไม่มีการเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเขาชะโลงเขาขาดเลย และอีกร้อยละ 14.89 มีการพึ่งพิงหรือการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเขาชะโลงเขาขาด (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 สภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชนโดยทั่วไป

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
อาชีพหลัก			
รับจ้างภาคการเกษตร	36	38.30	
รับจ้างนอกภาคการเกษตร	2	2.13	
ทำสวน	45	47.87	
ค้าขาย	8	8.51	
รับราชการ	2	2.13	
ประมง	1	1.06	
รวม	94	100.00	
อาชีพรอง			
รับจ้างภาคการเกษตร	6	6.38	
เลี้ยงสัตว์	6	6.38	
ทำสวน	5	5.32	
ธุรกิจสวนตัว/ค้าขาย	4	4.26	
รับจ้างนอกภาคการเกษตร	4	4.26	
อื่น ๆ	2	2.12	
ไม่มีอาชีพรอง	67	71.28	
รวม	94	100.00	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)			
1	2	2.13	mean = 3.77
2	18	19.15	SD = 1.45
3	22	23.40	min = 1
4	28	29.79	max = 7
5	12	12.77	
มากกว่า 6	12	12.77	
รวม	94	100.00	
จำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานของครอบครัว (คน)			
ไม่มี	9	9.57	mean = 2.20
1	10	10.64	SD = 1.20
2	44	46.81	min = 0
3	20	21.28	max = 1
4	7	7.45	
มากกว่า 5	3	4.25	
รวม	94	100.00	
รายได้ครัวเรือน (บาท)			
20001-30,000	8	8.51	Mean =71,530.9
30,001-40,000	9	9.57	SD = 68,163.44
40,001-50,000	17	18.09	min =12,000
50,001-60,000	22	23.40	max = 400,000
60,001-70,000	12	12.77	
70,001-80,000	3	3.19	
80,001-90,000	5	5.32	
90,001 -100,000	4	4.26	
มากกว่า 100,000	14	14.89	
รวม	94	100.00	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ภาวะหนี้สินของครอบครัว			
กู้	47	50.00	
ไม่กู้	47	50.00	
รวม	94	100.00	
แหล่งการกู้ยืม			
กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน	30	31.91	
ญาติ	4	4.30	
เพื่อนบ้าน	2	2.10	
สหกรณ์การเกษตร	9	9.60	
ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์	9	9.60	
นายทุน	1	1.10	
ธนาคารพาณิชย์	1	1.1	
การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน			
เข้าร่วม	44	46.81	
ไม่เข้าร่วม	50	53.19	
รวม	94	100.00	
กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน			
กลุ่มเกษตรกร	3	3.20	
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	4	4.30	
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	10	10.60	
กลุ่ม ช.ก.ส.	11	11.70	
กลุ่ม อ.ส.ม.	3	3.20	
กลุ่มออมทรัพย์	18	12.80	
กลุ่มเลี้ยงแพะ	4	4.30	
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	30	30.91	
อื่น ๆ	3	3.30	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ที่ดินทำกิน			
ไม่มีที่ดินทำกิน	34	36.17	mean = 1.42
มีที่ดินทำกิน	60	63.83	SD = 0.65
- 1 แปลง	39	41.49	min = 1
- 2 แปลง	18	19.15	max = 4
- 3 แปลง	2	2.13	
- 4 แปลง	1	1.06	
รวม	94	100.00	
ขนาดพื้นที่ถือครอง			
ไม่มีที่ดินทำกิน	34	36.17	mean = 28.72
มีที่ดินทำกิน	60	63.84	SD = 31.74
- น้อยกว่า 10 ไร่	28	29.79	min = 0.40
- 11-20 ไร่	8	8.51	max = 150
- 21-30 ไร่	5	5.32	
- 31-40 ไร่	4	4.26	
- 41-50 ไร่	6	6.38	
- 51-60 ไร่	2	2.13	
- 61-70 ไร่	2	2.13	
- 71-80 ไร่	1	1.06	
- มากกว่า 80 ไร่	4	4.26	
รวม	94	100.00	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ที่ทำกินติดกับพื้นที่เขากะโหลง - เขาขาด			
ติดกับพื้นที่เขา	17	18.09	
ไม่ติดกับพื้นที่เขา	77	81.91	
รวม	94	100.00	
การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เขากะโหลง - เขาขาด			
ไม่มีการพึ่งพิง	80	85.11	
มีการพึ่งพิง	14	14.89	
รวม	94	100.00	

3. การรับทราบข้อมูลและความคิดเห็นต่อแผนการฟื้นฟูป่า

3.1 การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่า จากการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 66.00 ทราบข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่า และอีกร้อยละ 28.00 ไม่เคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าเลย

โดยส่วนมาก กลุ่มที่ทราบข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าจะทราบจากการประชุมหมู่บ้านถึงร้อยละ 51.06 รองลงมาเป็นการรับทราบจากการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของ อบต. คิดเป็นร้อยละ 44.68 และรับทราบจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้านร้อยละ 27.66

การรับทราบกลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่จะรับทราบข่าวจาก ผู้ใหญ่บ้านถึงร้อยละ 42.55 รองลงมาทราบจาก สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้านร้อยละ 36.17 และรับทราบจากกำนันคิดเป็นร้อยละ 24.47 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชุมชนต่อการวางแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโหลง - เขาขาด

ประเด็นศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่า		
ทราบ	66	70.21
ไม่ทราบ	28	29.79
รวม	94	100.00
ช่องทางการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่า		
การประชุมหมู่บ้าน	48	51.06
การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	26	27.66
ประชาสัมพันธ์ของ อบต.	42	44.68
เสียงตามสายของชุมชน	15	15.96
อื่น ๆ	4	4.26
ท่านทราบข่าวการฟื้นฟูป่าจากคนกลุ่มใดบ้าง		
กำนัน	23	24.47
ผู้ใหญ่บ้าน	40	42.55
สมาชิก อบต.	34	36.17
ผู้เข้าร่วมการประชุมในการวางแผนการฟื้นฟูป่า ที่ อบต.	7	7.45
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	11	11.70
นักวิจัย	6	6.38
อื่น ๆ	5	5.32

3.2 ความคิดเห็นต่อมติของที่ประชุมในการวางแผนการฟื้นฟูป่า จากผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 68.10 ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับมติของที่ประชุมต่อแนวทางการฟื้นฟูป่า และส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 31.90 ไม่เคยทราบเรื่องเกี่ยวกับมติของที่ประชุมต่อแผนการฟื้นฟูป่าเลย

สำหรับประเด็นที่ใช้ในการสอบถามถึงมติของที่ประชุมต่อแผนการฟื้นฟูป่าในครั้งนี้มี 5 ประเด็นด้วยกัน ซึ่งผลการศึกษาการยอมรับของแต่ละประเด็น โดยภาพรวมดังจะได้อธิบายต่อไปนี้ (รายละเอียดดังตารางที่ 8)

ประเด็นที่ 1 การกำหนดพื้นที่และขอบเขตการดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูป่า จากการสอบถามโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.43 ของผู้ตอบแบบสอบถามยอมรับกับการกำหนดแนวเขตการดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูป่า และอีกร้อยละ 9.57 ไม่ยอมรับกับมติในข้อนี้

ประเด็นที่ 2 การกำหนดพื้นที่ปลูกป่าและเขตการจัดการ ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 88.30 ยอมรับกับแนวทางในการกำหนดพื้นที่ปลูกป่าและเขตการจัดการ ส่วนอีกร้อยละ 11.70 ไม่ยอมรับกับมติของที่ประชุมในข้อนี้

ประเด็นที่ 3 แนวทางการฟื้นฟูสำหรับแต่ละรูปแบบ ผลจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ยอมรับกับแนวทางการฟื้นฟูซึ่งคิดเป็นร้อยละ 90.42 และอีกร้อยละ 9.58 ไม่ยอมรับกับมติในประเด็นนี้

ประเด็นที่ 4 การคัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ในการฟื้นฟูป่า กลุ่มประชากรตัวอย่างร้อยละ 87.24 เห็นด้วยกับชนิดพันธุ์ไม้ในการฟื้นฟูป่าที่คัดเลือก ส่วนอีกร้อยละ 12.77 ไม่ยอมรับกับมติของที่ประชุมในประเด็นนี้

ประเด็นที่ 5 แนวทางการแต่งตั้งคณะกรรมการในการฟื้นฟูและการจัดการป่าเขา กะโลง-เขาขาด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่างร้อยละ 83.36 ยอมรับกับแนวทางการแต่งตั้งคณะกรรมการในการฟื้นฟูและการจัดการป่า ส่วนอีกร้อยละ 10.64 ไม่ยอมรับกับมติของที่ประชุมในประเด็นนี้

ประเด็นที่ 6 แนวทางการตั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการป่า ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างร้อยละ 93.62 ยอมรับแนวทางในการตั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการป่าเขา กะโลง-เขาขาด ส่วนอีกร้อยละ 6.38 ไม่ยอมรับกับมติของที่ประชุมในประเด็นนี้

นอกจากนี้ยังพบว่า ในภาพรวมแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับกับแผนการฟื้นฟูป่าเขา กะโลง-เขาขาดและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินการ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 90.43 และอีกร้อยละ 9.57 ไม่ยอมรับกับแผนการฟื้นฟูป่าที่ผ่านมติของที่ประชุม รายละเอียดดังตารางที่ 9

ตารางที่ 8 การยอมรับของชุมชนต่อมติของที่ประชุมเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโหลง - เขาขาด

ประเด็น	กลุ่มที่ทราบมติที่ประชุม				กลุ่มที่ไม่ทราบมติที่ประชุม				กลุ่มที่ยอมรับ		กลุ่มที่ไม่ยอมรับ	
	จำนวน 64 คน (68.1%)				จำนวน 30 คน (31.9%)				มติ		มติ	
	ยอมรับ		ไม่ยอมรับ		ยอมรับ		ไม่ยอมรับ					
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(1) + (5)	(2) + (6)	(3) + (7)	(4) + (8)	
1. การกำหนดพื้นที่และขอบเขตการดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูป่า	58	61.70	6	6.38	27	28.72	3	3.19	85	90.43	9	9.57
2. การกำหนดพื้นที่ปลูกป่าและเขตการจัดการ เขากะโหลง-เขาขาด	57	60.64	7	7.44	26	27.66	4	4.26	83	88.30	11	11.70
3. แนวทางการฟื้นฟูสำหรับแต่ละรูปแบบ	59	62.77	5	5.31	26	27.66	4	4.26	85	90.42	9	9.58
4. การคัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ในการฟื้นฟูป่า	57	60.64	7	7.45	25	26.60	5	5.32	82	87.24	12	12.77
5. แนวทางการแต่งตั้งคณะกรรมการในการฟื้นฟูและการจัดการ	58	61.70	6	6.38	26	27.66	4	4.26	84	89.36	10	10.64
6. แนวทางการตั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการป่า	61	64.89	3	3.19	27	28.72	3	3.19	88	93.62	6	6.38

ตารางที่ 9 การยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
ยอมรับ	85	90.43
ไม่ยอมรับ	9	9.57
รวม	94	100

4. ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด

การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนของชุมชนมีได้ในหลายลักษณะด้วยกัน ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม ความรู้สึกกระตือรือร้นต่อการเข้าร่วมประชุม ระยะเวลาในการเข้าร่วมประชุม ความเข้าใจในเนื้อหาของการประชุม การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม การสนทนาหรือถกประเด็นปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าภายหลังการประชุม การบอกต่อเนื้อหาการประชุมให้กับคนในครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมการประชุม ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป โดยรายละเอียดผลการศึกษา ดังตารางที่ 10

4.1 การเข้าร่วมประชุม ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 39.36 ไม่เคยเข้าร่วมการประชุมเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าเลย ร้อยละ 22.34 เข้าร่วมประชุมในเกือบทุกครั้งที่มีการจัดประชุม และร้อยละ 19.15 มีการเข้าร่วมประชุมอยู่ในระดับที่น้อย และปานกลาง อย่างไรก็ตามโดยรวมแล้วพบว่าการมีส่วนร่วมในด้านการเข้าร่วมประชุมอยู่ในระดับน้อย

4.2 ความรู้สึกกระตือรือร้นและต้องการที่จะเข้าร่วมประชุม ผลการศึกษาพบว่าโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 41.49 มีความกระตือรือร้นต่อการเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวกับเรื่องการวางแผนการฟื้นฟูป่าน้อยมาก และรองลงมา ร้อยละ 32.98 อยู่ในระดับมากและร้อยละ 11.70 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยภาพรวมในความกระตือรือร้นต่อการเข้าร่วมประชุมแล้วพบว่าอยู่ในระดับน้อย

4.3 ระยะเวลาของการเข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้ง ผลการศึกษาพบว่าโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 59.57 มีระยะเวลาของการเข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้งอยู่ในระดับมากที่สุดหมายถึงการเข้าร่วมและอยู่ร่วมในการประชุมตลอดเวลาจนเสร็จสิ้นการประชุม รองลงมา ร้อยละ 39.39 อยู่ในระดับน้อยมากและร้อยละ 1.06 อยู่ในระดับปานกลาง แต่โดยภาพรวมในด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 10 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการฟื้นฟูป่า

ประเด็น	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	คะแนน	ระดับการมีส่วนร่วม
	จำนวน (%)	เฉลี่ย	ส่วนร่วม				
1. การเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูป่า	37 (39.36%)	18 (19.15%)	18 (19.15%)	21 (22.34%)	-	2.24	น้อย
2. ความรู้สึกต้องการในการเข้าร่วมการประชุม	39 (41.49%)	3 (3.19%)	10 (10.64%)	31 (32.98%)	11 (11.70%)	2.48	น้อย
3. ระยะเวลาของการเข้าร่วมประชุม	37 (39.36%)	-	1 (1.06%)	-	56 (59.57%)	3.37	มาก
4. ความเข้าใจในเนื้อหาของการประชุม	37 (39.36%)	-	15 (15.96%)	32 (34.04%)	10 (10.64%)	2.29	น้อย
5. การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม	52 (55.32%)	7 (7.45%)	9 (9.57%)	23 (24.47%)	3 (3.19%)	2.06	น้อย
6. การสนทนากับเพื่อนบ้าน หรือคนในหมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนการฟื้นฟูป่า	40 (42.55%)	9 (9.57%)	7 (7.45%)	28 (29.79%)	10 (10.64%)	2.63	ปานกลาง
7. การบอกต่อเนื้อหาของประชุมให้คนในครอบครัวรับทราบ	38 (40.43%)	6 (6.38%)	14 (14.89%)	22 (23.40%)	14 (14.89%)	2.40	น้อย
8. การเข้าประชุม เมื่อมีการขอความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจ ในประเด็นต่าง ๆ แม้ว่าท่านจะไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง	37 (39.36%)	-	17 (18.09%)	26 (27.66%)	14 (14.89%)	2.24	น้อย
mean = 2.46, SD = 0.40, min = 2.06, max = 3.37							

4.4 ความเข้าใจในเนื้อหาของการประชุมในแต่ละครั้ง หมายถึงความตั้งใจในการฟัง หรือติดตามเนื้อหาในระหว่างการประชุม ผลการศึกษาพบว่าโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 39.36 อยู่ในระดับน้อยมาก รองลงมาร้อยละ 34.04 อยู่ในระดับมาก และร้อยละ 15.96 อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมในด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับน้อย

4.5 การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมของท่านในการเข้าร่วมการประชุม ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 55.32 อยู่ในระดับน้อยมาก รองลงมาร้อยละ 24.47 มีการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากหรือค่อนข้างบ่อย และร้อยละ 9.57 อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับน้อย

4.6 มีการสนทนากับเพื่อนบ้าน หรือคนในหมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนการฟื้นฟูป่า ภายหลังจากประชุม หมายถึงความตระหนัก ความใส่ใจและการให้ความสำคัญต่อการวางรวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจและเผยแพร่ข่าวสารในชุมชนด้วย ผลการศึกษาพบว่า 42.55 อยู่ในระดับน้อยมาก รองลงมาร้อยละ 29.79 อยู่ในระดับมาก และ ร้อยละ 10.64 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยภาพรวมของด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง

4.7 การบอกต่อเนื้อหาของการประชุมให้คนในครอบครัวรับทราบ ซึ่งจะเป็นการช่วยแพร่กระจายข่าวสารของการวางแผนการฟื้นฟูป่า และสร้างความเข้าใจให้กับคนในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 40.43 อยู่ในระดับน้อยมาก รองลงมาร้อยละ 14.89 อยู่ในระดับมากที่สุด และปานกลาง อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับน้อย

4.8 สำหรับประเด็นคำถามข้อที่ 8 ของตารางที่ 10 หมายถึงการเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อการวางแผนการฟื้นฟูป่า ผลการศึกษาพบว่าร้อยละ 39.36 อยู่ในระดับน้อยมาก รองลงมาร้อยละ 27.66 อยู่ในระดับมาก และร้อยละ 18.09 อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมในด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับน้อย

ส่วนที่ 4 การศึกษาปัจจัยที่มีต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า ของชุมชนที่อยู่บริเวณรอบเขากะโลง-เขาขาด ซึ่งมีตัวแปรต่างๆ ดังนี้ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การรับข้อมูลข่าวสารของโครงการ ลักษณะการถือครองที่ดิน การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน

1. เพศมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ แต่โดยพื้นฐานแล้วสังคมไทยยังคงมีความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่จะเห็นได้ค่อนข้างเด่นชัด ดังนั้นรูปแบบการคิดการตัดสินใจในการยอมรับต่อแผนการฟื้นฟูป่าจึงน่าจะมี ความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามจากการทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 0.047$ และค่า $P = 1.00$ ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด

เพศ	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ชาย	44 (89.80) (51.76)	5 (10.20) (55.56)	49 (100.00) (52.13)
เพศหญิง	41 (91.11) (48.24)	4 (8.89) (44.44)	45 (100.00) (47.87)
รวม	85.00 (90.43) (100.00)	9.00 (9.57) (100.00)	94.00 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 0.047, df = 1, P = 1.00$			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

2 อายุมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟัน

โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่มีอายุแตกต่างกัน มักจะมีประการณ์และความสามารถที่ต่างกัน ในสังคมไทยมักจะเชื่อว่าคนที่มีอายุต่ำกว่าหรือมีอายุมากกว่า มักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ความรู้ ความชำนาญ มากกว่าผู้ที่มีอายุหรืออายุใกล้เคียงกว่า ดังนั้นรูปแบบการคิด ทักษะคิด ค่านิยม และการตัดสินใจ จึงน่าจะมีความแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟันเหงือก – เขขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 1.701$ และค่า $P = 0.494$ ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟันเหงือก – เขขาด

ระดับอายุ	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
น้อย	37 (88.10) (43.53)	5 (11.90) (55.56)	42 (100.00) (44.68)
ปานกลาง	27 (96.43) (31.76)	1 (3.57) (11.11)	28 (100.00) (29.79)
มาก	21 (87.50) (24.71)	3 (12.50) (33.33)	24 (100.00) (25.53)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 1.701^{ns}$, $df = 2$, $P = 0.494$			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

3 การนับถือศาสนามีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟัน

ศาสนาพุทธสอนให้ทุกคนเป็นคนดี แต่รูปแบบวิถีการปฏิบัติ กฎระเบียบของแต่ละศาสนา มีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้นบุคคลที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกันจึงน่าจะมีความเชื่อและระบบการคิด ที่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบสมมติฐานในการศึกษาในครั้งนี้พบว่า การนับถือมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟันเหงือก – เหงือก จากตารางที่ 13 จะพบว่า สัดส่วนของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับกับแผนการฟื้นฟูฟันเหงือก-เหงือก มากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีค่า $\chi^2 = 9.643$ และค่า $P = 0.004$ ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการนับถือศาสนาของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟันเหงือก – เหงือก

ศาสนา	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
พุทธ	62 (96.88) (72.94)	2 (3.13) (22.22)	64 (100.00) (68.09)
อิสลาม	23 (76.67) (27.06)	7 (23.33) (77.78)	30 (100.00) (31.91)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 9.634^*$, $df = 1$, $P = 0.004$			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

4. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูฟัน

การศึกษาทำให้คนมีระบบการคิดที่ดีขึ้น ทำให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาตนเอง หาทางเลือกที่ดีที่สุดให้กับตนเอง ดังนั้นผู้ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจึงน่าจะในรูปแบบของการยอมรับที่แตกต่างกันไปด้วย ผลการทดสอบสมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ระดับการศึกษาไม่มี

ความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเล – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 0.466$ และค่า P = 1.000 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเล – เขาขาด

ระดับการศึกษา	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
น้อย	69 (89.61) (81.18)	8 (10.39) (88.89)	77 (100.00) (81.91)
ปานกลาง	14 (93.33) (16.47)	1 (6.67) (11.11)	15 (100.00) (15.96)
สูง	2 (100.00) (2.13)	- -	2 (100.00) (2.13)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 0.466^{ns}$, Df = 2, P = 1.000			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

5. อาชีพมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

กลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป น่าจะมีผลต่อทัศนคติที่แตกต่างกันออกไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจาก แต่ละสาขาอาชีพมีหลักการคิด มีวัตถุประสงค์ของการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเล – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 3.973$ และค่า P = 0.236 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาคะโลง – เขาขาด

อาชีพ	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
เกษตรกรรวม	41 (85.42) (48.24)	7 (14.58) (77.78)	48 (100.00) (51.0)
ราชการ	2 (100.00) (2.35)	-	2 (100.00) (2.13)
รับจ้าง	35 (97.22) (41.18)	1 (2.78) (11.11)	36 (100.0) (38.30)
ค้าขาย	7 (87.50) (8.24)	1 (12.50) (11.11)	8 (100.00) (8.51)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
χ^2 3.973 ^{ns} , df = 3, P = 0.236			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

6. ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

รายได้เป็นสิ่งที่กำหนดฐานะทางเศรษฐกิจที่อีกตัวหนึ่ง ผู้ที่มีรายได้สูงย่อมมีความพร้อมในด้านต่างๆ มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย แต่บางครั้งผู้ที่มีรายได้สูงก็อาจมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบสูงไปด้วยซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้ที่มีรายได้น้อย ดังนั้นจึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ทัศนคติของกลุ่มคนทั้งสองนี้แตกต่างกันออกไป ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาคะโลง – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 0.829$ และค่า P = 1.000 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้ของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด

ระดับรายได้	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
น้อย	33 (91.67) (38.82)	3 (8.33) (33.33)	36 (100.00) (38.30)
ปานกลาง	32 (88.89) (37.65)	4 (11.11) (44.44)	36 (100.00) (38.30)
มาก	20 (90.91) (23.53)	2 (9.09) (22.22)	22 (100.00) (23.40)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 0.289^{ns}$, $df = 2$, $P = 1.000$			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

7. การรับข้อทราบมูลข่าวสารของโครงการมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการกรวางแผนการฟื้นฟูป่าของประชาชนน่าจะมีผลต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง-เขาขาด ซึ่งโดยปรกติหากมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นระหว่างหรือหลังดำเนินการตามแผน โดยถ้าหากประชาชนได้เข้าใจและรับทราบต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะทำให้เกิดการยอมรับได้ง่ายขึ้น ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับข้อทราบมูลข่าวสารของโครงการไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะโลง – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 0.430$ และค่า $P = 0.714$ ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะ – เขาขาด

การรับรู้ข่าวสาร	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
เคยทราบ	57 (89.06)	7 (10.94)	64 (100.00)
	(67.06)	(77.78)	(68.09)
ไม่เคยทราบ	28 (93.33)	2 (6.67)	30 (100.00)
	(32.94)	(22.22)	(31.91)
รวม	85 (90.43)	9 (9.57)	94 (100.00)
	(100.00)	(100.00)	(100.00)
$\chi^2 = 0.430^{ns}$, df = 1 P, = 0.714			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

8. ลักษณะการถือครองที่ดินทำกินมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

การถือครองที่ดิน โดยเฉพาะอย่างกลุ่มคนที่มีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่เขาทะเลาะ-เขาขาด อาจจะมีทัศนคติที่แตกต่างกับกลุ่มคนที่มีที่ดินทำกินไม่ติดกับพื้นที่เขาทะเลาะ-เขาขาด ทั้งนี้เป็นผลมาจาก ความวิตกกังวลต่อการสูญเสียกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ทำกินที่ตนเองได้ทำอยู่ในปัจจุบัน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินทำกินมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะเลาะ – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 33.681$ และค่า P = 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ทำกินของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด

ลักษณะการถือครอง ที่ทำกิน	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ไม่ติดเขากะโลง-เขา ขาด	76 (98.70) (89.41)	1 (1.30) (11.11)	77 (100.00) (81.91)
ติดเขากะโลง-เขาขาด	9 (52.94) (10.59)	8 (47.06) (88.89)	17 (100.00) (18.09)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 33.681^*$, df = 1, P = 0.000			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

9. การพึ่งพิงป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

ด้วยเหตุผลในการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของชาวชนบทส่วนใหญ่ที่เป็นไปในรูปแบบของการยังชีพ การมีสิทธิที่จะได้การเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ นับเป็นเหตุผลสำคัญที่มีผลต่อทัศนคติของคนในชุมชน ดังนั้นลักษณะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้จึงน่าจะมีผลต่อการยอมรับต่อแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 0.112$ และค่า P = 1.000 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการฟังฟังทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโหลง – เขาขาด

การฟังทรัพยากร ป่าไม้	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ไม่มีฟังฟัง	72 (90.00) (84.71)	8 (10.00) (88.89)	80 (100.00) (85.11)
มีการฟังฟัง	13 (92.86) (15.29)	1 (7.14) (11.11)	14 (100.00) (14.89)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 0.112^{ns}$, df = 1, P = 1.000			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของผลรวมในแนวนอนและแนวตั้ง

10. การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่า

การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการฟื้นฟูป่า จะช่วยให้ประชาชนได้ตระหนักและเข้าใจถึงผลได้ผลเสียต่าง ๆ ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนจึงน่าจะมีผลต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโหลง-เขาขาด ซึ่งการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโหลง – เขาขาด โดยมีค่า $\chi^2 = 4.165$ และค่า P = 0.125 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ
ยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโหลง – เขาขาด

ระดับการมีส่วนร่วม	ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ยอมรับ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
น้อย	36 (97.30) (42.35)	1 (2.70) (11.11)	37 (100.00) (39.36)
ปานกลาง	12 (80.00) (14.12)	3 (20.00) (33.33)	15 (100.00) (15.96)
มาก	37 (88.10) (43.53)	5 (11.90) (55.56)	42 (100.00) (44.68)
รวม	85 (90.43) (100.00)	9 (9.57) (100.00)	94 (100.00) (100.00)
$\chi^2 = 4.320^{ns}$, df = 2, P = 0.094			

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ความสำคัญของพื้นที่เขากะโลง – เขาขาด พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนโดยรอบ สำหรับแนวทางในการจัดทำแผนฟื้นฟู ผลจากการแบ่งพื้นที่เพื่อการฟื้นฟูและจัดการ สามารถจำแนกเขตการจัดการเพื่อการฟื้นฟูออกเป็นส่วนๆ ได้ทั้งหมด 17 เขตการจัดการ และแบ่งรูปแบบการจัดการออกเป็น 4 รูปแบบตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ซึ่งได้แก่ พื้นที่ทุ่งหญ้าหรือถูกทำลาย จำนวน 546.95 ไร่ พื้นที่ป่าทดแทนจำนวน 1,072.3 ไร่ พื้นที่ป่าสมบูรณ์จำนวน 349.38 ไร่ และพื้นที่เขตกันชนจำนวน 133.94 ไร่ โดยแต่ละรูปแบบมีเป้าหมายการจัดการที่แตกต่างกันไป ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมประชุมโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอต่อที่ประชุม

การศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่าฯ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย นับถือศาสนาพุทธ มีอายุเฉลี่ย 45.99 ปี ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพการทำสวนเป็นอาชีพหลัก รายได้ต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ย 71,530.85 บาทต่อครอบครัว ขนาดของพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 28.72 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินติดกับเขากะโลง – เขาขาด ส่วนมากเคยทราบข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนการฟื้นฟูป่าในภาพรวมแล้วพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับกับแผนการฟื้นฟูป่าฯ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินการ โดยปัจจัยด้านการนับถือศาสนา และการมีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่เขากะโลง – เขาขาด เป็นปัจจัยที่มีความพึงต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยคำนึงปัจจัยทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม รวมถึงการยอมรับของชุมชนด้วย
2. ในการดำเนินการตามแผนการฟื้นฟูป่าควรจะทำให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้ที่มีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่เขากะโลง-เขาขาดเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหากมีการ

ดำเนินการจัดทำประชุมชนในพื้นที่ป่าเขากะโลง-เขาขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของขอบเขตการดำเนินการที่ชัดเจนซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่กลุ่มบุคคลในกลุ่มนี้ค่อนข้างจะกังวล

3. ในการจัดทำแนวเขตบริเวณรอบพื้นที่เขากะโลง-เขาขาดควรจะได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการดำเนินการควรจะทำในรูปแบบของคณะกรรมการ

4. การส่งเสริมการวางแผนแบบมีส่วนร่วมควรมีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้ดำเนินการประชุม องค์กรบริหารส่วนตำบล และชุมชน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ

5. ควรมีการนำแผนที่ได้จากการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เสนอองค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมป่าไม้. ม.ป.ป.. เทคนิคและสื่อเพื่อการส่งเสริมเผยแพร่โครงการปลูกไม้ใช้สอยในชุมชน. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ ฯ
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2543. การมีส่วนร่วมของประชาชน, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (อัคราณา)
- ชินรัตน์ สมสืบ. 2539. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ สมพงษ์. 2542. สื่อมวลชนเพื่อการส่งเสริม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ
- คอกรัก มารอด. 2538. แบบแผนการทดแทนขั้นทุติยภูมิในสังคมป่าผสมผลัดใบของสถานีวิจัยต้นน้ำแม่กลอง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2522. การส่งเสริมการเกษตร. บีเอฟไอการพิมพ์, กรุงเทพฯ ฯ
- คูสิต เวชกิจ. 2535. การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน, น. 199-245. ในเอกสารการสอนชุดวิชา การป่าไม้ชุมชน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ถวิลวดี บุรีกุล. 2543. แนวคิดของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย. จดหมายข่าวสถาบันพระปกเกล้า ปีที่ 2 (8): 8.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2545. การจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นริศรา อินทะสิริ. 2540. บทบาทที่คาดหวังต่อสภาตำบลในการปลูกสร้างป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรในเขตพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิวัติ เรืองพานิช. 2534. นิเวศวิทยาทรัพยากรธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ.

บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2536. การส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, กรุงเทพฯ ฯ.

พวงทอง โยชาใหญ่. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น :
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2543. กฎหมายป่าชุมชนเหมาะสมหรือไม่พิจารณากันอย่างไร, น 17-25 ใน
รวมบทความป่าชุมชน. ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ

มณฑล จำเริญพุกย์. 2535. หลักวนศาสตร์ชุมชน, น 25-50. วนศาสตร์ชุมชน. อักษรสยามการพิมพ์,
กรุงเทพฯ ฯ.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. ห้างหุ้นส่วนไทยอนุเคราะห์,
กรุงเทพฯ ฯ.

วรวิฑูรี ธีรนาทร. 2544. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากร
ป่าไม้ หลังเกิดอุทกภัย ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2531 ของตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัด
นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วันชัย วัฒนศัพท์. 2543. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. สถาบัน
พระปกเกล้า, นนทบุรี. แปลจาก J.L. Creighton. A guide book for involving citizens in
community decision making Involving citizens in community decision making.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาकिन. 2531. การพัฒนาชนบทไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ.

วิบูลย์ ตรีถัน. 2539. การวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วีระ บุนไชยรักษ์. 2544. **ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นด้านการฟื้นฟูป่าชายเลนของราษฎร ตำบลบาง
หญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. 2541. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมด้าน
วนศาสตร์ชุมชน.** สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด. กรุงเทพฯ ฯ.

สง่า สรรพศรี. 2509. **นิเวศวิทยาป่าไม้.** คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ . 2547. **รายงานหลัก โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมี
ส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ หลักเกณฑ์และ
แนวทางปฏิบัติ.** สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

สมศรี ภัทรธรรม. 2539. **เอกสารประกอบการสอนวิชา(307431) การส่งเสริมป่าไม้ เรื่อง การ
ส่งเสริมป่าไม้ในประเทศไทย.** ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ. (อัดสำเนา)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม. 2543. **รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542.** พิมพ์ครั้งที่ 1. อัม
รินทร์ปริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ ฯ.

สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้. 2548. **การปลูกฟื้นฟูป่าของประเทศไทย: อดีต ปัจจุบัน และ
อนาคต.** สารานุกรม. แหล่งที่มา: <http://www.forest.go.th/state/link/สารานุกรม.htm>, 15
ธันวาคม 2549.

สำนักสารนิเทศ กรมป่าไม้. 2546. **สถิติการป่าไม้แห่งชาติ.** สำนักสารนิเทศ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ ฯ

สুবงกช จามิกร. 2526. **สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. : เอกสารคำสอนวิชาสถิติ
474.** ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ.

- สุมาลี สันติพลวุฒิ, จีระศักดิ์ พงษ์พิษณุพิจิตร และสมหมาย อุดมวิทิต. 2548. แนวทางการวางแผนระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง. น. 36 – 55. การประชุมวิชาการประเพณี เกาตรศาสตร์-ธรรมศาสตร์-มหิดล-กองทัพเรือ ครั้งที่ 10. อักษรสยามการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร.
- สุรพล จันทร์ปัดย์. 2532. หลักและวิธีการดำเนินงานส่งเสริมการป่าไม้. น.537 - 564. ใน ศูนย์วิจัยป่าไม้, บรรณาธิการ. วนศาสตร์ชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพฯ ฯ.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. 2546. การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุวิน สิทธิบุตร. 2541. ผลกระทบของโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ต่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และคุณภาพชีวิต ของราษฎรในพื้นที่โครงการ จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนันต์ เกตุวงศ์. 2543. หลักและเทคนิคการวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 8. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อัญชลี โพธิ์ทอง. 2543. การวางแผนการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- Anami, C. C.2001. **Participatory Community Watershed Planning**. Upland Development Program in Southern Mindanao. <http://www.udpmindanao.org/pdfdocs/Participatory.pdf>. July 9, 2004
- Barbour, M.G., J.H. BURK and W.D. Pitts. 1987. **Terrestrial Plant Ecology**. 2d ed. Benjamin/cummings Publ. o. Inc., California.

- Cronbach L. J.. 1951.**Coefficient alpha and the internal structure of tests**. Psychometrika 1951;16:297–334.
- Dhanmanonda, P.. 1994. The Forest Growth Cycle in Various Forest Type. **Thai Journal of Forestry**.13(1) :68-80.
- Forest Restoration Information Service. 2002. **Concepts and definitions** . Forest Restoration Information Service. www.unep-wcmc.org/forest/restoration/concepts.htm. June 7, 2005
- Gilmour, D.A., San, N.V., and Xiong Tsechalicha. 2000. **Rehabilitation of degraded forest ecosystems in Cambodia, Lao PDR, Thailand and Vietnam: an overview**. IUCN-Asia, Cambridge, UK.
- International Timber Tropical Organization. 2002. **ITTO guidelines for the restoration, management and rehabilitation of degraded and secondary tropical forests**. ITTO Policy Development Series No 13. ITTO, Yokohama, Japan.
- Jamroenprucksa, M. 2002. **Strategy for reforesting fallow land in forest reserve**. P 127-139. In International conference on “Reforestation of degraded forest ecosystem in Southeast Asia” College of agriculture and life sciences, Seoul national university, Korea.
- _____. 2003. Integrated R&D Approach for Community-base Reforestry. *Asia Timber*. 10 (3) : 22-25.
- Lamb, D. 1994. **Reforestation of degraded tropical forest lands in the Asia-Pacific region**. *Journal of Tropical Forest Science* 7 (1): 1-7.
- _____. 2002. **From local changes to landscape changes: how to restore degraded landscapes as well as degraded lands?**. IUCN The World Conservation Union. http://www.iucn.org/themes/fcp/experience_lessons/top#top. June 7, 2005.

Office of the Deputy Prime Minister of United Kingdom. 2003. **Participatory Planning for Sustainable Communities**. Office of the Deputy Prime Minister of United Kingdom
<http://www.adr.civiljusticecouncil.gov.uk/updocs/client0/participatoryplanning.pdf>. June 12, 2004

Roger, E.M. 1983. **Diffusion of Innovations**. (3rd ed.). A Division of Macmillan Publishing Co.,Inc.

_____ and F.F. Shoemaker. 1971. **Communication of Innovations**. New York :The Free Press.

Soni Trison. 2004. **Development of Community Participation in Forest Restoratio Project: Case Study at Gunung Walat Educational Forest**, pp. 43 – 45. In Iskandar Z. Siregar, Dung Darusman, Leti Sundawanti and Sri Wilarso, eds. Forest Rehabilitation through Agroforestry. Faculty of Forestry, Bogor Agricultural University, Indonesia.

Stoddart, L.A. and A.D. Smith,. 1955. **Range Managemeny**. 2d ed. McGraw-Hill Company, Inc., New York.

Sylvia Ma. G. Jopillo, Gwendolyn C. Bambalan, Arniel Rey G. Alcaraz, Janet B. Bobadilla, Rowena D. Cabahug, Fe T. Carpio, rodel D. Lasco, Nestor R. Lawas, Ana Rose Df. Opena, Emily P. Rosales, Caryl S. Sinapuelas and Aimee Maria A. Zenit. 1994. **Participatory Planning Handbook for People-oriented Forestry**. Department of Natural Resources. Quezon, Philippines.

The regional environmental center for Central and Eastern Europe. 1996. **Principles of Public Participation**. Awakening Participation Building Capacity for Public Participation in Environmental Decision making. <http://www.rec.org/REC/Publications/PPTraining/module2.html>. 30 June 2004.

Theo, M.P. Oltheten.1995. **Participatory Approaches to Planning for Community Forestry.**

Forests, Trees and People. http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/006/x2103e/x2103e00.htm. June 12, 2004.

USDA Forest Service. 1997. **Black Hills National Forest Plan of Land and Resource**

Management. USDA Forest Service .<http://www.fs.fed.us/>. June 7, 2005

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม โครงการวิทยานิพนธ์
เรื่อง “การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชน
บริเวณเขากะโลง – เขาขาด จังหวัดตราด”

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. ชื่อหมู่บ้าน.....บ้านเลขที่ หมู่ที่..... ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด
2. ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....
3. เพศ () ชาย () หญิง
4. อายุ.....ปี
5. ศาสนา () 1. พุทธ () 2. อิสลาม () 3. คริสต์ () 4. อื่นๆ ระบุ.....
6. ระดับการศึกษาสูงสุด
 - () 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ () 2. ประถมศึกษา () 3. ม. ต้น
 - () 4. ม. ป้าย/ปวช () 5. อนุปริญญา / ปวส () 6. ปริญญาตรี
 - () 7. สูงกว่าปริญญาตรี () 8. อื่นๆ ระบุ.....
7. อาชีพหลัก และอาชีพเสริมของของท่าน (รายได้เป็นเกณฑ์การพิจารณา)

อาชีพหลัก	อาชีพเสริม
() 1. เกษตรกร () 1.1 ทำสวน () 1.2 ทำไร่ () 1.3 ทำนา () 1.4 เลี้ยงสัตว์	() 1. เกษตรกร () 1.1 ทำสวน () 1.2 ทำไร่ () 1.3 ทำนา () 1.4 เลี้ยงสัตว์
() 2. ราชการ	() 2. ราชการ
() 3. รัฐวิสาหกิจ ระบุ.....	() 3. รัฐวิสาหกิจ ระบุ.....
() 4. รับจ้าง () 4.1 ภาคการเกษตร ระบุ..... () 4.2 นอกภาคการเกษตร ระบุ.....	() 4. รับจ้าง () 4.1 ภาคการเกษตร ระบุ..... () 4.2 นอกภาคการเกษตร ระบุ.....
() 5. นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน ผช.ผู้ใหญ่บ้าน อบต.	() 5. นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน ผช.ผู้ใหญ่บ้าน อบต.
() 6. ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	() 6. ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย
() 7. อื่น ๆ ระบุ.....	() 7. อื่น ๆ ระบุ.....

8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเกิน 6 เดือนต่อ 1 ปี) เป็นจำนวน.....คน (รวมผู้ให้สัมภาษณ์)

คนที่	เพศ	อาชีพ	การศึกษาสูงสุด	รายได้/ปี
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

9. ครอบครัวของท่านมีรายได้(ไม่หักค่าใช้จ่าย) ทั้งครอบครัวเฉลี่ยปีละ.....บาท โดยแยกเป็น

() 1. รายได้จากภาคการเกษตร ปีละ.....บาท

() 2. รายได้จากนอกภาคการเกษตร ปีละ.....บาท

10. ท่านมีการกู้ยืมเงินหรือไม่

() 0. ไม่กู้ () 1. กู้

ท่านกู้ยืมเงินจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1. กองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน () 2. ญาติ () 3. เพื่อนบ้าน

() 4. สหกรณ์การเกษตร () 5. ธกส. () 6. นายทุน

() 7. ธนาคารพาณิชย์ () 8. อื่น ๆ ระบุ.....

11. หัวหน้าครอบครัวของท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้างในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 0. ไม่เป็น () 1. กลุ่มเกษตรกร () 2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

() 3. กลุ่มสหกรณ์ () 4. กลุ่ม ธ.ก.ส. () 5. กลุ่ม อสม.

() 6. กลุ่มผู้ใช้น้ำ () 7. กลุ่มผู้ปลูกสับปะรด () 8. กลุ่มกองทุนปืย

() 9. กลุ่ม กขคจ. () 10. กลุ่มออมทรัพย์ () 11. อื่น ๆ ระบุ.....

12. ที่ดินทำกิน

12.1 ท่านมีที่ดินทำกินหรือไม่

() 0. ไม่มี () 1. มี

ลักษณะการถือครองเป็นอย่างไร

() 1. ที่ดินของตนเอง จำนวน.....แปลง จำนวน.....ไร่

() 2. เช่าจากคนอื่น จำนวน.....แปลง จำนวน.....ไร่

() 3. ทำฟรีในที่ของคนอื่น จำนวน.....แปลง จำนวน.....ไร่

() 4. อื่นๆ ระบุ.....จำนวน.....แปลง จำนวน.....ไร่

12.2 ท่านมีที่ดินทำกินติดเขตพื้นที่เขากะโหลง-เขาขาด หรือไม่

() 0. ไม่มี () 1. มี จำนวน.....ไร่

13. ในรอบปีที่ผ่านมาครอบครัวของท่านมีการฟุ้งฟิงหรือใช้ทรัพยากรป่าไม้ ในด้านใดบ้างต่อไปนี้

การฟุ้งฟิงทรัพยากรป่าไม้	ใช้/ไม่ใช้	วัตถุประสงค์การใช้	แหล่งเก็บหา	ชนิด	ปริมาณการใช้/ปี
ไม้เพื่อการก่อสร้าง					
ไม้ฟืน/เผาถ่าน					
ไม้ไผ่					
หน่อไม้					
เห็ด					
หวาย					
สมุนไพร					
หญ้าแฝก					
พืชผักป่า					
แมลง					
สัตว์ป่า					

ตอนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารของโครงการและการยอมรับ

14. ในช่วง 3 เดือนท่านเคยทราบข่าวสารหรือเรื่องราวเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าเขาชะโลง-เขาขาดหรือไม่

- () 1. ทราบ ประมาณกี่วัน.....ต่อเดือน
 () 2. ไม่เคย (ในกรณีที่ตอบไม่ทราบให้ข้ามไปตอบคำถามข้อที่ 17 โดยเลือกกาเครื่องหมายถูกในช่อง กลุ่มที่ไม่ทราบ)

15. ท่านทราบข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าเขาชะโลง-เขาขาดได้อย่างไร (ท่านสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย)

- (.....) 1. การประชุมหมู่บ้าน (.....) 2. การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน
 (.....) 3. จากการเข้าร่วมการประชุมที่ อบต. (.....) 4. ประกาศผ่านเสียงตามสาย
 (.....) 5. อื่น ๆ ระบุ.....

16. ท่านได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าเขาชะโลง-เขาขาด จากกลุ่มคนกลุ่มใดบ้าง (ท่านสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. กำนัน () 2. ผู้ใหญ่บ้าน () 3. อบต.
 () 4. ผู้เข้าร่วมการประชุมในการวางแผนการฟื้นฟูป่า () 5. เจ้าหน้าที่ป่าไม้
 () 6. นักวิจัย () 7. อื่น ๆ

17. ท่านเห็นด้วยกับกิจกรรมต่าง ๆ ตามมติของที่ประชุมที่ผ่านมาหรือไม่

รายละเอียดกิจกรรม	กลุ่มที่ทราบ		กลุ่มที่ไม่ทราบ	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
การกำหนดพื้นที่และขอบเขตการดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูป่า				
การกำหนดพื้นที่ปลูกป่าและเขตการจัดการ เขาชะโลง-เขาขาด				
แนวทางการฟื้นฟูสำหรับแต่ละรูปแบบ				
การคัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ในการฟื้นฟูป่า				
แนวทางการแต่งตั้งคณะกรรมการในการฟื้นฟูและการจัดการ				
การตั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการป่า				

18. ท่านยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

- () 1. ใช่ () 2. ไม่ใช่

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการวางแผนการฟื้นฟูป่า

19. ท่านหรือคนในครอบครัวของท่านได้เข้าร่วมในการประชุมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวางแผนการฟื้นฟูป่าหรือไม่
- () 1. ไม่เคย
- () 2. เคย จำนวนกี่ครั้ง ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา.....ครั้ง
20. ท่านทราบว่าจะมีการประชุมเรื่องการวางแผนการฟื้นฟูป่าเกิดขึ้น ท่านมีความรู้สึกอย่างไร
- () 1. ไม่อยากเข้าร่วมการประชุมเลย
- () 2. ไม่จำเป็นก็ไม่เข้า
- () 3. อยากเข้าร่วมถ้าหากไม่คิดภารกิจอื่น ทั่วๆ ไป
- () 4. อยากเข้าร่วมถ้าหากไม่คิดภารกิจอื่น ที่ค่อนข้างสำคัญ
- () 5. จะให้ความสำคัญกับการประชุมเรื่องการฟื้นฟูป่ามาก่อนภารกิจอื่นๆ
21. ระยะเวลาของการเข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้ง
- () 1. อยู่ไม่นานก็กลับ โดยยังไม่ได้ฟังเนื้อหาการประชุม
- () 2. อยู่สักครู่แล้วกลับ โดยได้ฟังเนื้อหาของการประชุมบ้างในบางส่วน
- () 3. อยู่ค่อนข้างนาน ได้ฟังเนื้อหาของการประชุมบ้างครบทุกอย่าง แต่ไม่ได้อยู่ในช่วงของการแสดงความคิดเห็น และสรุปผลการประชุม
- () 4. อยู่นาน ได้ฟังเนื้อหาของการประชุมบ้างครบทุกอย่าง รวมถึงได้อยู่ในช่วงของการแสดงความคิดเห็น แต่ไม่ได้อยู่ในช่วงของการสรุปผลการประชุม
- () 5. อยู่จนเสร็จสิ้นการประชุม
22. การรับฟังของท่านในการร่วมประชุมในแต่ละครั้ง
- () 1. ไม่เข้าใจในเนื้อหาของการประชุมเลย เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจฟังเท่าที่ควร
- () 2. ไม่เข้าใจในเนื้อหาของการประชุมเลย เนื่องจากฟังแล้วไม่รู้เรื่องและไม่มีการซักถามในที่ประชุม
- () 3. เข้าใจบ้างในบางประเด็นของเนื้อหาการประชุม เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจฟังตลอด แต่ไม่มีการซักถามในที่ประชุม
- () 4. เข้าใจเนื้อหาของการประชุมโดยส่วนใหญ่
- () 5. ท่านเข้าใจทุกประเด็นของเนื้อหาการประชุม

23. ในการเข้าร่วมการประชุมในแต่ละครั้งลักษณะของการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมของท่านเป็นอย่างไร
- () 1. ท่านไม่เคยเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมเลย
 - () 2. ท่านจะแสดงความคิดเห็นก็ต่อเมื่อ ในกรณีที่มีผลกระทบต่อท่านเท่านั้น
 - () 3. ท่านมักจะแสดงความคิดเห็นอยู่เป็นประจำ แต่จะไม่บ่อยนักถ้าไม่จำเป็น
 - () 4. การแสดงความคิดเห็นของท่าน มักจะเกิดขึ้นเป็นประจำในที่ประชุมหมู่บ้าน
 - () 5. การแสดงความคิดเห็นของท่าน เกิดขึ้นบ่อยมากในที่ประชุมหมู่บ้าน
24. ภายหลังจากการประชุมท่านจะมีการสนทนากับเพื่อนบ้าน หรือคนในหมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนการฟื้นฟูป่าเป็นประจำ
- () 1. ทุกครั้ง
 - () 2. โดยส่วนใหญ่
 - () 3. จะมีการสนทนาเป็นบางครั้งเท่าที่จะมีโอกาส
 - () 4. ไม่ค่อยมีการสนทนา
 - () 5. ไม่มีการสนทนาเลย
25. ทุกครั้งที่ท่านหรือคนในครอบครัวของท่านเข้าร่วมประชุม จะมีการบอกต่อเนื้อหาของการประชุมให้คนในครอบครัวรับทราบทุกครั้ง
- () 1. ทุกครั้ง
 - () 2. โดยส่วนใหญ่
 - () 3. ปานกลาง
 - () 4. ส่วนน้อย
 - () 5. ไม่เคยเลย
26. ท่านจะไม่ขาดการประชุมเลย เมื่อมีการขอความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจ ในประเด็นต่าง ๆ แม้ว่าท่านจะไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง
- () 1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง () 2. เห็นด้วย () 3. ปานกลาง
 - () 4. ไม่เห็นด้วย () 5. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
27. สิ่งที่ท่านคาดว่าจะจะเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในกระบวนการวางแผนการฟื้นฟูป่า

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมการจัดทำแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะโลง - เขาขาด ครั้งที่ 1

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุม
การจัดทำแผนการฟื้นฟูป่าเขากระโหลง - เขาขาด ครั้งที่ 1
วันที่ 11 เมษายน 2549
ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล อ.ป๋อไร่ จ.ตราด

1. นายลิขิต อินทรประเสริฐ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล
2. พันจ่าเอกวีระ มีตาล	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล
3. นางประมวล แก่นคำ	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล
4. นางประนอม พวงทอง	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
5. นายเดิม เสียงประเสริฐ	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
6. นางสาว อาง คมเวช	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
7. นายปรีชา หวังสะอาด	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
8. นายสุเมธ รักษาสัตย์	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
9. นางละเอียด ตะพองมาศ	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
10. นางสาว อาง ยากง	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
11. นางลำดวล วงสมัน	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
12. นางสมใจ ดาวลอย	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
13. นายสมาน ลาเต็บชัน	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
14. นายปรีดา ลาเต็บชัน	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
15. นายชื่น บัวหอม	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
16. นายประสิทธิ์ กองจินดา	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
17. นายสมศักดิ์ มะลิวัลย์	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
18. นางจินดารัตน์ บำรุงวงษ์	สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดตราด กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
19. นายธวัชชัย เกษอุบล	สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดตราด กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
20. นายคงศักดิ์ วรรณศรี	สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดตราด กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
21. ผศ.ดร.มณฑล จำเริญพฤกษ์	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

22. นายณัฐวัฒน์ คลังทรัพย์
สถานีวิจัยวนเกษตรตราด สถาบันวิจัยและ
พัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
23. นายอภิสิทธิ์ เสนางค์
นิติตปริญญาโท คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
24. นายบัวผัน จันทร์วงศ์
นิติตปริญญาโท คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
25. นางสาวตินันท์ ศรีสุวรรณ
นิติตปริญญาโท คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมการจัดทำแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะโลง - เขาขาด ครั้งที่ 2

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุม
การจัดทำแผนการฟื้นฟูป่าเขากระโหลง-เขาขาด ครั้งที่ 2
วันที่ 25 พฤษภาคม 2549

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล อ.ป้อไร่ จ.ตราด

1. นางสาวบุศรา พูลเกษม	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพลรอง
2. นายลิขิต อินทรประเสริฐ	รองนายกองค์ อบต.ด่านชุมพล
3. นางประมวล แก่นคำ	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อบต.ด่านชุมพล
4. นางลำควน วงศ์สมัน	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
5. นายชื่น บัวหอม	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
6. นายชลอ สุวรรณคาม	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
7. นายเต็มเสียงประเสริฐ	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
8. นายเปี้ยก บังเกตุ	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
9. นางสุพัตรา พุคซ้อน	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
10. นายทองคำ อิงขจร	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
11. นายบุญศรี ปัญญาใส	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
12. นายผาด มุสิผล	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
13. นางรัศมี สารมัว	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
14. นางปราณี เพ็ลิ่งพลากร	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
15. นายพยุ่ง สำเนียงเพราะ	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
16. นายประสิทธิ์ กองจินดา	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
17. นางพร ยอดจันทร์	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
18. นางสาวอาน คมเวช	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
19. นายเอี่ยม จมทอง	หมู่ 5 บ้านทับมะกอก
20. นายชาติยะ โต๊ะทอง	หมู่ 2 บ้านเขาขาด
21. ศศ.ดร.มณฑล จำเริญพุกภัย	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
22. นายสุรินทร์ อ้นพรม	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
23. นายณัฐวัฒน์ คลังทรัพย์	สถานีวิจัยวนเกษตรตราด สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่ง มก.
24. นายอภิสิทธิ์ เสนาวงศ์	นิสิตปริญญาโท คณะวนศาสตร์ มก.

ภาคผนวก ง
ร่างแผนการฟื้นฟูป่าเขาทะโลง – เขาขาด

ร่างแผนการฟื้นฟูป่าเขากะโลง – เขาขาด

โครงการปริญญาโทวนศาสตร์ชุมชน
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. คำนำ

พื้นที่ป่าเขากะโลง-เขาขาด ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติท่ากุ่ม-ห้วยเร้ง เดิมเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ภายหลังจากที่ภาครัฐได้เปิดให้มีการทำสัมปทานป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยการควบคุม การจัดการที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งผลให้ป่าได้รับความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุผลหลายประการ อย่างไรก็ตามแม้ทุกฝ่ายจะตระหนักดีถึงความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้น แต่พื้นที่ดังกล่าวยังขาดแผนการฟื้นฟูและการจัดการทรัพยากร ขาดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการที่ชัดเจน จึงทำให้พื้นที่เขากะโลง-เขาขาด ยังไม่มีการดำเนินการฟื้นฟูและการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่พื้นที่ป่าจะต้องได้รับการฟื้นฟูเร่งด่วนถึงแม้จะไม่ได้ดังเดิมก็ตาม แต่สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาในข้างต้นอาจจะเกิดไม่ได้ หากชุมชนโดยรอบพื้นที่มิได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการต่างๆ ของการวางแผนและการจัดการฟื้นฟูสภาพป่า ด้วยเหตุผลนี้เองการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม นับเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและยั่งยืนของการแก้ไขปัญหา รวมทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักและความเข้าใจถึงความเร่งรีบที่จะต้องดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูเขากะโลง-เขาขาด ในรูปแบบของป่าชุมชน
2. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผลประโยชน์
3. เพื่อหาแนวทางด้านการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาล และการกระจายอำนาจสู่ชุมชน

3. แนวทางการดำเนินงาน

3.1 พื้นที่และขอบเขตการดำเนินงาน

เขาคะโลง – เขาคาด ตั้งอยู่ระหว่างค่าพิกัดที่ E 243750 - 247000 N 1372200 - 1374400 เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติท่ากุ่ม - ห้วยแล้ง โดยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2102.54 ไร่ ซึ่งอยู่ภายใต้เขตการปกครองของตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด

ขอบเขตการดำเนินการของโครงการนั้น ให้มีการดูจากสภาพการใช้ประโยชน์จากพื้นที่จริงในปัจจุบัน ให้มีการสำรวจในพื้นที่จริง โดยให้มีตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ เข้าร่วมในการสำรวจ ได้แก่ เจ้าของที่ดินที่ติดกับพื้นที่โครงการ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชน ทั้งนี้โดยให้หาข้อตกลงระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

การจัดทำแนวเขต ควรให้มีการปักหลัก หรือเสาปูนให้เห็นชัดเจน รวมทั้งควรมีการปลูกต้นไม้ให้เป็นแนวขอบเขตของพื้นที่โครงการที่ชัดเจน

3.2 การกำหนดพื้นที่ปลูกป่าและเขตการจัดการ

จากผลการแปลภาพถ่ายทางอากาศ และข้อมูลจากแผนที่ 1: 50000 ของกรมป่าไม้ รวมถึงการสำรวจเบื้องต้นในภาพสนาม ทำให้สามารถแบ่งเขตการจัดการหรือแบ่งพื้นที่ป่าเพื่อการฟื้นฟูออกเป็น ส่วนๆ ได้ทั้งหมด 17 เขตการจัดการ และแบ่งรูปแบบการจัดการออกเป็น 5 รูปแบบ ตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์พื้นที่ ซึ่งได้แก่ พื้นที่ทุ่งหญ้าหรือถูกทำลาย พื้นที่ป่าโปร่ง พื้นที่ป่าทดแทน พื้นที่ป่าสมบูรณ์ และพื้นที่เขตกันชน

อย่างไรก็ตามเขตการจัดการแรกที่มีความเร่งรีบที่จะต้องมีการดำเนินการ คือเขตการจัดการที่ 17 ซึ่งเป็นเขตแนวกันชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของแนวเขตป้องกันการบุกรุก รวมถึงปัญหาเรื่องไฟป่า รายละเอียดของการแบ่งเขตการจัดการและรูปแบบการจัดการดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจำแนกเขตการจัดการตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์พื้นที่

เขตการ จัดการที่	รูปแบบการจัดการ								รวม	
	ทุ่งหญ้า/ถูกทำลาย		ป่าดงแพน		ป่าสมบูรณ์		แนวกันชน		ไร่	ร้อยละ
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ		
1	-	-	24.55	1.17	-	-	-	-	24.55	1.17
2	54.98	2.62	64.86	3.09	36.75	1.75	-	-	156.60	7.45
3	13.85	0.66	170.27	8.10	65.02	3.09	-	-	249.14	11.85
4	4.05	0.19	133.62	6.36	-	-	-	-	137.68	6.55
5	48.88	2.33	105.80	5.03	6.79	0.32	-	-	161.47	7.68
6	42.14	2.00	71.87	3.42	68.37	3.25	-	-	182.38	8.67
7	30.38	1.45	120.60	5.74	39.14	1.86	-	-	190.12	9.04
8	20.10	0.96	31.03	1.48	12.65	0.60	-	-	63.78	3.03
9	52.67	2.51	54.86	2.61	30.78	1.46	-	-	138.32	6.58
10	18.02	0.86	35.85	1.71	-	-	-	-	53.88	2.56
11	58.99	2.81	33.23	1.58	8.08	0.38	-	-	100.31	4.77
12	18.85	0.90	32.12	1.53	23.30	1.11	-	-	74.27	3.53
13	47.74	2.27	55.76	2.65	2.92	0.14	-	-	106.42	5.06
14	30.00	1.43	65.50	3.12	9.12	0.43	-	-	104.61	4.98
15	76.75	3.65	60.15	2.86	13.82	0.66	-	-	150.71	7.17
16	29.54	1.41	12.23	0.58	32.63	1.55	-	-	74.40	3.54
17	-	-	-	-	-	-	133.94	6.37	133.94	6.37
รวม	546.95	23.54	1,072.3	51.00	349.38	16.62	133.94	6.37	2,102.57	100.0

3.3 แนวทางการฟื้นฟูสำหรับแต่ละรูปแบบ

ดังที่ได้กล่าวในข้างต้น ในการศึกษาในครั้งนี้ได้แบ่งพื้นที่การจัดการออกเป็น 17 เขตการจัดการและแบ่งรูปแบบการจัดการออกเป็น 5 รูปแบบตามสภาพการปกคลุมและการใช้ประโยชน์พื้นที่ ดังนั้นเพื่อที่จะช่วยให้การเร่งการฟื้นตัวของสภาพทรัพยากรป่าไม้ให้เร็วขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมึวิธีการในการฟื้นฟูที่แตกต่างกันสำหรับแต่ละเขตรูปแบบการจัดการ รายละเอียดของรูปแบบการจัดการและวิธีการจัดการของแต่ละรูปแบบ แสดงในตารางที่ 2

3.4 การคัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ในการฟื้นฟูป่า

ซึ่งจากผลการศึกษาเบื้องต้นของงานวิจัยเรื่อง นิเวศวิทยาและการทดแทนของสังคมพืชในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ในพื้นที่เขากะโหลง-เขาขาด พบว่า ในเชิงของความเหมาะสมต่อระบบนิเวศวิทยาของท้องถิ่น นนทรี (*Peltophorum dasyrachi*) คอแลน (*Nephelium hypoleucum*) สมพง (*Tetrameles nudiflora*) กระจ่าง (*Anthocephalus chinensis*) และ โปบาย (*Sapium baccatum*) มีศักยภาพที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการฟื้นฟูป่าในพื้นที่เขากะโหลงเขา-เขาขาด

ในส่วนของความต้องการของชุมชน ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ชุมชน ชาวบ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จากการสอบถามในเบื้องต้นพบว่า ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus*) เทพทาโร (*Cinnamomum porrectum*) ยางนา (*Dipterocarpus alatus*) บุนนาค (*Mesua ferrea*) นนทรี (*Peltophorum pterocarpum*) กฤษณา (*Aquilaria crassna*) สะเดา (*Azadirachta indica*) ตำรอน (*Scaphium macropodum*) ชันภู และหวายโป่ง (*Calamus latifolius*) เป็นต้น

ตารางที่ 2 รูปแบบเขตการจัดการและการฟื้นฟูสภาพป่า สำหรับพื้นที่ป่าซากะโลง - เขาขาด

ลำดับ	เขตการจัดการ	เป้าหมายของการจัดการ	รูปแบบการจัดการ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา ดำเนินการ
1	พื้นที่ป่าสมบูรณ์	คงสภาพป่าและช่วยให้มีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - การคุ้มครองและป้องกัน - ตัดไม้บำรุงป่าเพื่อช่วยการเติบโต - ปลูกเสริม (enrichment planting) 	<ul style="list-style-type: none"> - ความเพิ่มพูนเฉลี่ย ระยะคาบ มากกว่าร้อยละ 2.5 ต่อปี - มีการกระจายของค่าเฉลี่ยจำนวนต้นต่อไร่ตามชั้น DBH อย่างเหมาะสม 	10 ปี
2	พื้นที่ป่าทดแทน	เพื่อส่งเสริมไม้ที่ต้องการให้เติบโตมีจำนวนไม้ที่ต้องการเพิ่มขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - การป้องกันไฟป่า - การตัดไม้ที่ไม่ต้องการออก เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของกล้าไม้ที่ต้องการ (Liberation cutting) - การปลูกเสริม 	<ul style="list-style-type: none"> - การเพิ่มพูนของพื้นที่หน้าตัดของต้นไม้ขนาดใหญ่ (GBH>4.5) มากกว่า 2.5 % - จำนวนต้นของต้นไม้ที่มี DBH <4.5 ไม่น้อยกว่า 100 ต้นต่อไร่ 	10 ปี
3	ทุ่งหญ้าหรือพื้นที่ถูกทำลาย	เร่งให้ไม้ยืนต้นขึ้นปกคลุมโดยเร็ว	<ul style="list-style-type: none"> - ปลูกไม้โตเร็วเพื่อคลุมดิน - ปลูกแทรกไม้รอบตัดฟันยาว - การปลูกต้นไม้เป็นแนวเชื่อมต่อระหว่างแปลง 	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนต้นต่อไร่ไม่น้อยกว่า 400 ต้นต่อไร่ - มีการเจริญเติบโตที่เหมาะสม 	5-10 ปี
5	พื้นที่แนวกันชนรอบเขา	การมีแนวเขตที่ชัดเจน โดยปลูกไม้เป็นแนวเขตที่จำนวนประโยชน์แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน	ปลูกไม้โตเร็วเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากไม้ดั้งเดิม เช่น ยางพารา กระถินเทพา เพื่อให้เห็นแนวเขตที่ชัดเจน	การเจริญเติบโตและการรอดตายของไม้ที่ปลูกไม่น้อยกว่า 80%	3-5 ปี

3.5 องค์การการจัดการ

องค์การในการจัดการป่าชุมชน ประกอบไปด้วย คณะกรรมการ 2 ชุด ได้แก่

○ คณะกรรมการกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับชุมชน คณะกรรมการชุดนี้เป็นการแต่งตั้งมาจากคำสั่งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกลุ่มคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นจะต้องเป็นผู้แทนที่มาจากหมู่บ้านเขาขาด และหมู่ 5 บ้านทับมะกอก ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ในการดำเนินการวางแผนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในการฟื้นฟูป่าเขากระโหลง-เขาขาด เพื่อเสนอความเห็นชอบจากคณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับตำบล รวมถึงการปฏิบัติตามแผนที่คณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับตำบล ได้ให้ความเห็นชอบแล้ว

○ คณะกรรมการการฟื้นฟูป่าระดับตำบล ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้จะต้องมาจากการประกาศแต่งตั้งของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่วางกรอบการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ป่าเขากระโหลง-เขาขาด พิจารณากิจกรรมที่จะดำเนินการในพื้นที่เขากระโหลง-เขาขาด รวมถึงการติดตามประเมินผลโครงการต่าง ๆ ที่ได้มีการดำเนินงานในพื้นที่เขากระโหลง-เขาขาด

3.6 การตั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดการป่า

ให้คณะกรรมการป่าชุมชนหรือผู้สนใจเข้าร่วมในการร่างกฎระเบียบในเบื้องต้น หลังจากนั้นให้มีการนำร่างกฎระเบียบที่ได้เข้าสู่ที่ประชุมของหมู่บ้านเพื่อหารือและหาข้อตกลงร่วมการในแต่ละหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็นำไปสู่การแก้ไข และเสนอต่อคณะกรรมการในระดับตำบลซึ่งมีนายก อบต. เป็นประธานเพื่อขอความเห็นชอบในการดำเนินการต่อไป

3.7 แผนการดำเนินงานกิจกรรมการฟื้นฟูป่าเขากะโลง-เขาขาด

รายละเอียดการดำเนินงาน	ปีที่ 1												ปีที่ 2												ปีที่ 3											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
การเตรียมการ																																				
- การวางแผน	■																																			
- การสำรวจพื้นที่ดำเนินการ	■																																			
- การขออนุมัติ		■	■																																	
การเตรียมพื้นที่																																				
- การสำรวจและรังวัดแนวเขต			■																																	
- การทำแนวกันไฟ/เส้นทางตรวจการ			■	■																																
การเตรียมการปลูกและปลูก																																				
- การเตรียมกล้าไม้		■	■	■																																
- การเตรียมหลักหมายปลูก			■	■																																
- การแฉ้วางและกำจัดวัชพืช			■	■																																
- ปักหลัก/ขุดหลุม/ชนกล้า/ปลูก					■	■	■	■	■	■	■	■						■	■	■	■	■	■	■							■	■	■	■	■	■
การบำรุงรักษาภายหลังการปลูก																																				
- การกำจัดวัชพืช ครั้งที่ 1											■	■											■	■											■	■
- การสำรวจการรอดตายและปลูกซ่อม																■	■											■	■						■	■
- การกำจัดวัชพืช ครั้งที่ 2											■	■											■	■											■	■
- ซ่อมแนวกันไฟ/เส้นทางตรวจการ											■	■											■	■											■	■
- ขามป้องกันไฟและระงับไฟ																							■	■											■	■
อื่นๆ																																				
- การติดตามประเมินผล											■												■												■	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายละเอียดการดำเนินงาน	ปีที่ 4-5												ปีที่ 6-10											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
การเตรียมการ																								
- การวางแผน																								
- การสำรวจพื้นที่ดำเนินการ																								
- การขออนุมัติ																								
การเตรียมพื้นที่																								
- การสำรวจและรังวัดแนวเขต																								
- การทำแนวกันไฟ/เส้นทางตรวจการ																								
การเตรียมการปลูกและปลูก																								
- การเตรียมกล้าไม้																								
- การเตรียมหลักหมายปลูก																								
- การเผ้วถางและกำจัดวัชพืช																								
- ปักหลัก/ขุดหลุม/ชนกล้า/ปลูก																								
การบำรุงรักษาภายหลังการปลูก																								
- การกำจัดวัชพืช ครั้งที่ 1	■											■												
- การสำรวจการรอดตายและปลูกซ่อม							■													■				
- การกำจัดวัชพืช ครั้งที่ 2	■	■	■	■																				
- ซ่อมแนวกันไฟ/เส้นทางตรวจการ												■												
- ขามป้องกันไฟและระวังไฟ																								
อื่นๆ																								
- การติดตามประเมินผล												■												■

3.8 การประเมินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพป่าเขาทะเล-เขาขาด

ในการประเมินค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าเขาทะเล-เขาขาด ได้ปรับปรุงเทียบใช้ราคากลางในการปลูกป่าของ สำนักมาตรฐานต้นทุนงบประมาณ สำนักงบประมาณ ผลการศึกษาการประเมินค่าใช้จ่ายเบื้องต้น ของแต่ละรูปแบบการฟื้นฟูสภาพป่า พบว่าต้องใช้งบประมาณทั้งหมดในการฟื้นฟูสภาพป่า ระยะเวลาการดำเนินการ 10 ปี เป็นจำนวน 7,390,215.98 บาท หรือประมาณ 739,021.60 บาท ต่อปี รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประเมินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพป่าเขาทะเล-เขาขาด

รูปแบบพื้นที่การฟื้นฟู	ปีที่	หน่วย	ราคา/หน่วย/ปี	จำนวนหน่วย	จำนวนเงิน	รวม
ป่าสมบูรณ์	1	ไร่	370	349.377	129,269.490	
	2-6	ไร่	250	349.377	436,721.250	817,542.180
	7-10	ไร่	180	349.377	251,551.440	
ป่าทดแทน	1	ไร่	600	1,072.31	643,384.80	
	2-6	ไร่	540	1,072.31	579,046.32	1,619,185.08
	7-10	ไร่	370	1,072.31	396,753.96	
ทุ่งหญ้า	1	ไร่	2500	546.945	1,367,362.500	
	2-6	ไร่	680	546.945	1,859,613.000	3,948,942.900
	7-10	ไร่	330	546.945	721,967.400	
แนวกันชน	1	ไร่	2500	133.941	334,852.500	
	2-6	ไร่	680	133.941	455,399.400	967,054.020
	7-10	ไร่	330	133.941	176,802.120	
การทำแนวกันไฟ	1	กม.	3400	11.027	37,491.800	37,491.800
รวม						7,390,215.98

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. มีระบบฐานข้อมูลชุมชนในระดับครัวเรือน รวมถึง ฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาในด้านต่างๆ ในพื้นที่

2. ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และทักษะ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เกิดการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
4. มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นในพื้นที่ชุมชน ลดการอพยพแรงงานออกจากพื้นที่
5. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน
6. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเพิ่มพูนขึ้นในรูปแบบของเนื้อไม้

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. เป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจกโลกร้อน
2. ลดชะล้างพังทลายของหน้าดิน ซึ่งเป็นสาเหตุของลำน้ำตื้นเขินและการสูญเสียธาตุอาหารไปจากพื้นที่
3. เป็นแหล่งรวบรวมพันธุกรรมพืชและสัตว์ ซึ่งในบางชนิดยังไม่เคยมีใครค้นพบประโยชน์ในด้านการแพทย์หรืออุตสาหกรรม

5. แนวการติดตามประเมินโครงการ

การนำแผนการฟื้นฟูป่าเขาชะโลง-เขาขาด ไปปฏิบัตินั้น จะต้องมีติดตามประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ เป็นกระบวนการทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของโครงการ ว่าสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะช่วยในการบริหารจัดการโครงการ การกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานต่างๆ ของโครงการต่อไป ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาหรือ ตัวชี้วัดความสำเร็จ ในการติดตามและประเมินผลการฟื้นฟูป่าได้แก่

1. ต้นไม้ที่ปลูกรอดตาย 90% และสามารถเจริญเติบโตได้ในสภาพธรรมชาติ
2. พรรณไม้อื่นที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติสามารถเจริญเติบโตและขยายพันธุ์ได้
3. สัตว์ป่ามีการเพิ่มทั้งจำนวน และชนิดพันธุ์มากขึ้น
4. การล้างพังทลายของหน้าดินของหน้าดินลดลง
5. ปริมาณคุณภาพและการไหลของน้ำเพิ่มขึ้น
6. ชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่า
8. มีการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น
9. ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น
10. การอพยพแรงงานออกจากพื้นที่ลดลง

6. ผู้รับผิดชอบโครงการ

- คณะกรรมการจัดตั้งป่าชุมชนเขากะโลง-เขาขาด
- องค์การบริหารส่วนตำบลด่านชุมพล
- ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- สถานีวิจัยวนเกษตรตราด สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	อภิสิทธิ์ เสนาวงค์
วัน เดือน ปี ที่เกิด	20 เมษายน 2522
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ประถมศึกษา โรงเรียนเมืองใหม่สุวรรณภูมิ - มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยไพศาล - มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยไพศาล - วทบ. วนศาสตร์บัณฑิต(วนศาสตร์ชุมชน) คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยนักวิจัย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ภาควิชาวนวัฒนวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ	-
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ทุนสนับสนุนงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา